

FÖLJA FLÖDET

*Ett gestaltungs-förslag för Ångkvarns-kajen i Uppsala
som sätter estetiska och sociala kvalitéer i fokus*

Louise Zetterling

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2024

Följa flödet. Ett gestaltningsförslag för Ångkvarnskajen i Uppsala som sätter estetiska och sociala kvalitéer i fokus

Go with the flow. A design proposal for Ångkvarnskajen in Uppsala which puts aesthetic and social qualities first

Louise Zetterling

Handledare: Tomas Eriksson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Examinator: Hildegun Nilsson Varhelyi, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Bitr. examinator: Daniel Valentini, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kurskod: EX0860
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2024
Omslagsbild: Louise Zetterling
Upphovsrätt: Louise Zetterling där inget annat anges. Övriga bilder och fotografier används med upphovspersonens tillstånd.
Originalformat A3
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Kontrastera, sociala och estetiska kvalitéer, urban miljö, Uppsala, analys genom syntes, vågmönster, industriområde

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Tack till

Stort tack till vänner och familj som stöttat mig genom arbetet i ur och skur, som hållit kämpaglöden uppe. Stort tack till min handledare, Tomas Eriksson som utmanat och väglett mig framåt i arbetsprocessen genom hjälpsam feedback och givande diskussioner. Slutligen, stort tack till Uppsala kommuns stadsbyggnadsförvaltning som visat intresse och engagemang för platsen och arbetet. Tack!

Sammanfattning

Uppsala är Sveriges fjärde största stad och kommun och har genom åren haft en hög och stabil befolkningstillväxt (Uppsala kommun 2023). Flera stadsutvecklingsprojekt har implementerats som respons på befolkningsökningen för att säkerställa att Uppsala förblir en välfungerande och trivsamt miljö att bo och vistas i. Att skapa attraktiva och välfungerande stadsrum är en komplex uppgift eftersom det urbana landskapet utgörs av flera olika lager och relationer (Stahlschmidt 2017). Som Uppsalabo och landskapsarkitekt ämnar jag med detta examensarbete att presentera ett gestaltungsförslag för Ångkvarns kajen, en outnyttjad urban före detta industriell plats utmed Fyrisån beläget i Kungsängen. Designen strävar efter att knyta samman Kungsängen med stadskärnan och skapa en ny attraktiv och livlig mötesplats som prioriterar sociala och estetiska kvaliteter tillsammans med det industriella kulturarvet.

Arbetet har väglett av designteorin Analys genom syntes (Lawson 1983; Krupinska 2016) som har hjälpt mig sätta ord på gestaltungsprocessen och bistått med förståelse för hur analys och syntes representerar en kontinuerlig parallell designprocess (Krupinska 2016). Lösningar och idéer som syntetiserats härstammar från inhämtat kunskapsmaterial från platsanalyser samt från intuitiva tankar och idéer. Den intuitiva delen av skissprocessen som undersökt lösningar och idéer är designens kreativitet (Krupinska 2016) och har för detta arbete tagit form som ett fritt och lekfullt skissarbete. För att undersöka och förstå vilka sociala och estetiska kvaliteter som redan finns på Ångkvarns kajen och hur dessa kan utvecklas, har den evidensbaserade teorin PSD, Perceived Sensory Dimensions (Stoltz & Grahn 2021) tillämpats som ett analytiskt instrument och verktyg för att testa olika designlösningar och idéer.

Konceptet för Ångkvarns kajen, Följa flödet, har växt fram genom platsanalyserna och inspirerats av Fyrisåns vattenflöde, och skapar organiska vågformer som bryter av från platsens nuvarande raka riktning. Genom den symboliska användningen av vågor söker gestaltningen balans mellan att förnya platsens funktion och bevara dess industriella kulturarv. Förslagets estetik balanserar mellan kontrasterande och sammanvävande element där teglet utgör en sammanvävning och vågmönstret kontrasterar mot omgivningens stringentare former. Gestaltningen av Ångkvarns kajen erbjuder möjligheter för sociala möten samt avskildhet och rekreation. Omgiven av organiska former skapas en varierad rumslighet som bjuder in besökare att njuta av den soliga atmosfären. Med en mångfald av aktiviteter som konstutställningar, marknader, caféer och restauranger blir Ångkvarns kajen en livfull mötesplats som kopplar samman Kungsängen med Uppsalas stadskärna.

Summary

Introduction

Uppsala is the fourth-largest city and municipality in Sweden and has experienced consistent population growth over the years (Uppsala kommun 2023). Several significant urban development projects have been implemented or is planned in Uppsala in response to the population surge. An example is the large-scale transformation of Kungsängen, from an industrial area to a residential zone which also serves as my home.

To accommodate population growth trends, densification is a common development strategy, presenting both positive aspects and challenges. Densification results in more inhabitants per square meter, necessitating that public spaces in the city serve multiple functions to accommodate diverse needs. Therefore, a multifunctional urban space accessible to many is essential for a pleasant densified city.

Creating appealing and well-functioning spaces in the urban landscape is a complex task due to the varied perceptions of individuals and multifaced nature of urban spaces (Stahlschmidt 2017). As a landscape architect, navigating these challenges involves addressing divers needs and preferences to achieve sustainable and enjoyable environment.

As a resident of Uppsala and as a landscape architect, I want to contribute to and be a part of this exiting city with a design proposal for Ångkvarnskajen, an unused urban site next to the river Fyrisån in Kungsängen.

The Site

Ångkvarnskajen is situated between three neighborhoods with distinct characteristic: a predominantly residential areas, a commercial district and an activity- and recreational area. The site is located approximately 1 kilometer southwest of Uppsala's Central station. Next to Ångkvarnskajen is Fyrisån to the west and three historical brick industrial buildings to the east, namely the brick silo, the mill building and the yest factory. The site also includes a historic ship elevator, located on the dock. These structures are part of the development project Ångkvarnen, aiming to preserve their exteriors while repurposing them for various functions such as commercial activities, housing and cultural facilities.

The aim and questions

The purpose of this thesis is to present a multifunctional design proposal for Ångkvarnskajen, an unused urban and densified site.

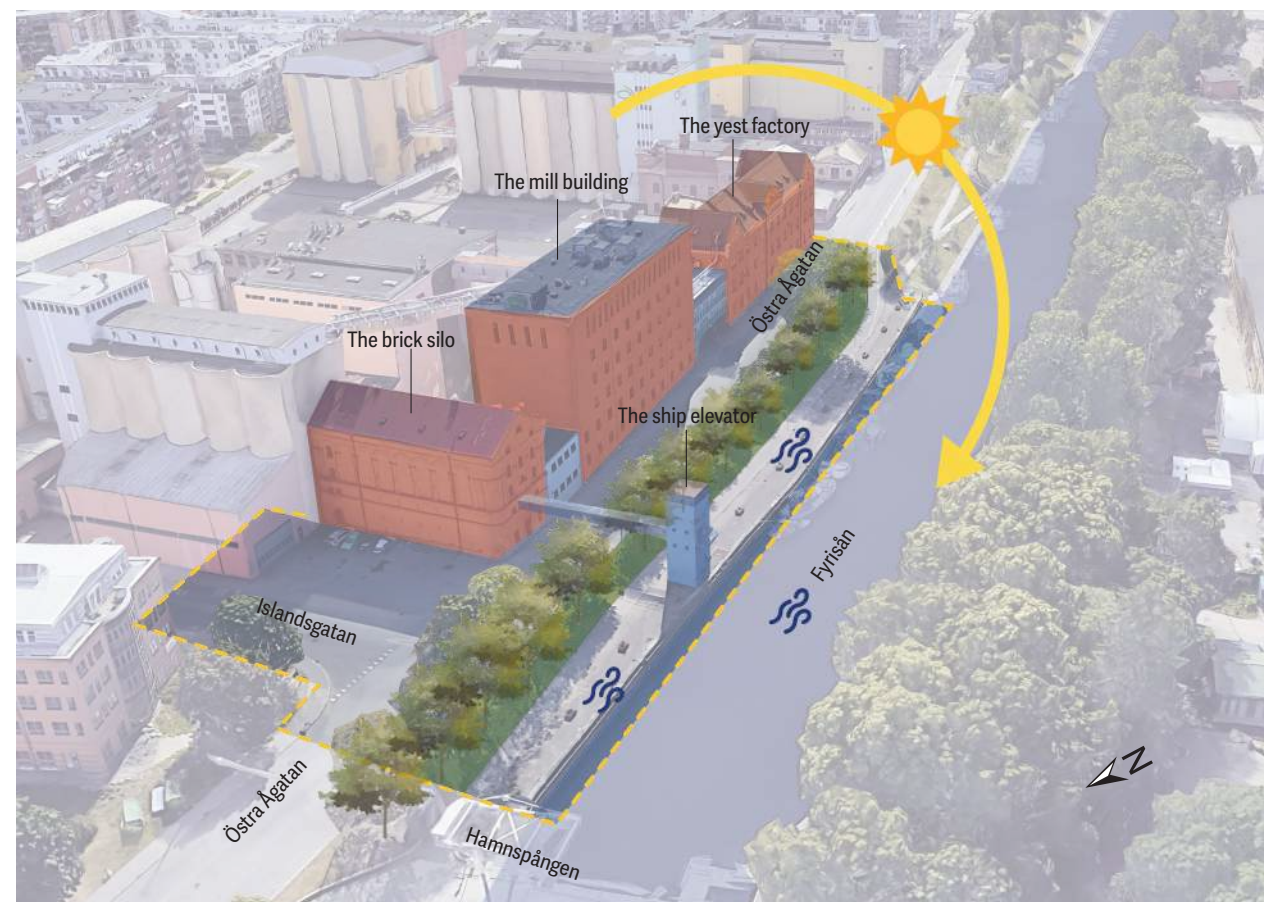
How can the favorable water- and sun location in Ångkvarnskajen be made accessible and utilized to become a vibrant social meeting place?

How can Ångkvarnskajen be designed to become a distinctive urban space with aesthetic qualities while also highlighting its cultural heritage?

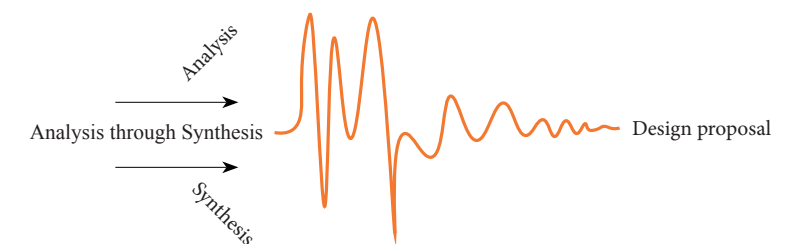
Methods and analysis tools

This work has been guided by the design theory Analysis through synthesis (Lawson 1983; Krupinska 2016) in assisting to explain the design process in words. The theory emphasizes the interdependence of design stages, with analysis involving deconstruction of the site and synthesis focusing on integrating solutions. Analysis and synthesis are intricately intertwined, representing a continuous, parallel process where every part occur simultaneously (Krupinska 2016). The solutions and ideas synthesized originate from both knowledge gained through analysis and intuitive thoughts.

The intuitive aspect of the sketching process is the designers creativity (Krupinska 2016) and, for this design, this is manifested as free and playful sketching. Sketching has been the primary investigative method throughout the project, aligning with Krupinskas view that sketching "liberates visions" and "serves as a subject for reflection and considerations on potential solutions" (Krupinska 2016:161).

Perspective view of Ångkvarnskajen with building names and street names indicated, and the local climate of the site illustrated.

Method sketch depicting the working process, where analysis and synthesis are intertwined, influencing each other. The waves undergo dramatic shifts early in the process, reflecting significant decisions determining the direction of the work. Subsequently, the dramatic intensity decreases as the focus narrows down to a detailed level, impacting the work without altering its overall direction.

Other methods that form the basis of this work are a literature review and site visit. The site visits combined two structural visits, each focusing on different areas of interest, along with several unplanned, brief visits.

To understand Ångkvarnskajen as a complex urban space, four place analysis tools have been applied. Figure-ground with added movement analysis which investigates the objective form of space between building and where movement and meetings potentially can occur (Carmona 2021). Lynch-analysis unfold the orientability and mental maps and perceptions of places (Lynch 1964) which worked as an expansion on figure-ground.

To understand what social and aesthetic qualities that are existing in the space and how these can be evolved, the evidence-based theory: PSD, Perceived Sensory Dimensions (Stoltz & Grahn 2021) has been implemented as an analytical instrument and design solution testing tool. The theory consist of eight experiential qualities divided into four pairs of opposites, which are: diverse – cohesive, shelter – open, natural – cultural and serene – social (Stoltz & Grahn 2021). Natural – cultural were excluded in lack of relevance due to the site's strong urban manifested environment.

Lastly the identification of character areas ends the site analysis in building upon and bringing together materials from previous analysis, visual and structural qualities and evolving into the designs focus points.

Site analysis results

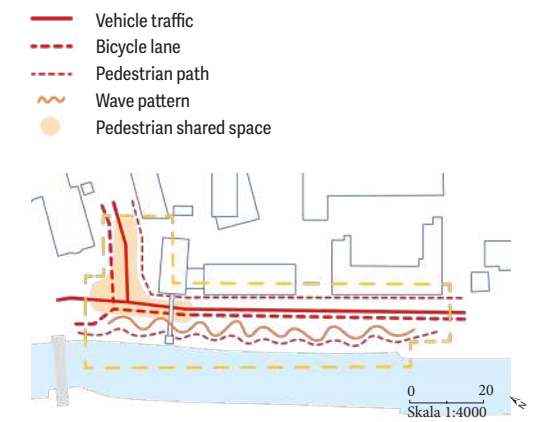
Through figure-ground analysis the objective spatial structure and movement in Ångkvarnskajen were identified. The site exhibits a clear longitudinal direction parallel to the brick buildings and Fyrisån. The movement analysis revealed a conflict zone, characterized by pedestrians and cyclists encountering difficulties when crossing the road Östra Ågatan and a steep grassy slope.

Based on the Lynch analysis, five elements were identified: landmark, node, barrier, district and path. The ship elevator functions as both a landmark and possible node, while the barriers consist of the facades, water, and central tree line. The path was identified as the roadway, pedestrian- and bicycle path and solely a pedestrian path. The area in front of the tegelsilo has potential to become a node as well and district identified as the quayside and Östra Ågatan.

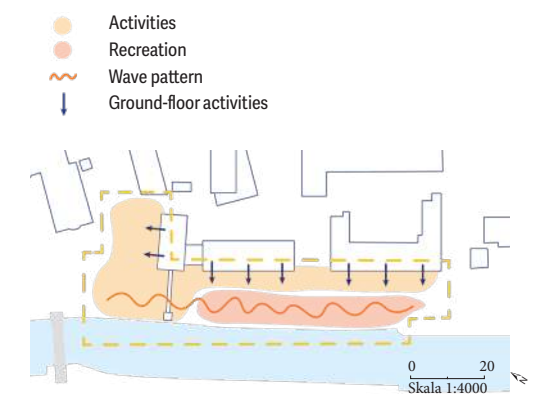
The PSD analysis showed that the cohesive quality was strong due to the consistent direction and corridor-like feeling of the site, while the diverse and sheltering quality was perceived as weaker since the place was experienced as empty and lacking various spatial qualities. Consequently, the place is perceived as open with panoramic views over Fyrisån and consists long unbroken sightlines. Social quality identified as having good potential since the place is frequented by many due its central location. The serene quality was perceived as weak due to its connection with the low sheltering quality and the urban setting bringing noise and a hectic movement through the site.

When identifying character areas three areas were founded: the Entrance, the Wall and the Quay. The analysis then concluded with five focus points based on collected analytical material from previous assessments which the new design will adhere to. They are:

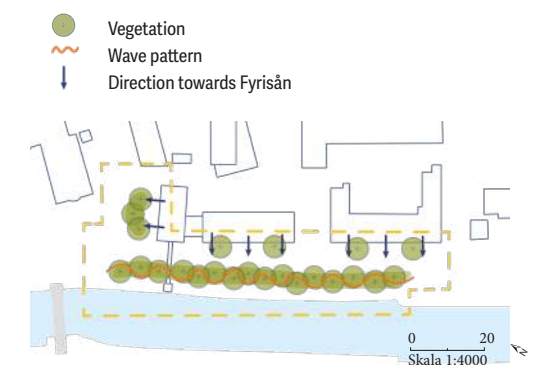
- Dynamic flow and varied spatial qualities.
- Vibrant street environment and square qualities
- Furnishing based on different functions and activities.
- Safer traffic, with cyclists following the road and the quay reserved for pedestrians.
- Multilayered and varied vegetation.

Programmatic plan outlining how traffic and movement on the site can be addressed with a separate bike path along Östra Ågatan, leaving the quay exclusively for pedestrians. The tree line and grassy slope are disrupted by a wave pattern, which is reiterated in underlying plans.

Programmatic plan illustrating how functions can be distributed to meet various needs, providing opportunities for social gatherings and activities where different areas are furnished based on specific functions.

Programmatic plan depicting how Ångkvarnskajen incorporates more diverse vegetation, broken up by the wave pattern across the slope. Vegetation is dispersed, with trees placed in the street space adjacent to buildings and in front of the brick silo. The direction of the site is altered and directed towards the river and open space, in opposite direction from before.

Concept

The concept for Ångkvarnskajen, named “Go with the flow”, draws inspiration from Fyrisån’s water flow, creating organic undulations to break the site’s current rigid direction. These undulating forms aim to establish varied spatial qualities, inviting visitors to experience a softer and more dynamic environment. Through the symbolic use of waves, the design seeks a balance between renewing the site’s function and preserving its cultural heritage, with brick playing a crucial role in both form and historical representation.

Vision

The revitalization of Ångkvarnskajen harmonizes echos from the cultural history with the contemporary requirements of social and

aesthetic needs. The design’s aesthetic essence revolves from the delicate balance of contrasting and intertwining elements, where brickwork symbolizes cohesion, and the wave pattern contrasts with the surrounding linear and strict forms. The site provides diverse social interactions on various scales and offers a retreat for those seeking solitude. Surrounded by flowing organic forms, the area presents a varied and compelling spatial experience, inviting visitors to embrace the sunny atmosphere. Through a diverse range of activities, including art exhibitions, markets, cafes, and restaurants, Ångkvarnskajen will emerge as a vibrant core in Uppsala and seamlessly connecting Kungsängen with the city center.

Conceptual sketch illustrating how the wave pattern originates from the site’s straight lines and evolves into a pattern that breaks the straight lines, creating diverse spatial formations.

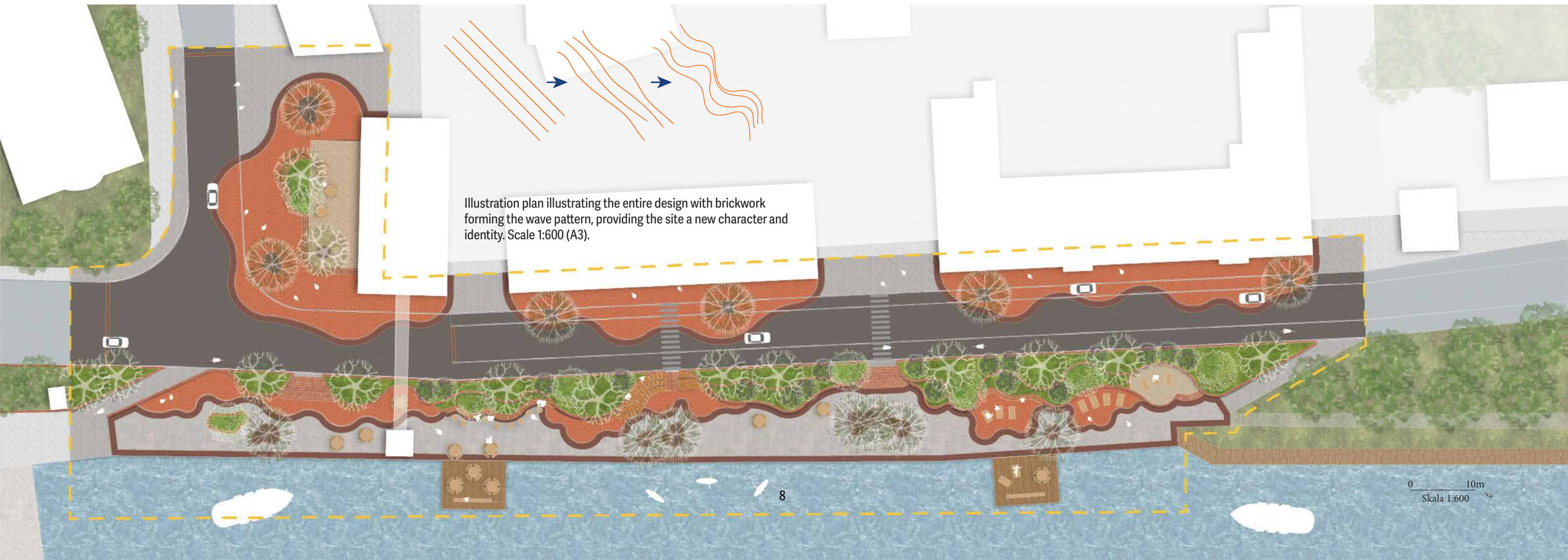
Discussion and ending

The design theory has been instrumental in guiding and inspiring through the design process and providing a freedom to explore and experiment. While the theory doesn’t prescribe a step-by-step framework, its principles of analysis and synthesis allow for individual interpretation and creativity which I find empowering in my sketching process. The intuitive aspect of sketching has played a crucial role, serving as both an investigative method and a driving force for synthesis.

The analysis tools have performed well throughout the project, except the common challenge of individual interpretation. The outcomes, particularly from Lynch analysis and PSD, reflects

my own interpretation of the analysis material based on my knowledge and experience which raises awareness for subjectivity.

By presenting a design that establishes a new urban meeting place with a focus on social and aesthetic values, inspired by the old industrial brick buildings and making use of Ångkvarnskajen’s afternoon sun and water qualities, I argue that the purpose of the work has been achieved. However, the presented design is a proposal, not a finished plan, leaving room for discussion and further refinements, for example on the traffic situation and the fact that the design will not save any existing trees. The work will later be presented for the municipality to raise awareness and give inspiration for this unused site, yet full of potential in Uppsala’s inner center.

Perspective of the Entrance's plateau viewed from the west. The perspective illustrates the plateau as a social meeting place with dining and art exhibitions.

Perspective of the Quay's art wall seen from the north, featuring a planting area with accompanying bench.

Perspective of the Wall seen from the south. The perspective illustrates the road Östra Ågatan and the bicycle lane next to the terraced planting which delineates Väggen från Kajen.

Perspective of the Quay's serving area next to the ship's elevator, forming a social meeting place and node.

Innehållsförteckning

Introduktion Ångvarnskajen	11		
Inledning	12		
Ångvarnskajens omgivning	14		
Beskrivning av Ångvarnskajen	14		
Ångvarnskajens förutsättningar	16		
Uppsala stadsvisioner	18		
Avgränsningar	19		
Syfte	19		
Frågeställningar	19		
Målgrupp	19		
Metoder och analysverktyg	20		
Sätta ord på gestaltungsprocessen	21		
Skissarbete	22		
Platsbesök	23		
Platsanalys	24		
<i>Figure-ground och rörelseanalys</i>	24		
<i>Kevin Lynch-analys</i>	24		
PSD - Perceived sensory dimensions	24		
Identifiering av karaktärsområden	25		
Resultat av analyser	26		
Figure-ground och rörelseanalys	27		
Kevin Lynch-analys	28		
PSD kvalitéer	29		
<i>Sammanhängande</i>	29		
<i>Varierande</i>	29		
<i>Skyddande</i>	31		
<i>Öppenhet</i>	31		
<i>Rofyllighet</i>	33		
<i>Social</i>	33		
Identifiering av karaktärsområden	34		
<i>Entrén</i>	35		
<i>Väggen</i>	36		
<i>Kajen</i>	37		
		Utmaningar	37
		Potential	37
		Programpunkter	38
		Gestaltningen	39
		Koncept - Go with the flow	40
		Vision	42
		Materialval	43
		Flöde och dynamik	46
		Funktioner	47
		Möblering	48
		Trafiken	49
		Vegetation	50
		Val av växter	51
		Entrén	52
		Väggen	54
		Kajen	56
		Diskussion och avslutning	60
		Gestaltningförslaget	61
		Metoderna och analysverktygen	62
		Framtidsblick	63
		Referenser	64
		Källförteckning	65
		Figurförteckning	66

Introduktion Ångkvarnskaajen

I det inledande kapitlet presenteras arbetets ämne och bakgrund. Platsen som arbetet ämnar gestalta introduceras följt av avgränsningar, syfte, frågeställningar och målgrupp.

Inledning

Detta examensarbete är ett gestaltningsförslag för en urban plats i min hemstad Uppsala som jag dagligen upplever och passerar genom. Genom åren har jag sett omgivande områden utvecklas och modifieras men denna plats består, tom och enligt mig, funktionslös trots sitt centrala läge.

Uppsala är Sveriges fjärde största stad och hem för cirka 180000 invånare (Uppsala kommun 2023; Uppsala kommun u.å.). Staden har genom åren haft en hög och stabil tillväxt och förväntas fortsätta växa i flera årtionden till (Uppsala kommun 2023). Vid 2050 beräknas hela kommun ha en befolkning på 330000 invånare vilket innebär en sammanlagd ökning på 37 procent (Uppsala kommun 2023).

För att möta befolkningsökningar och inflyttningstrender är förtätning en vanligt förekommande utvecklingsstrategi som medför både positiva aspekter men även utmaningar (Boverket 2016). Eftersom förtätning resulterar i fler invånare per kvadratmeter behöver de offentliga rummen i staden tillgodose flera behov och rymma fler funktioner. Ett mångfunktionellt stadsrum som kan nyttjas av många är därför väsentligt för en trivsam förtätad stad (Lafrenz 2022).

Under det senaste årtiondet har flera exploaterings- och stadsutvecklingsprojekt genomförts i Uppsala för att möta befolkningsökningen och bostadsbehovet. Ett exempel på ett stadsutvecklingsprojekt är exploateringen av Kungsängen i södra Uppsala som tidigare varit industriområde men som nu är bostadsområde och hem för cirka 7700 invånare inklusive mig (Uppsala kommun u.å.).

Kungsängen avgränsas i väster av Fyrisån som flödar fram genom Uppsalas stadskärna och utgör

grunden för flera populära promenadstråk och stadsrum (se figur 1). Delar av Fyrisån ingår i vad som i folkmun kan kallas för "Uppsalas finrum" och gränsar bland annat till Stadsträdgården och Studenternas idrottsplats (se figur 2) men det finns också delar av årummet som fortfarande är outnyttjat. En sådan del av åstråket är Fyrisåns östra kaj intill exploateringsprojektet Ångkvarnen i Kungsängen.

Idag är platsen en genomfartsled, till och från Kungsängen men i en pågående förtätning av staden behöver våra urbana stadsrum tillgodose fler behov och fungera mångfunktionellt. Efter exploateringen av Ångkvarnen kommer platsen exponeras för fler invånare och som i sin tur ökar på behovet av välfungerande offentliga stadsrum. Platsen som utgör kajstråket mellan Ångkvarnen och Fyrisån benämns i detta arbete som Ångkvarnskajen.

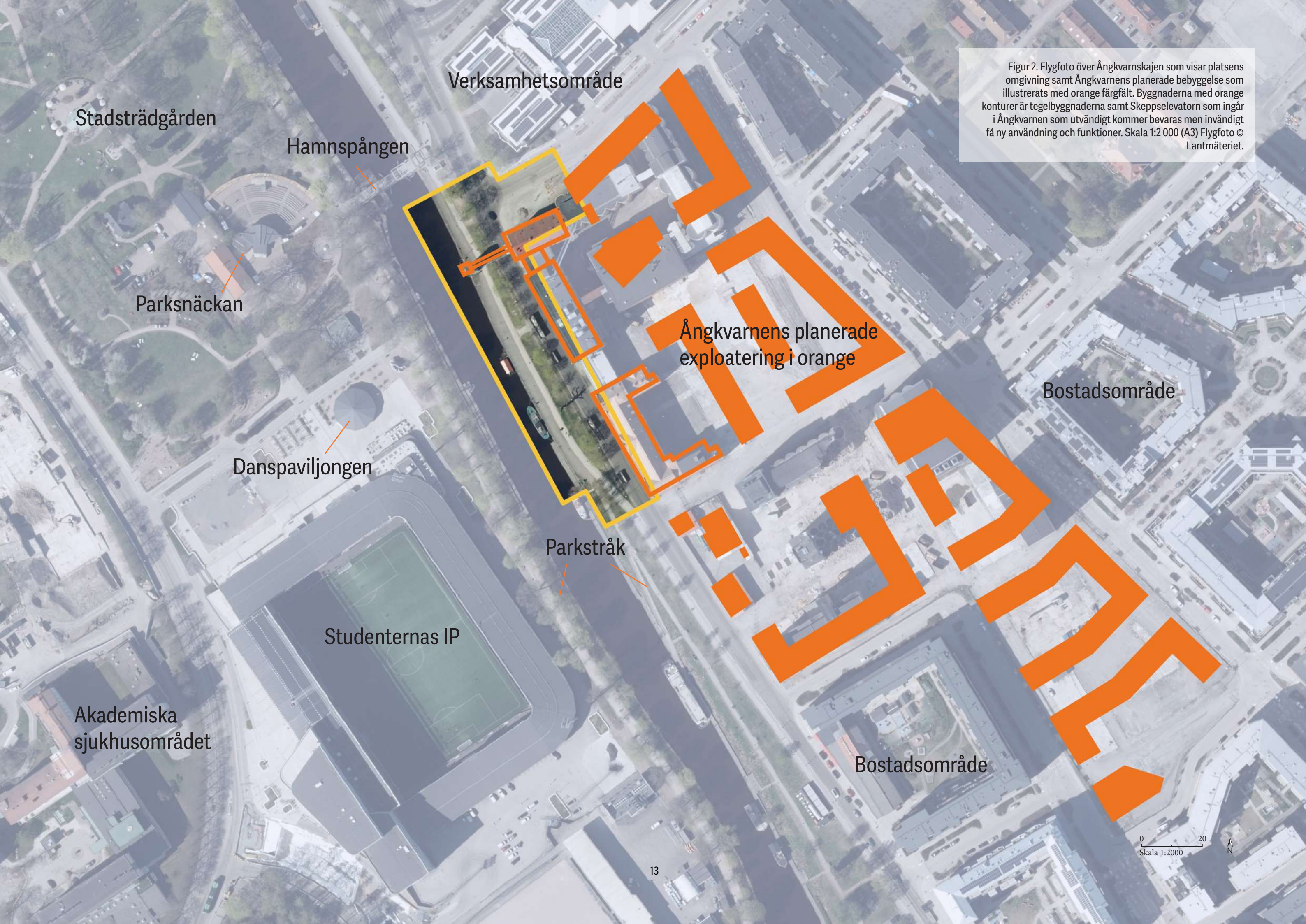
Att skapa mångfunktionella stadsrum är ingen lätt uppgift då det urbana landskapet är en komplex organism, bestående av olika lager och relationer (Stahlschmidt 2017). Vad som gör att vi upplever våra livsmiljöer som trivsamma kan variera från individ till individ och från landskap till landskap men behovet av sociala och estetiska kvaliteter är ständig. Som landskapsarkitekt ställs man inför denna utmaning i strävan efter att skapa och/eller möjliggöra hållbara trivsamma miljöer och tillgodose människors sociala och rekreativa behov.

Uppsala som står inför samt genomgår flera omfattande exploaterings- och utvecklingsprojekt är en spännande plats att befinna sig i och ta del av. Som Uppsalabo och landskapsarkitekt vill jag därför bidra till denna utveckling genom detta gestaltningsförslag för Ångkvarnskajen med möjlighet att bli Kungsängens slutliga pusselbit och som knyter ihop Uppsalas södra stadsdel med stadskärnan.

Figur 1. Flygfoto över Uppsala innerstad där Ångkvarnskajen ligger ca 1 km bort från Uppsala centralstation. Uppsala domkyrka och slott samt Fyrisån är också utmarkerade som riktmärken. Skala 1:10 000 (A3) Flygfoto © Lantmäteriet.

Figur 2. Flygfoto över Ångkvarnskajen som visar platsens omgivning samt Ångkvarnens planerade bebyggelse som illustrerats med orange färgfält. Byggnaderna med orange konturer är tegelbyggnaderna samt Skeppslevatorn som ingår i Ångkvarnen som utvändigt kommer bevaras men invändigt få ny användning och funktioner. Skala 1:2 000 (A3) Flygfoto © Lantmäteriet.

Stadsträdgården

Verksamhetsområde

Hamnspången

Parksnäcken

Ångkvarnens planerade exploatering i orange

Bostadsområde

Danspaviljongen

Parkstråk

Studenternas IP

Akademiska sjukhusområdet

Bostadsområde

Ångvarnskajens omgivning

Ångvarnskajen ligger mellan tre stadsdelar med olika karaktär, ett starkt bostadspräglat område, ett verksamhetspräglat område och ett aktivitets samt rekreationsområde (se figur 2). I samband med ombyggnationen av Ångkvarnen planeras Ångvarnskajen gränsa till fler bostäder samt även kulturverksamheter som undersöks och planeras i tegelsilon (Uppsala kommun 2022a). Enligt Uppsala Innerstadsstrategi ligger platsen inom innerstadsgränsen (Uppsala kommun 2017b) samt cirka 1 kilometer sydväst från Uppsala centralstation.

I norr gränsar Ångvarnskajen till verksamhetslokaler som idag utgörs av flera olika kontorsverksamheter, barnspecialistmottagning och frukost- och lunchrestaurang samt cykelbron Hamspången. I söder gränsar Ångvarnskajen till industribyggnader som planeras rivas och byggas om till bostadshus samt ett parkstråk längst ån som sträcker sig vidare till en småbåtshamn. Bortom industribyggnaderna i Kungsängen finns flera bostadskvarter med flerfamiljshus i varierande modern arkitektonisk utformning.

På andra sidan ån, mitt emot Ångvarnskajen ligger idrottsplatsen Studenternas IP, en danspaviljong och Parksäckan som är en scen

med tillhörande konsertområde. Idrottsplatsen med omnejd är nyrenoverad och innehåller ett torg och en cykelreparationsstation. Väster om Studenternas IP ligger Akademiska sjukhusområdet och i norr breder stadsparken Stadsträdgården ut sig med frodig växtlighet. Stadsträdgården lockar till sig många besökare och bildar en grön lunga i stadskärnan. Söderut längs med ån fortsätter en trädallé och vidare förbi Studenternas IP följer Uppsalaåsen med uppstickande grön växtlighet i horisonten. Sammanfattningsvis har platsen närhet till park- och grönområde, idrotts- och musikevenemang, verksamheter och bostäder.

Beskrivning av Ångvarnskajen

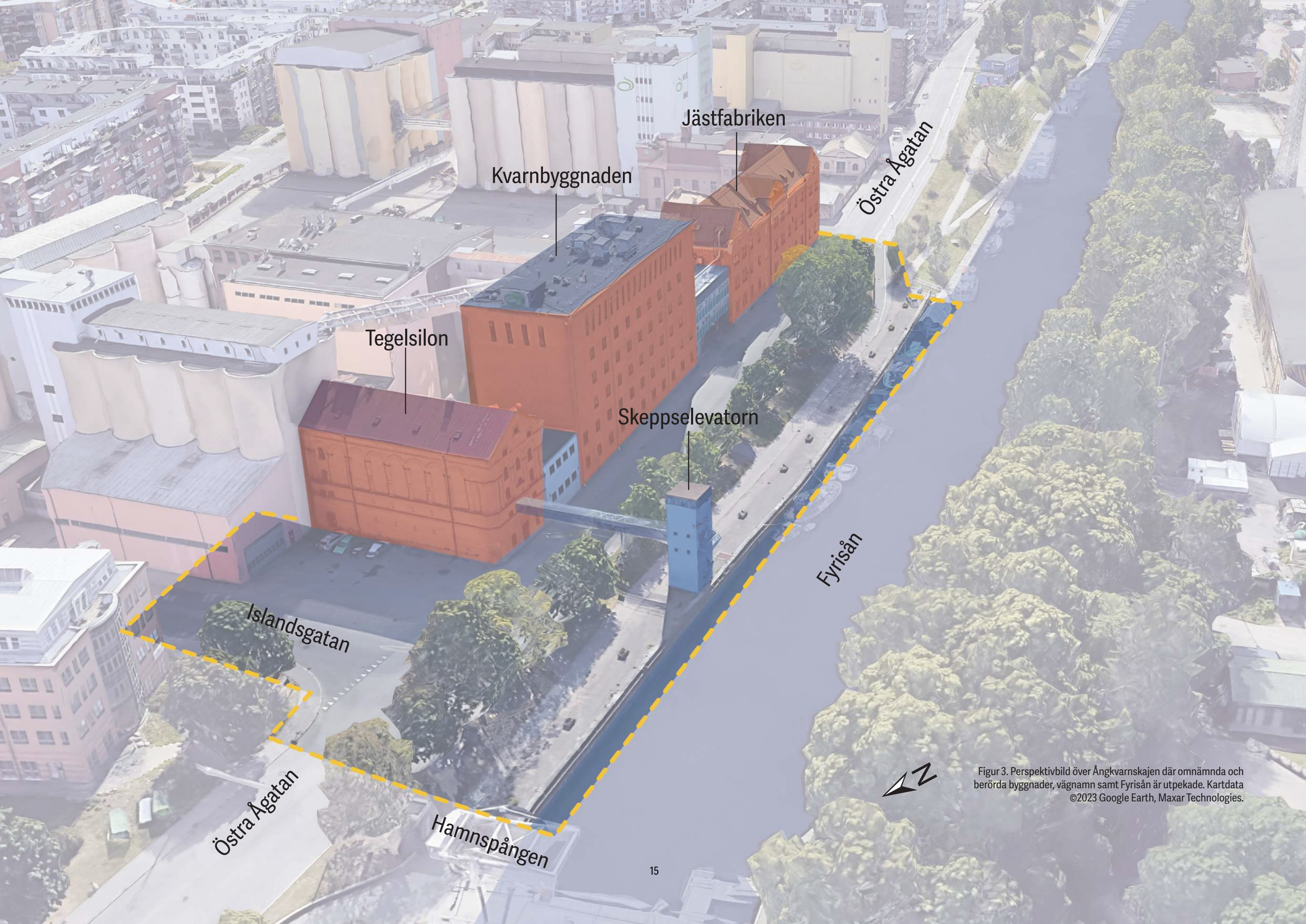
Ångvarnskajen utgörs av Fyrisåns östra kaj, strax söder om cykelbron Hamspången, samt bilvägen Östra Ågatan med anslutande bilväg Islandsgatan (se figur 3). Platsen är en del av ett nedlagt industriområde och ramar in av tre större tegelbyggnader, tegelsilon, kvarnbyggnaden och jästfabriken. Förutom de större byggnaderna finns även ett blått, ca 13 meter högt torn av plåt på kajen som sammankopplas med tegelsilon genom en stålövergång över Östra Ågatan. Tornet är en gammal skeppselevator som användes för att hissa upp spannmål och andra varor från båtar in i tegelsilon (Upplandsmuseet 2016). Tegelsilons och jästfabrikens fasader är från tidigt 1900-tal med klassiska och nationalromantiska drag och kvarnbyggnaden är från 40-talet och har en mer funktionalistisk utformning (Uppsala kommun 2022a). I och med att verksamheterna i byggnaderna är nedlagda används inte platsen idag till något annat än som transportsträcka och utgörs främst av tom och hårdgjord gatumark och kaj.

Tegelbyggnaderna samt skeppselevatoren ingår i Ångkvarnens detaljplanområde som är ett påbörjat exploateringsprojekt med pågående rivningsarbete. De omnämnda byggnaderna kommer enligt detaljplanen bevaras men får nya funktioner i form av verksamheter och bostäder (Uppsala kommun

2022b). Tegelsilon planeras också vara plats för kulturverksamheter som exempelvis konsthall och scen med ett mindre tillhörande torg framför byggnaden (Uppsala kommun 2022). Kajstråket är inte med i exploateringsplanerna och ligger utanför planområdet men som påverkas av och påverkar ombyggnationen.

Ångvarnskajens centrala läge gör att många människor passerar dagligen för vardagliga ändamål och för tillfälliga aktiviteter i närområdet, exempelvis till Studenternas IP för idrottsvenemang eller hundpromenad i Stadsträdgården. Det centrala läget och blandningen av verksamheter, bostäder och aktiviteter i närområdet gör platsen till en naturlig mötesplats med goda förutsättningar för sociala interaktioner.

Jästfabriken

Kvarnbyggnaden

Östra Ågatan

Tegelsilon

Skeppslevatorn

Fyrisån

Islandsgatan

Östra Ågatan

Hamnspången

Figur 3. Perspektivbild över Ångvarnskajen där omnämnda och berörda byggnader, vägnamn samt Fyrisån är utpekade. Kartdata ©2023 Google Earth, Maxar Technologies.

Ångkvarnskaajens förutsättning

Topografi och hydrologi

Området sluttar ner mot ån där höjdskillnaden tas upp av en slänt som avgränsar kajstråket nedtill med bilvägen upptill. Lutningen varierar mellan 10-16 % vilket idag gör slänten otillgänglig och utmanande. Avrinning av dagvatten följer topografin ner mot Fyrisån som är en av Uppsalas stora recipienter. Fyrisån är redan under högt tryck att hantera dagvatten från innerstaden och uppmäts ha enbart måttlig status utifrån Ångkvarnens miljökonsekvensbeskrivning (Uppsala kommun 2022a).

Jordlagerföljden i Ångkvarnskaajen utgörs av fyllningsmassa ovanpå ett mäktigt lerlager där postglacial lera ligger ovanpå glacial lera (SGU u.å.). Inom platsen finns inga påkomna föroreningar att ta hänsyn till samt med det mäktiga lerlagret i markprofilen beräknas grundvattnet skyddas från föroreningsolyckor i och med lerans låga infiltrationsförmåga (Uppsala kommun 2022a). I detaljplanen bedöms vattenkvaliteten i Fyrisån vara relativt god (Uppsala kommun 2022a:40).

Vegetation

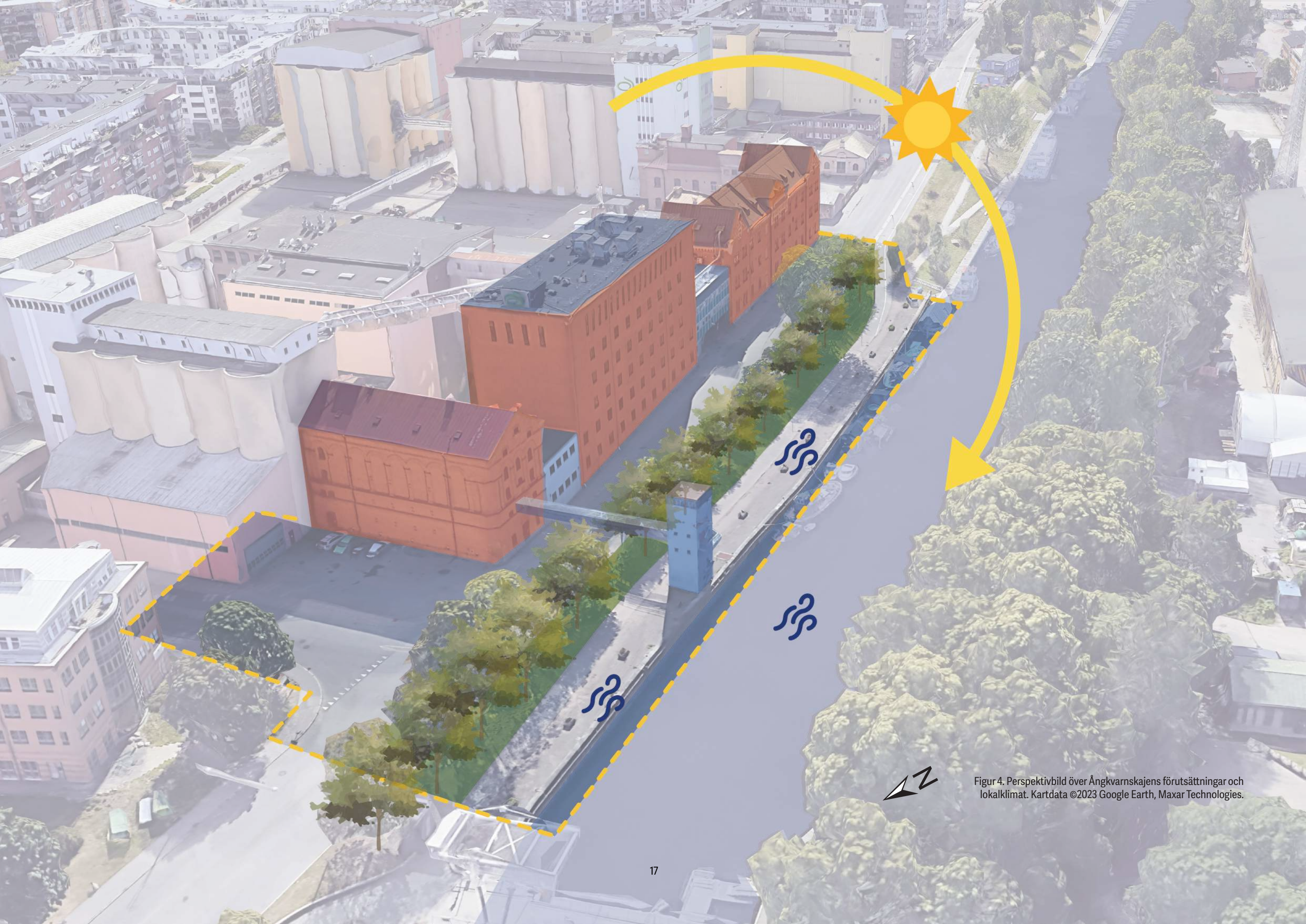
Vegetationen i området är homogen och enkelskiktad och utgörs av en grässluttning samt trädrad av skogslönnar. Trädens ålder uppskattas vara mellan 20-50 år (Uppsala kommun 2022a). Söder ut längst trädraden finns en delvis nedsågad, äldre skogsalm som dött av almsjukan (Stål 2020). Utifrån en trädinventering som utfördes i samband med Ångkvarnens exploateringsplan bedöms trädens kondition vara låg med låg vitalitet (Stål 2020). Vid exploateringen av Ångkvarnen finns därför inga planer att spara träden (Uppsala kommun 2022a).

Marken under träden i slänten utgörs av bruksgräsmatta. På flera ställen har gräset slitits bort och trampats upp. Gräsmattan klipps med jämna mellanrum vilket inte tillåter annan undervegetation att slå rot.

Lokalklimat

Ångkvarnskaajens lokalklimat är ett resultat av tidigare nämnda faktorer. Fyrisån öppnar upp en lång korridor genom staden som ger långa siktlinjer och viss vindexponering. Tegelbyggnaderna skuggar stora delar av området under förmiddagen men ger även viss skydd mot vinden. Vid lunchtid blir platsen solexponerad med gynnsamt solförhållande längs med kajstråket och intill husfasaderna (se figur 4). Med den begränsade och enkelskiktade vegetationen tillsammans med den stora andelen hårdgjord mark och fasader riskerar platsen under sommaren utsättas för höga temperaturer. Vattenläget och vindexponering kan därför bli viktiga svalkande faktorer för stadsrummet. Ytan norr om tegelsilon skuggas större delar av dagen men får en gynnsam kvällssol under sommarhalvåret. Denna yta saknar helt skyddande vegetation men undslipper vindexponeringen från årnummet.

Figur 4. Perspektivbild över Ångvarnskajens förutsättningar och lokalklimat. Kartdata ©2023 Google Earth, Maxar Technologies.

Uppsala stadsvisioner

För att skapa en hållbar och trivsamt gestaltning för Ångkvarns kajen har Uppsala stads visioner och måldokument varit vägledande. Stadsrummet är en del av Uppsala stad som helhet och påverkar samt påverkas av närområdet och staden. För att gestaltningen ska vara välfungerande och samverkande i stadsväven mot gemensamma visioner har gestaltningen sökt grund i följande kommunala dokument. Dokumenten sammanfattas slutligen i punktform som bildar bakgrunden för gestaltungsarbetet.

Uppsalas Översiktsplan från 2016 (Uppsala kommun 2017b) lyfter önskemål kring att utvidga stadskärnan och skapa fler innerstadskvarter för en livfullare stad. Översiktsplanen beskriver också vikten av en varierad bebyggelsemiljö med arkitektonisk variation och bevarandet av äldre byggnader (Uppsala kommun 2017b).

Uppsala Innerstadsstrategi är ett dokument med inriktning på Uppsalas stadsmiljö (Uppsala kommun 2017a). Innerstadsstrategins vision för Uppsala innerstad är att staden ska vara ett levande stadsrum i mänsklig skala och ett livligt handelscenter med fokus på gående och cyklister. Med mänsklig skala menas att skalan utgår från människans ögonhöjd och hastighet (Uppsala kommun 2017a). Vidare nämns att torg, parker och årum behöver utvecklas och tillgängliggöras för att ge plats åt den mänskliga skalan (Uppsala kommun 2017a).

Kungsängen utnämns som ett av åtta fokusområden för centrala Uppsalas utveckling (Uppsala kommun 2017a). Områdena pekas ut som strategiskt viktiga områden för hur stadskärnan kan och bör utvecklas. Främre Kungsängen, där Ångkvarns kajen ligger är utpekad, dels för en stor andel exploaterade och planerade bostadskvarter som medför ny rörelse och boende i området, dels för Fyriskan som skapar en unik vattenmiljö och årum i gynnsamt solläge. Även de äldre industribyggnaderna pekas ut som en unik möjlighet med utrymme för kulturverksamheter som exempelvis scen, konsthall och ateljéer (Uppsala kommun 2017a:24).

Småbåtshamnen längre söderut i Kungsängen omnämns i innerstadsstrategin (2017a) som en bidragande positiv faktor till stadslivet och stadens identitet. Vid Skeppslevatorn finns möjligheter att utöka hamnen och frigöra kajstråk och fler förtöjningsplatser. Strategin omnämner att intresset kring årummet är stort, främst från privata aktörer med exempelvis initiativ att hyra ut picknickflottar, trampbåtar och roddbåtar (Uppsala kommun 2017a:45).

I innerstadsstrategin beskrivs målsättningar kring hur torgen i staden kan utvecklas och anläggas för att bidra till att berika stadslivet vilket främst berör det planerade torget norr om tegelsilon. Uppsalas torg poängteras som ”viktiga funktioner i stadslivet som ger plats för möten, handel, kultur och rekreation” (Uppsala kommun 2017a:51).

Riktlinjerna för befintliga och nya torg omnämner betydelsen av flexibel markanvändning för att ge utrymme åt tillfällig evenemang, kultur och handel (Uppsala kommun 2017a:52).

Kajstråket och årummet ingår också i en separat vision som beskrivs i Planprogram för Södra Åstråket (Uppsala kommun 2015). Syftet med planprogrammet är att utveckla hela åstråket till ett levande park- och aktivitetsstråk. I planprogrammet beskrivs Södra åstråket som en ”viktig symbolplats såväl ur ett historiskt perspektiv som för idrotts- och evenemangsbesökare och för Uppsalabornas vardagsrekreation” (Uppsala kommun 2015:12). Vidare nämns att åstråket ska vara ett ”inbjudande och generöst kajstråk med inslag av kommersiell verksamhet” (Uppsala kommun 2015:12) vilket samspelar med Innerstadsstrategin och Översiktsplanen.

Visionen för Ångkvarns pågående exploateringsarbete redogörs i tre delar (Uppsala kommun 2022a). Första delen beskriver en innerstadskarakter med täta och varierande innerstadskvarter som bidrar med liv och rörelse, dag som natt. Den andra delen utgörs av sammanlänkningen mellan Uppsalas stadskärna och Kungsängen. Den tredje delen berör kulturhistoriska värden och beskriver hur fem äldre industribyggnader, varav tegelsilon, kvarnbyggnaden och jästfabriken är tre av dessa, som bedömts kulturhistoriskt värdefulla ska bevaras och få ny funktion (Uppsala kommun 2022a:4, 2022b).

Visionerna från de olika dokumenten som berör och kan appliceras på Ångkvarns kajen har sammanfattats i följande punkter och bildar utgångspunkterna för gestaltungsarbetet.

- Stadspuls, livfullhet och rörelse dag som natt
- Varierande verksamheter, bostäder och aktiviteter
- Arkitektoniskt varierande bebyggelse, gamla blandat med nya byggnader och kontraster inom utformning och estetik
- Tillgängliggöra årummet och ta vara på den stadsnära vattenmiljön för rekreation och aktiviteter
- Tillfälliga evenemang, kultur- och handelsaktiviteter

Figur 5. Vy över Uppsala stadssiluett (Uppsala 2024).

Avgränsningar

Ångkvarnskajen avgränsas geografiskt i norr med Ångkvarnens norra plangräns efter T-korsningen mellan Östra Ågatan och Islandsgatan. Fyrisån avgränsar i väster och i öster ramas Ångkvarnskajen in av tegelsilons, kvarnbyggnadens och jästfabrikens fasader som tydligt avskiljer platsen från övriga kvarter. I söder avgränsas platsen naturligt av att kajstråket övergår till ett parkstråk samt bebyggelsen övergår till nybyggda planerade bostadskvarter (se figur 6).

Tematiskt avgränsas gestaltningen utifrån Ångkvarnens exploatering och planerade byggnationer. Exploateringen ger platsen nya förutsättningar och grannskap vilket arbetet förhåller sig till.

Analysen av platsen som gestaltningen bygger på utgår ifrån analyser med fokus på rumslighet och upplevelsekvalitéer med inriktning på sociala och estetiska kvalitéer för att undersöka hur platsen kan bli ett trivsamt och välfungerande stadsrum i en förtätad stad.

Syfte

Syftet med arbetet är att presentera ett mångfunktionellt gestaltungsförslag för Ångkvarnskajen, ett outnyttjat stadsrum i en förtätad miljö.

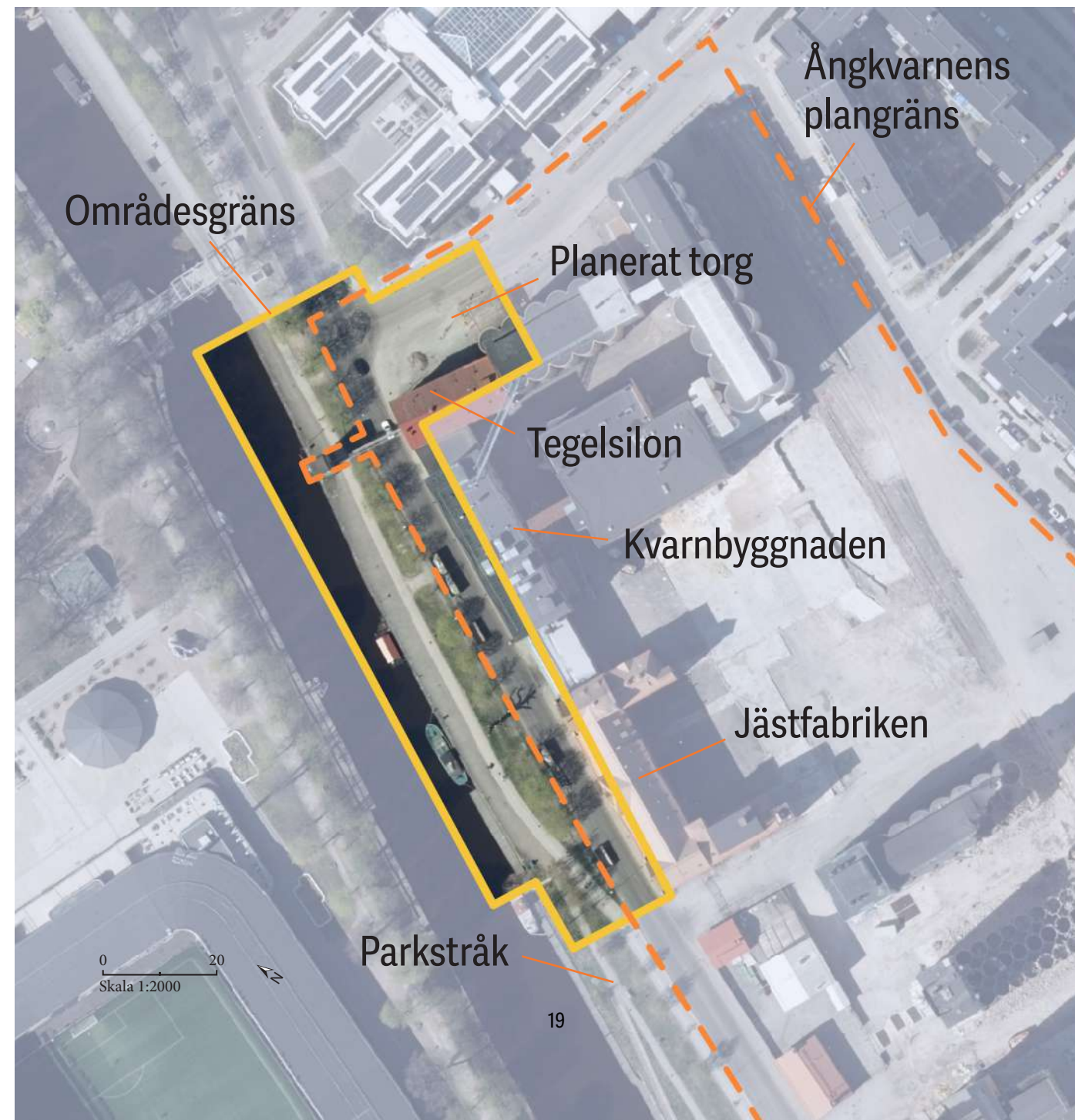
Frågeställningar

Hur kan Ångkvarnskajens vattenläge och solläge tillgängliggöras och nyttjas för att bli en livfull social mötesplats?

Hur kan Ångkvarnskajen gestaltas för att bli ett karaktärsfullt stadsrum med estetiska kvalitéer samtidigt som kulturhistorien lyfts fram?

Målgrupp

Gestaltningens målgrupp är de som bor och jobbar i området samt besökare till Ångkvarnskajen, nuvarande samt framtida. Arbetet riktar sig även till de som arbetar med Ångkvarnen och Södra Åstråket på Uppsala kommuns stadsbyggnadsförvaltning samt andra berörda parter för inspiration de antingen kan bygga vidare på eller ta ut detaljer ifrån. Arbetet kan också vara till hjälp för studenter eller arkitekter som exempel på hur en gestaltungsprocess med analysverktyg kan utformas och se ut, både för platser med liknande förutsättningar men även andra platser och miljöer.

Figur 6. Karta över gestaltningens geografiska avgränsningar samt Ångkvarnens plangräns. Skala 1:2 000 (A3) Flygfoto © Lantmäteriet.

Metoder och analysverktyg

I följande kapitel beskrivs vilka metoder arbetet bygger på samt vilka analysverktyg arbetet utgått ifrån. Arbetet tar stöd i designteorin analys genom syntes (Lawson 1983; Krupinska 2016) och analysverktygen som applicerats är figure-ground, Kevin Lynch-analys, Perceived sensory dimensions (PSD) samt identifiering av karaktärsområden som alla genomförts med hjälp av platsbesök och skissarbete.

Sätta ord på gestaltningsprocessen

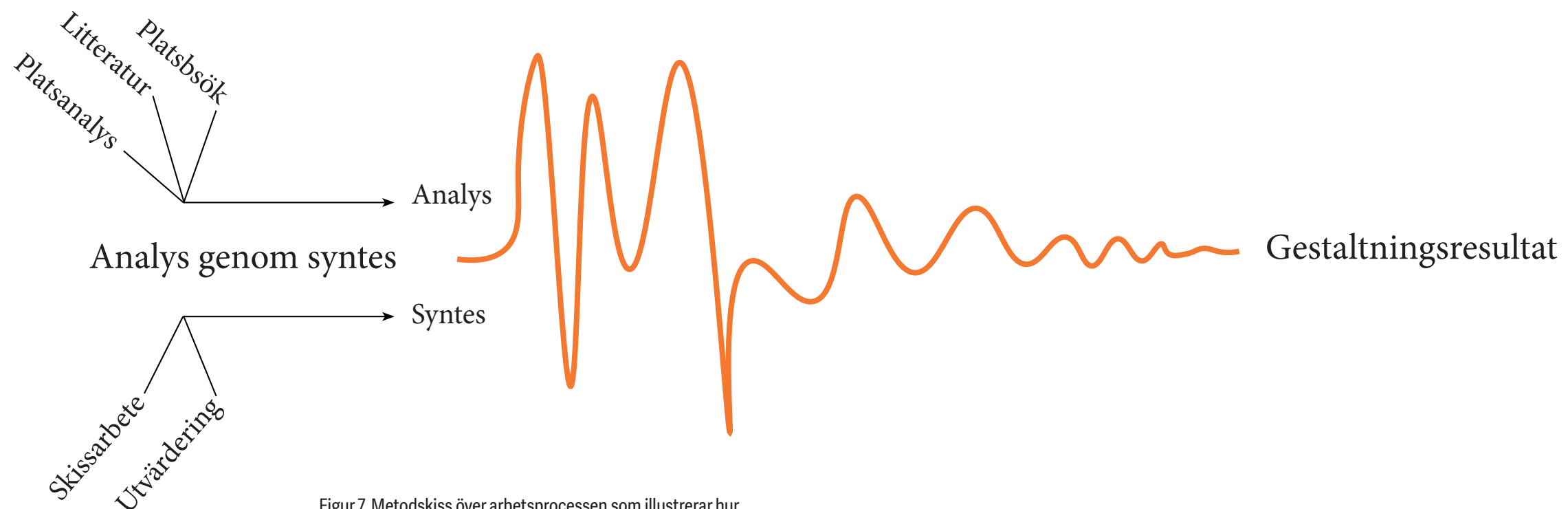
Genom hela gestaltningsprocessen har designteorin *Analys genom syntes* (Lawson 1983; Krupinska 2016) varit vägledande. Appliceringen av designteorin har hjälpt mig som landskapsarkitekt att sätta ord på, och förklara samt förmedla min gestaltningsprocess som tidvis upplevts som obegriplig och svårförklarad.

Krupinska (2016) och Lawson (1983) beskriver designteorin som *analys genom syntes* eftersom båda momenten sker parallellt och är beroende av varandra. Krupinska (2016) förklarar att designern behöver kunna tänka i relationer vilket beskriver hur faktorer och fenomen identifieras, testas och undersöks samtidigt där alla delar och faktorer relaterar till och påverkar varandra. I detta arbete

har analysen utgjorts av platsanalyser och syntesen av skissande.

Lawson (1983:37) beskriver syntesen som reaktioner på problem och utmaningar man ställs inför i en designprocess. Syntetiseringen i form av skissandet har drivit arbetet framåt och kan förklaras som en kreativ motor som öppnat upp nya tankar och kunskapsluckor för analyserna att bryta ner och undersöka vidare. Platsanalyserna har genom arbetet genererat en fördjupad kunskap och fyllt i de kunskapsluckor som uppstått vilket lett vidare till nya syntetiseringar och sammanföringar av nya tankar och designlösningar utifrån nytt kunskapsmaterial.

Skissprocessen har tagit form genom intuitiva och lekfulla skisser som Krupinska (2016:161, 209) förklarar är designens kreativitet och som ”befriar visionerna” och är ”föremål för reflektion och överväganden om en möjlig lösning”. De snabba och enkla designskisser som producerats under gestaltningsprocessen kan förklaras som en typ av inre dialog som Krupinska (2016:161) benämner som inåtvända representationer. De renritade skisserna som i slutändan förmedlar gestaltningsresultatet benämner Krupinska (2016:161) som utåtriktade representationer.

Figur 7. Metodskiss över arbetsprocessen som illustrerar hur syntes och analys står i relation till varandra och hängt ihop genom hela arbetet.

Skissarbete

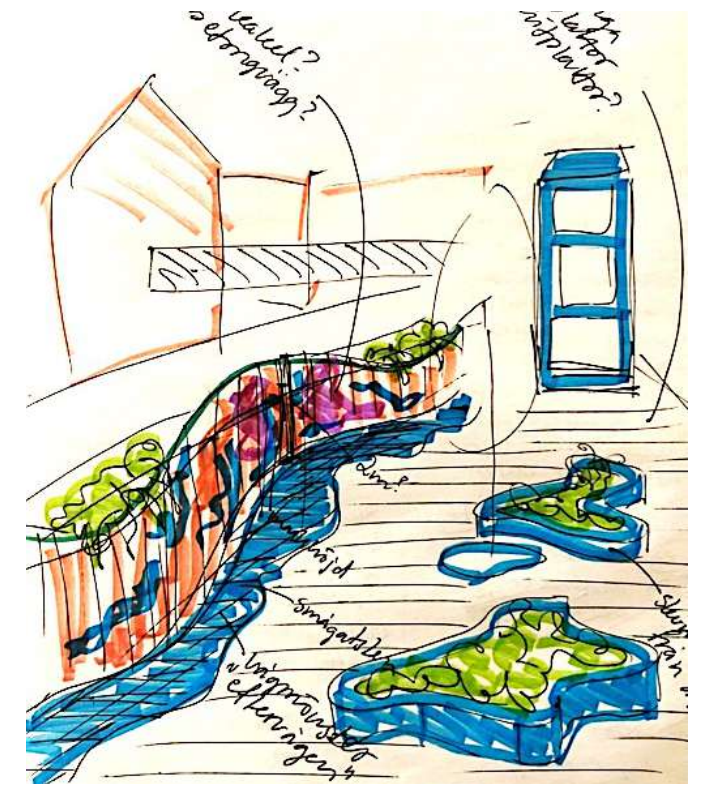
Skiss är den metod som utgjort mest tid i arbetsprocessen, och har haft som syfte att undersöka, utreda och testa platsens gestaltning. Skissandet har genomförts i plan, sektion, perspektiv, fotografi, i digital modell och på fri hand. Skissmaterialet har utgjorts av skisspapper med bild eller kartunderlag under samt skissblock med möjlighet till fri skiss. När skalan och proportioner har varit viktiga förhållningsfaktorer i skissarbetet har skisspapper med bestämt skala och underlag varit att föredra (se figurerna 8-9) medan i gestaltungsarbetet när fokus legat på intuitiva former och känslor har skissblocket underlättat (se figurerna 10-12). Den intuitiva skissdelen har varit ett viktigt verktyg till att fritt undersöka tankar och idéer utan att begränsa mig till restriktioner och förhållningsregler. Färgpennor och bläckpennor har båda använts där bläckpennor har gett snabba tydliga former och färgpennor har hjälpt till i

förmedlandet av känslor och uttryck. Skalorna som skissarbetet genomförts i har varierat beroende på fokus och ändamål. Med större skalor ges möjlighet att skissa på platsens huvuddrag och övergripande rumslighet. Skissarbetet i mindre skalor underlättar för detaljarbete och möten mellan material och funktioner. I plan har skalorna 1:2000, 1:1000, 1:600, 1:300 och 1:100 använts och i sektion har skalorna 1:300, 1:200 och 1:100 använts.

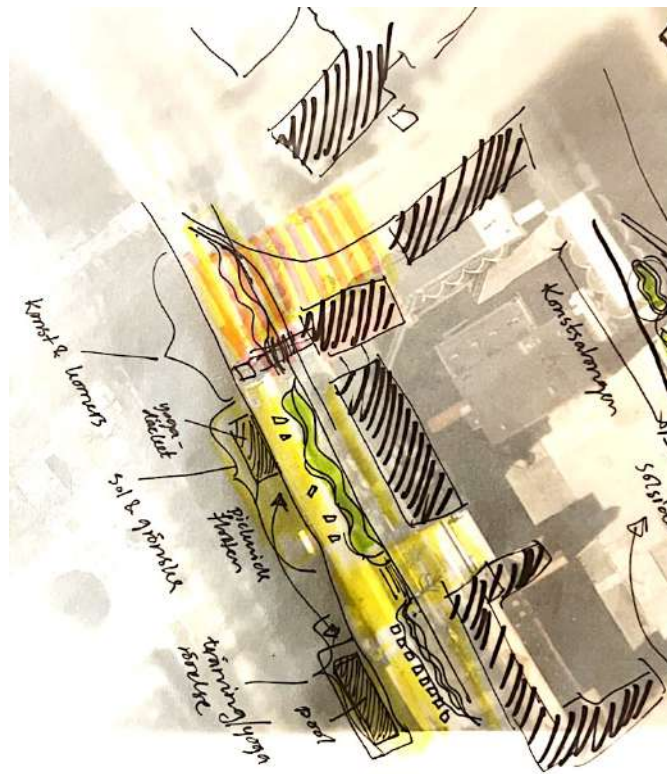
Skissarbetet i plan har gett möjlighet till att utforska och undersöka mellanrumformer, riktningar och strukturer. Perspektivstudierna som genomförts både på fri hand och på skisspapper med fotografi undertill har använts för att undersöka volymer och rumslighet från mänsklig skala. Dessa skisser har också varit ett verktyg till att snabbt testa en idé kring hur den kan upplevas.

Skiss i sektion ger möjlighet till att undersöka rumslighet i relation till höjdskillnader. Skisser på fri hand har främst varit ett medel till att tidseffektivt förmedla och testa snabba intuitiva tankar och lösningar.

För att undersöka skisserna vidare har tre datorprogram använts, AutoCAD, Sketchup och Illustrator. AutoCAD har underlättat för linjerföringen då exakta linjer är både enkla och effektiva att få fram. Sketchup har använts för att testa gestaltningen i 3D-modell samt för perspektivbilder. Illustrator har använts till illustrativa undersökningar där material och färger har testats samt framtagning av gestaltningens slutliga sektioner och planer.

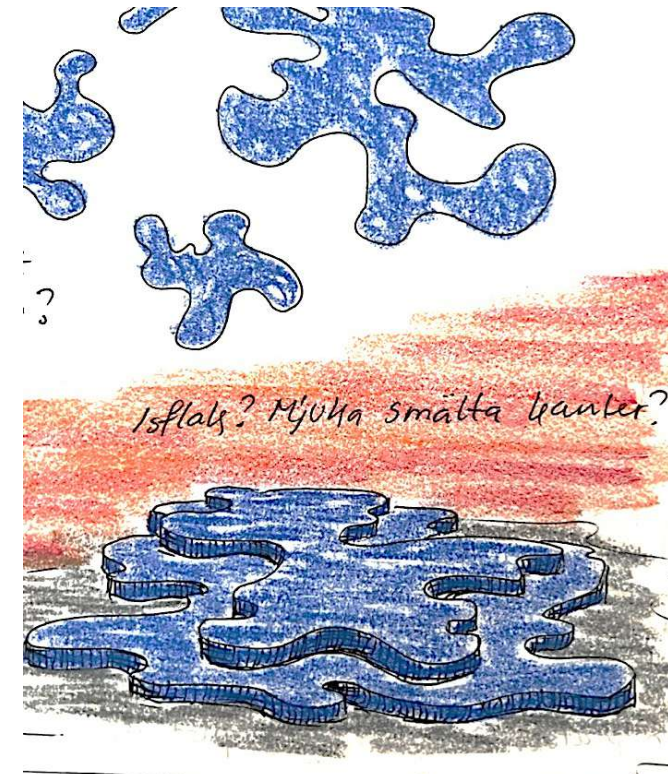
Figur 11. Skiss på fri hand över Ångvarns kajens norra kaj hur slänten kan byggas upp med stödmur som konstavvägg.

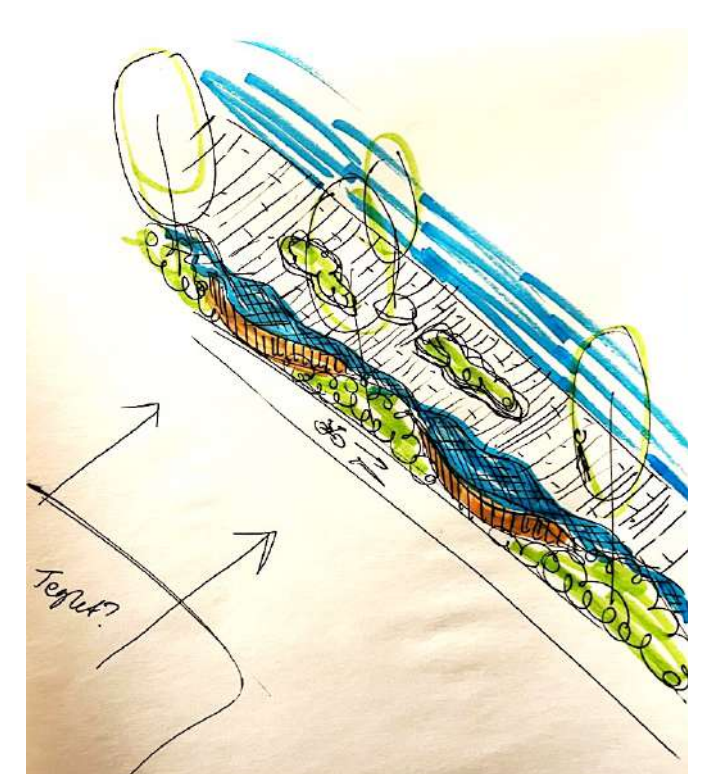
Figur 8. Idéskiss i plan på gestaltningens stora drag i skalan 1:1000.

Figur 9. Idéskiss i plan på gestaltningens stora drag i skalan 1:1000

Figur 10. Tidig fri handskiss på gestaltningens organiska formspråk med intuitiva former och färger.

Figur 12. Skiss på fri hand över kajens möjliga utformning med en stödmur som följer ett organiskt formspråk.

Platsbesök

Platsbesökens syfte var dels att vara underlag för analysen och dels testa gestaltungsprinciper och idéer på plats visuellt och genom skisser.

Platsbesöken har genomförts på två sätt, strukturerat och planerat samt ostrukturerat och spontant. Första strukturerade platsbesöket genomfördes 25/9 och andra 27/10 där varje besök varade i ca 45 minuter. Medtaget material var pennor, skisspapper, kartunderlag i skalan 1:1000 och mobiltelefon för fotografering. Målet med första besöket var att lära känna platsen och uppleva platsen i mänsklig skala. Den mänskliga skalan undersöktes genom att promenera runt i området och upptäcka vad som syns från ögonhöjd och vad som upplevs som stort och eventuellt överväldigande (se figur 13). Material på platsen undersöktes och fotades och rörelsen på platsen

Figur 13. Foto från platsbesök där tegelsilons fasad och skala känts in med mig själv som referens och skalfigur.

observerades. Även Ångkvarnskajens siktlinjer och hur platsen upplevs från ett längre avstånd undersöktes genom att promenera till platsen från håll och observera vad som syns tydligast och hur det upplevdes (se figur 14).

Andra platsbesöket genomfördes cirka en månad efter första besöket med mål att testa designidéer på plats visuellt och genom skiss då ny kunskap hade inhämtats och nya tankar och idéer väckts. Under detta besök undersöktes platsens upplevelsekvaliteter utifrån analysverktyget Perceived sensory dimensions (Stoltz & Grahn 2021), vilka beskrivs på sidorna 22-23. Detta platsbesök blev mer detaljfokuserat där barriärer, rumslighet samt hur platsen avgränsas undersöktes. De rumsliga faktorerna identifierades genom att urskilja volymerna på platsen (se figur 15) och

Figur 14. Foto över Ångkvarnskajen från Hamnspången när platsens omgivning och siktlinjer undersöktes.

hur dessa förhåller sig till besökarna och mig själv utifrån skala och intryck. Genom det andra platsbesöket fick jag även möjlighet att undersöka hur den nya exploateringen av Ångkvarnen kan komma påverka Ångkvarnskajen med ett förändrat grannskap och fler besökare.

De oplanerade och spontana platsbesöken har varit kortare och direktare. Det har rört sig om några enstaka minuter till och från min bostad där jag fått möjlighet att snabbt visualisera idéer på plats för att sedan undersöka dessa vidare på skisspapper i passande skala och format. Spontana besök har även möjliggjort för mig att uppleva platsen vid flera tidpunkter på dygnet, i morgonljus, mitt på dagen samt under kvällen i skymningsljus. Även platsens flöde och rörelse har iakttagits på platsen vid flera tidpunkter, dock under korta

Figur 15. Foto på skeppselevatoren som mäktigt uppstickande torn och volym som sammankopplas med en stålövergång till tegelsilon.

observationer. När tankar och idéer dykt upp vid de spontana besöken har de snabbt antecknats ner i telefonen för att sedan utvecklats vid skrivbordet vilket gett snabba svar på frågor som uppstått och drivit arbetet framåt.

Platsanalys

Ångkvarnskajen har analyserats både utifrån strukturella och visuella faktorer för att förstå och rama in platsens komplexitet. För att undersöka platsens strukturer och rumslighet har Figure-ground (Stahlschmidt 2017) med rörelseanalys och Kevin Lynch-analys (Lynch 1964) applicerats på arbetet. Därefter har Ångkvarnskajen analyserats med hjälp av PSD, Perceived sensory dimensions (Stoltz & Grahn 2021) för att identifiera och testa platsens sociala och estetiska kvalitéer. Kunskapen som inhämtades genom ovanstående analysverktyg sammanställdes sedan genom en identifiering av karaktärsområden.

Figure-ground och rörelseanalys

Med hjälp av Figure-ground har Ångkvarnskajens grundläggande strukturer och volymer identifierats. Analysmetoden ger en objektiv och enkel bild av platsen (Carmona 2021:198) och blev därför den första platsanalysen som genomfördes för att lära känna Ångkvarnskajens grundläggande strukturer och riktningar.

Analysen utfördes genom att i plan fylla i byggda objekt i en mörk färg och lämna mellanrummen mellan byggnaderna i vitt. Planen ämnar därefter genom kontrast belysa områdets rumslighet där riktningar och strukturer i landskapet tydligt visade sig. Analysmetoden genomfördes i flera steg då jag testade att även fylla i träden som slutna former samt privata respektive semi-privata områden för att undersöka hur dessa faktorer kunde påverka strukturen och riktningarna.

Därefter kompletterades figure-ground med en rörelseanalys där jag iakttog hur rörelsen i mellanrummen som figure-ground påvisade fungerar i praktiken. Rörelsen och flödet på platsen är tongivande faktorer som den nya gestaltningen behöver förhålla sig till för att bli en välfungerande plats i en urban och hektisk kontext som många människor kan besöka och passera samtidigt.

Kevin Lynch-analys

Andra delen av platsanalysen utgjordes av en Lynch-analys där jag tog inspiration av Lynch fem rumsliga element och applicerade dessa på Ångkvarnskajen. Syftet med analysen var att undersöka platsens orienterbarhet och upplevda rumslighet (Lynch 1964) vilket blev en utveckling och påbyggnad av figure-ground. Analysen grundas ursprungligen på intervjustudier (Stahlschmidt 2017) men i detta fall användes kart- och bildmaterial samt mina personliga tolkningar som källa och underlag.

De fem elementen som Lynch-analysen har utgått ifrån och identifierat är stråk, barriärer, områden, noder och landmärken. Stråk är platsens vägar och stigar där större och viktiga vägar med hög frekvens har urskilts i plan från mindre vägar. Barriärer är avgränsande och inramande element som både kan vara fysiska och/eller visuellt upplevda gränser (Carmona 2021:156). Områden identifieras som upplevda sammanhängande ytor och noder är knutpunkter och mötesplatser (Carmona 2021:157). Landmärke beskrivs som fysiska objekt människor orienterar utifrån och kan referera till (Carmona 2021:157).

PSD - Perceived sensory dimensions

Perceived sensory dimensions, PSD är en evidensbaserad teori av Stoltz och Grahn (2021) med syfte att identifiera och utreda en utemiljös upplevelsevärden. Teorin menar att det finns 8 upplevelsekvalitéer bestående av 4 motsatspar som i detta arbete verkat som analysunderlag för att utreda och testa Ångkvarnskajens sociala och estetiska existerande och möjliga kvalitéer. De åtta upplevelsekvalitéerna är naturlig – kulturell, skyddande – öppen, varierande – sammanhängande och rofylld – social (Stoltz & Grahn 2021).

Kvalitéerna är placerade som motsatspar i en färgcirkel för att illustrera hur motsatta kvalitéer utgör varandras motsatser och kan bli problematiska att uppleva samtidigt på samma plats (se figure 16). Samtidigt kan intelligande kvalitéer lyfta varandra och tillsammans skapa synergieffekter (Stoltz & Grahn 2021). Nedan följer en kort beskrivning av varje kvalité.

Den naturliga kvalitén är som starkast i miljöer som människan inte påverkat och där naturen lämnats ostörd (Stoltz & Grahn 2021). Dessa platser kan upplevas som orörda och även vilda med friväxande vegetation och hög artrikedom. Inom urbana platser kan denna kvalité upplevas som obefintlig då stadsrummen byggts upp av människan vilket sällan lämnar något orört eller utrymme för det naturliga.

Den kulturella kvalitén är motsatsen till det naturliga och utgörs av mänskligt präglade landskap som både kan utgöras av fysiska spår men även sociala kopplingar (Stoltz & Grahn 2021). Kvalitén kan exempelvis utgöras av odlings- och parkmiljöer som tydligt förvaltas och styrs av människan.

Den skyddande kvalitén utgörs av möjligheten för avslappning och återhämtning i trygga och intima miljöer. Rummen kan upplevas som omslutande, där man kan se utan att synas själv vilket Stoltz och Grahn (2021:5) beskriver som tillflyktsplatser och gömställen.

Den öppna kvalitén är som starkas inom större öppna ytor som exempelvis gräsplaner i parkmiljö (Stoltz & Grahn 2021). Ytorna behöver vara flexibla och kunna husera olika aktiviteter för stora folksamlingar. Kvalitén medför obrutna siktlinjer som exempelvis panoramautblickar och utgör motsatsen till den skyddande kvalitén.

Den sammanhängande kvalitén bedöms utifrån rumslighetens sammanhållning och inramning (Stoltz & Grahn 2021). Kvalitén kan identifieras både inom strukturer och innehåll och kan variera inom platser beroende på vilken skala man utgår ifrån. Sammanhållningen kan störas av barriärer i form av vägar och andra stråk som kan bryta av och dela upp ett område.

Den varierande kvalitén utgörs av platsens komplexitet och livfullhet som uppstår när flera moment och faktorer samspelar med varandra (Stoltz & Grahn 2021). För att denna kvalitét ska vara stark behöver en plats innehålla flera olika element, former, texturer och färger. Hög varierande kvalitét kan också utgöras av en blandad flerskiktad vegetation med hög artrikedom. Stoltz och Grahn (2021) ger även exempel på att vågor och ett vågigt formspråk kan uppmuntra till rörelse och stärka kvalitén.

Den rofyllda kvalitén innebär, likt skyddande kvalitét, en möjlighet till avslappning och återhämtning men med fokus på en stressfri och rofylld upplevelse (Stoltz & Grahn 2021). Ljud från naturen anses som positivt och kvalitén

har en stark koppling till den naturliga kvalitén. Rofylldheten upplevs som starkast när det finns rum för ensamhet där man kan verka ostört och fri från andra. I urbana sammanhang är denna kvalitét svår att uppleva då dessa miljöer präglas starkt av mycket rörelse och bullrande ljud.

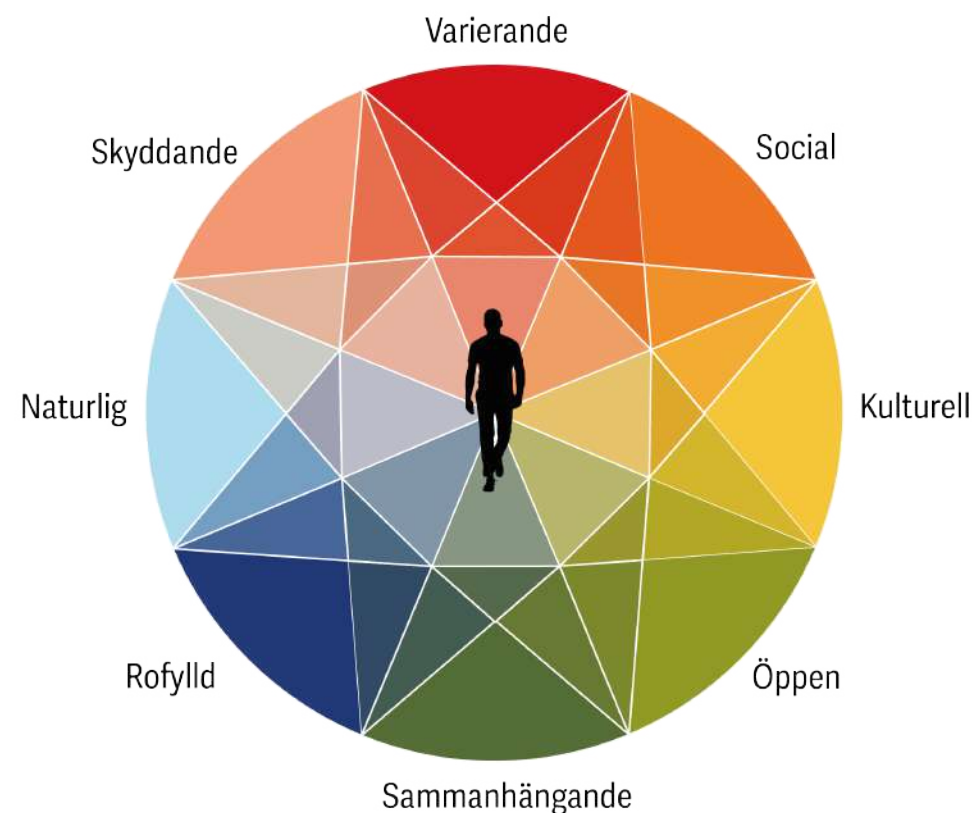
Den sociala kvalitén utgörs av möjligheter till sociala interaktioner där folk kan mötas och umgås (Stoltz & Grahn 2021). Det kan både vara platser för besökare att socialisera sig i och iaktta andra i omgivningen. Kvalitén är som starkas i närhet till aktiviteter och verksamheter med stort antal människor i rörelse. I urbana kontexter kan denna kvalitét vara stark och framträdande.

Med upplevelsekvalitéerna som utgångspunkt har platsen undersökts och testats för att sedan

verka som stöd genom estetiska och sociala designval. Utifrån upplevelsekvalitéerna har lösningar och idéer kunnat syntetiseras och utvärderats, som Lawson förklarar som reaktioner på designproblemen framför en (Lawson 1983). I undersökningsarbetet påvisades kvalitétéerna naturlig – kulturell inte ge användbara och relevanta resultat för detta arbete och därför har dessa två exkluderats från analysresultatet. Att utesluta dessa två kvalitéter grundar sig främst i att den gestaltade platsen utifrån min tolkning är så starkt urbant och kulturellt präglad att analysresultaten utifrån denna kvalitét blev ointressanta. I samband med så starka kulturella kvalitéter blev den naturliga kvalitén näst intill obefintlig vilket inte heller bidrog något till designprocessen. Mer fokus lades i stället på de andra sex kvalitétéerna i analysarbetet.

Identifiering av karaktärsområden

Den avslutande platsanalysen för Ångkvarnskaajen är identifiering av karaktärsområden. Tidigare i detta arbete har Ångkvarnskaajen analyserats utifrån olika skalor och perspektiv där både övergripande strukturer och detaljer har identifierats. Identifieringen av karaktärsområden fungerar här som en sammanställning av de olika variabler och faktorer från ovannämnda analyser och ämnar belysa de viktigaste faktorerna som utgör Ångkvarnskaajens karaktär vilket en ny gestaltning behöver förhålla sig till och utveckla. Resultatet utgör därefter Ångkvarnskaajens utmaningar och potential för att sedan utvecklas till gestaltningens programpunkter som verkar som grundpelarna i gestaltningsarbetet.

Figur 16. Illustration av PSD-hjulet som visar vilka motsatsparen är och hur de är placerade i relation till varandra (Stoltz & Grahn 2021).

Resultat av analyser

I följande kapitel redovisas resultaten från platsanalysen utifrån analysmetoderna figure-ground, Lynchs-analys, PSD och identifiering av karaktärsområden. Sistnämnda analysen leder sedan till platsens potential och utmaningar och därefter gestaltungsprogrampunkter.

Figure-ground med rörelseanalys

Genom figure-ground belyses Ångvarnskajens övergripande rumslighet där en riktning i landskapet har identifierats. Riktningen går längs med husfasaderna och ån som förstärks genom trädraden centralt. Riktningen bildar grunden för platsens rumslighet och skapar en homogen korridorokänsla som leder uppmärksamheten och blicken parallellt längs husfasaderna och årummet. Detta resulterar till att Fyrisåns tappar i fokus.

I figur 17 som är den första varianten av figure-ground syns tydligt hur byggnader är placerade på Fyrisåns östra sida. Andra sidan ån är tom från byggda volymer vilket ger en känsla av öppenhet.

Angränsande byggnadsvolymer kan tolkas ha en relativt öppen och genomsläpplig kvartersstruktur som möjliggör genomfart.

I den andra analysplanen, figur 18 har befintliga träd markerats ut. Träden förstärker landskapets riktning och löper parallellt med husfasaderna och ån. Träden kan utstråla känslan av en mjuk och tonande övergång från de byggda volymerna i öster till den obyggda marken i väster.

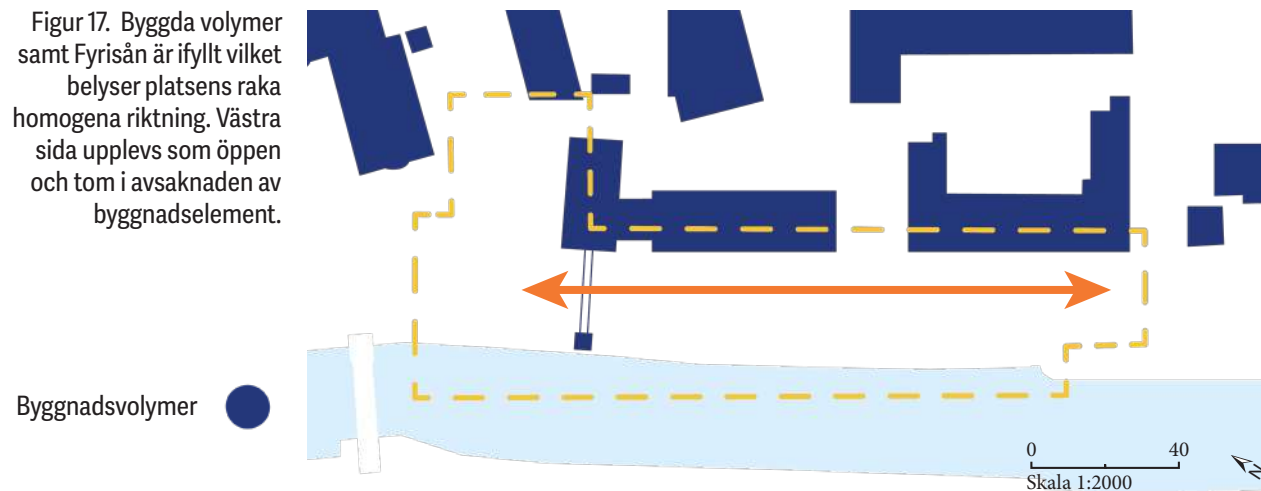
Figur 19 belyser platsens utrymme för framkomlighet och förutsättningar för rörelsen. Platsens byggnadsvolymer är ifyllda tillsammans

med ytor som är, eller kan tolkas privata i en ljusare ton. Kvar blir den mark som är öppen och tillgänglig för sociala interaktioner i det offentliga rummet.

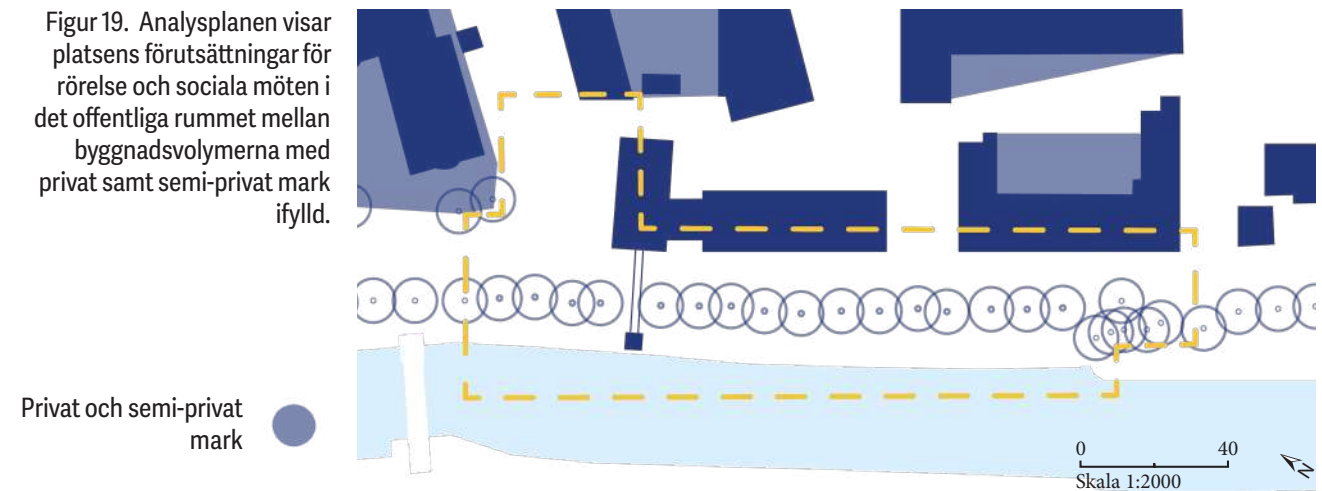
I figur 20 har den observerade rörelsen och flödet genom platsen lagts till. Rörelsen observerades vid platsbesöken och illustrerats utifrån biltrafik respektive gång- och cykeltrafik. Analysen visar att gång och cykeltrafikanter samsas längs med kajen och att en konfliktzon identifierades som markerats med en orange ring. Konflikterna utgjordes främst av cyklister som korsade bilvägen för att ta sig

till eller från cykelbron Hamnspången väster ut. Cyklisterna behövde ta sig nedför respektive uppför slänten med trädraden samt över en kantsten. Marken har slitits upp och tydliga stigar syns i gräset efter passager. Passagen över bilvägen och över slänten är en omständlig väg att ta men som utifrån iakttagelser av flödet tas av många ändå. Flödes hastigheten upplevs som hektisk och flyter på relativt obehindrat vilket kan bero på att platsen saknar målpunkter och aktiviteter som annars kan stanna upp flödet.

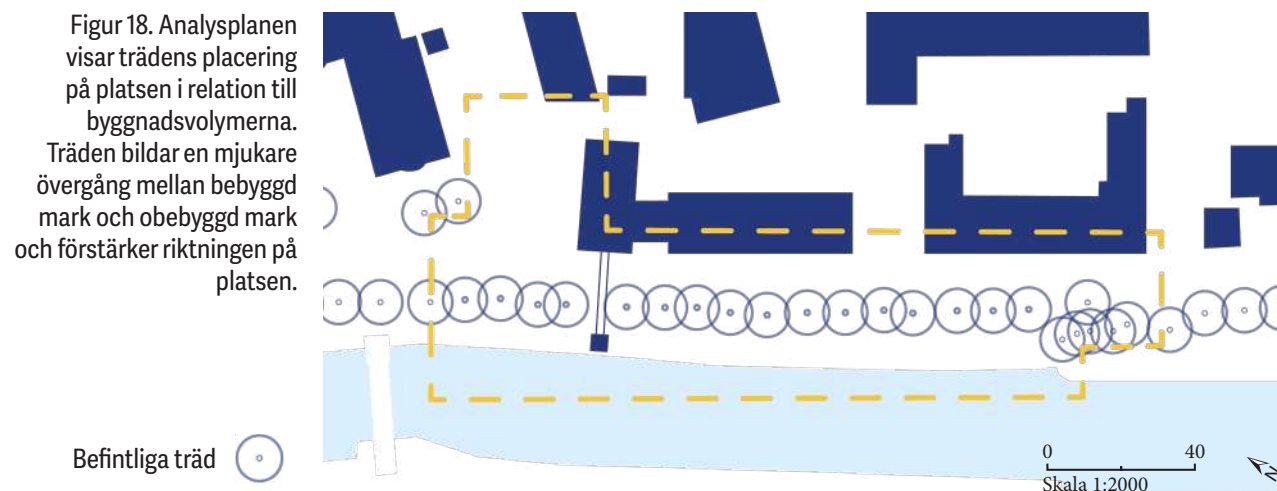
Figur 17. Byggda volymer samt Fyrisån är ifyllt vilket belyser platsens raka homogena riktning. Västra sida upplevs som öppen och tom i avsaknaden av byggnadselement.

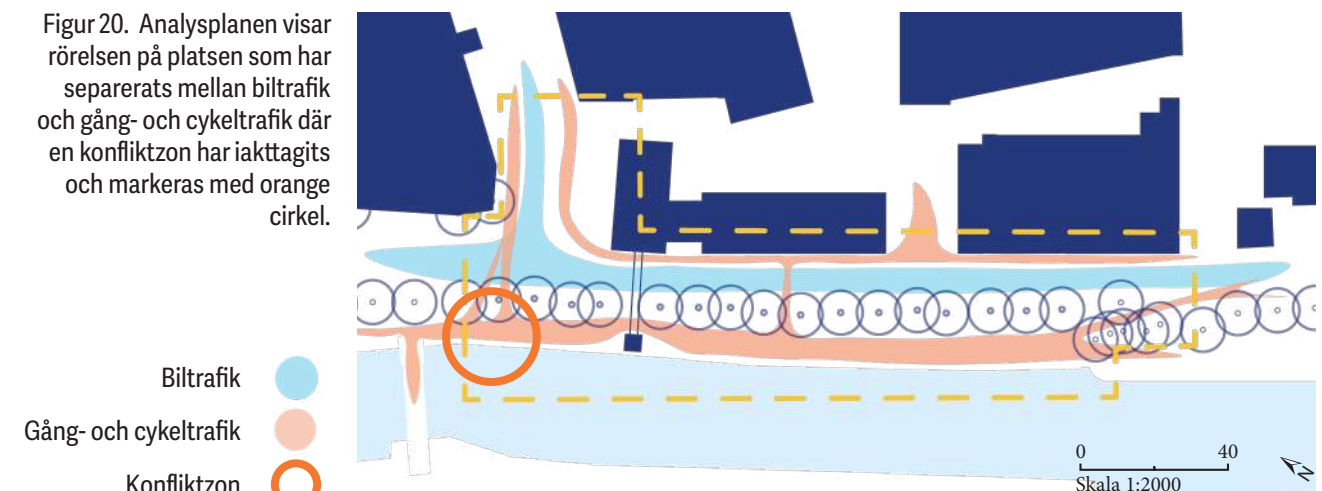
Figur 19. Analysplanen visar platsens förutsättningar för rörelse och sociala möten i det offentliga rummet mellan byggnadsvolymer med privat samt semi-privat mark ifylld.

Figur 18. Analysplanen visar trädens placering på platsen i relation till byggnadsvolymer. Träden bildar en mjukare övergång mellan bebyggd mark och obyggd mark och förstärker riktningen på platsen.

Figur 20. Analysplanen visar rörelsen på platsen som har separerats mellan biltrafik och gång- och cykeltrafik där en konfliktzon har iakttagits och markerats med orange cirkel.

Kevin Lynch-analys

Utifrån Lynch-analysen har de fem olika elementen identifierats (se figur 21). Analysen belyser hur platsen kan uppfattas av besökare och har utgår från platsbesöken, kart- och bildstudier samt mina tolkningar.

Det första elementet som identifierades var ett landmärke. Skeppselevatoren ansågs som landmärke då byggnaden är hög och smal i relation till platsen den står på. Elevatorn syns på lång håll och sticker även ut med sin blåa plåtfärg bland resterande tegelbyggnader. Dock kan namnat skeppselevatoren vara mindre igenkännbart för de som inte känner till platsens historia men byggnaden känns igen av flera. Med ett öppet kajstråk intill skeppselevatoren samt långa siktlinjer kan byggnaden fungera som en samlings- och mötesplats.

Det andra identifierade elementet är barriärer som identifierades som fasaderna och kajkanten. Dessa två bildar starka hinder som leder besökare och skapar riktningen i landskapet. Trädraden centralt på platsen identifieras som en glesare barriär men som utgör en avgränsning mellan bilvägen och kajstråket samt även avgränsar luftrummet mellan årummet och bilvägen.

Områden är ett svårare identifierat element som kan variera från skala och storlek på den analyserade platsen. Utifrån en rumslig uppfattning från platsbesöken delas Ångkvarnskajen in i två områden, årummet med kajstråket och bilvägen Östra Ågatan med tillhörande byggnader. Områdena urskiljs som bilvägen och husen som en hårdgjord korridor och kajstråket med

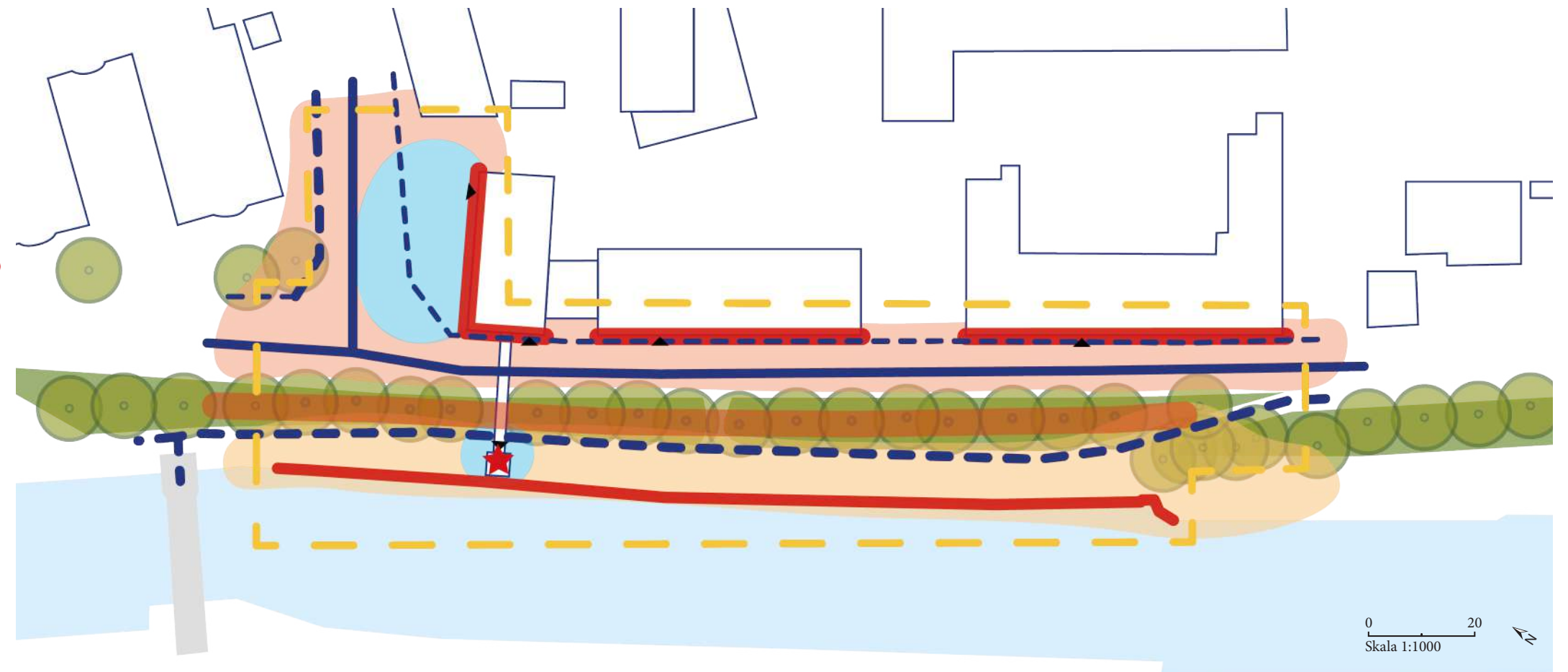
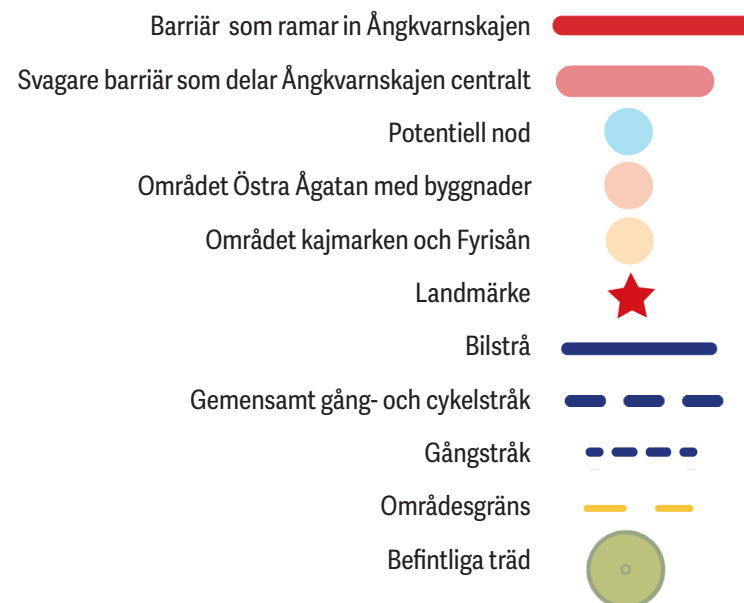
vattnets rörelse och panoramautsikten mot grönområdena på andra sidan ån. I en större skala hade Ångkvarnskajen varit en del av Kungsängen som område om hela Uppsala som stad hade analyserats.

Stråken har identifierats utifrån trafikslag och utgörs av bilväg, gång- och cykelstråk utmed kajen samt enbart gångstråk på trottoaren intill byggnaderna. Konfliktzonen som identifierades i figure-ground förtydligas även i denna analys genom avsaknaden av strukturerat stråk till den önskade vägen över grässlätten och Östra Ågatan.

Ångkvarnskajen har idag ingen tydlig nod men enligt min tolkning finns potential för två i och med exploateringen av Ångkvarnen. Dessa två

är markerade på plan (figur 21) som potentiella noder. Konfliktzonen kan klassas som en nod då denna utgörs av en mötesplats och korsning men utifrån skalan och korsningens avsaknad av struktur har jag här valt att inte benämna den som nod. Noden vid tegelsilon har tillskrivits främst utifrån Ångkvarnens planerade exploatering då byggnaden kommer få en ny kulturell och socialt inriktad funktion och noden vid skeppselevatoren utgörs av platsens möjligheter och förutsättningar till möten och knutpunkt. Noder som element beror på skalan, liksom områden, och kan även variera i uppfattning från människa till människa. Inom närområdet kan Studenternas IP, Parksnäcken och även Stadsträdgården anses som noder och ur ett större perspektiv kan Uppsalas stadskärna vara en egen nod.

Figur 21. Analysplan utifrån Kevin Lynch där de fem olika elementen är identifierade. Skeppselevatoren fungerar som landmärke och potentiell nod, och barriärerna utgörs av fasaderna, vattnet och trädraden. Stråken är kategoriserade som bilväg, gångväg och gemensamt gång- och cykelväg. Ytan framför tegelsilon har potential till att bli en nod och områden identifieras som årummet och Östra Ågatan.

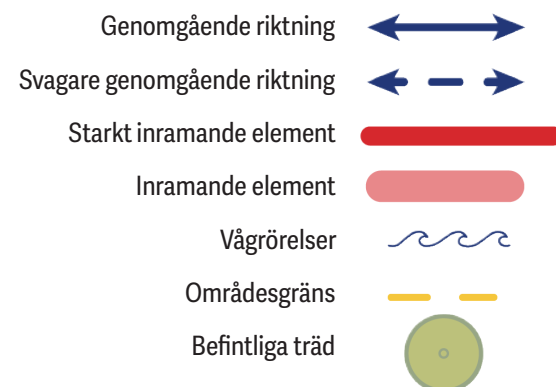

PSD kvalitéter

Sammanhängande

Ångkvarnskajen kan upplevas ha ett högt sammanhängande värde utifrån platsens struktur som bildar tydliga riktningar i landskapet (se figur 22). Kajstråket och årummet som en genomgående korridor utan avbrott och hinder tillskrivs en stark sammanhängande kvalitet. Bilvägen med intilliggande trottoar och fasader kan anses få en svagare sammanhållande kvalitet eftersom husfasaderna bryts upp med entréer ut mot vägen samt delas med en öppning mellan kvarnbyggnaden och jästfabriken. Det som stärker bilvägens och intilliggande trottoars sammanhängande kvalitet är, likt kajstråket, korridorskänslan som skapar genomgående långa siktlinjer längs vägen. Husfasadernas sammanhängande kvalitet stärks genom det röda teglet som utgör byggnadernas fasader. Trädraden som skiljer kajstråket från bilvägen bidrar också till den långsmala riktningen och inramningen av de två parallella korridorerna (se figur 23 och 24).

Figur 22. Analysplanen visar Ångkvarnskajens sammanhängande strukturer med inramande element och genomgående riktning samt varierande kvalitet där vågrörelsen är ett starkt element.

Variierande

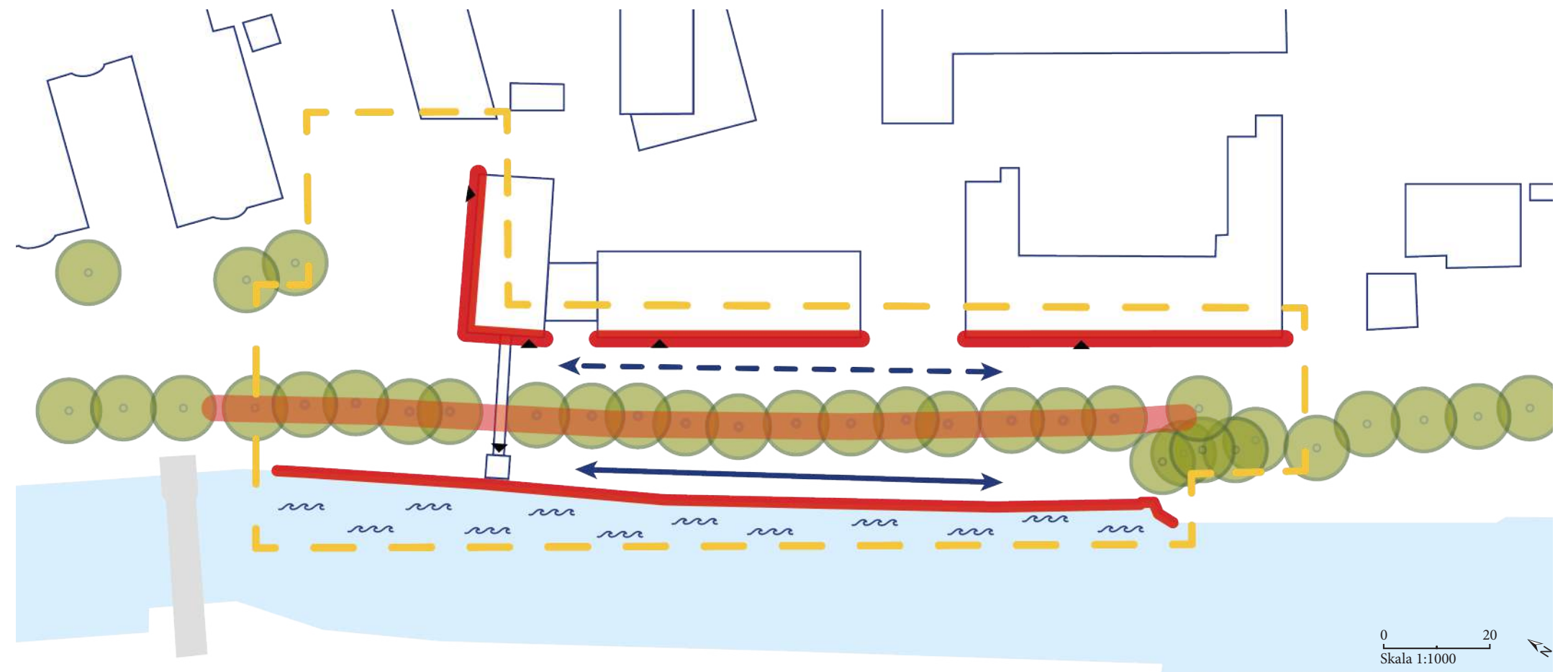
Ångkvarnskajen kan tolkas besitta en svag varierande kvalitet utifrån den enkelskiktade och enformiga vegetationen i slänten och kajstråkets samt bilvägens genomgående sammanhängande rumslighet. Platsen saknar element och innehåll som kan ge en varierad användning och/eller som kan intressera människor till att stanna upp på platsen och nyttja den. Avsaknaden av innehåll och den enkla och raka utformningen leder till att platsen saknar en livfullhet och komplexitet.

Det som kan stärka denna kvalitet är platsens innehåll av olika material (se figur 25-30) samt höjdskillnaden som delar upp platsen i två nivåer.

Platsen innehåller vegetation, dock svag och enformig, vatten, tegel från husfasaderna, ljusblå målad plåt på skeppselevatorn och hårdgjorda markytor av sten, grus och asfalt. Åvattnets ständiga rörelse är en stark varierande kvalitet men som inte utnyttjas och tillgängliggörs på platsen. Genom att tillföra flerskiktad och artrikare vegetation kan denna kvalitet utvecklas och stärkas (se figur 31). Höjdskillnaden har också potential att nyttjas och förstärkas vilket i sin tur kan skapa en spännande rumslighet och variation i riktning.

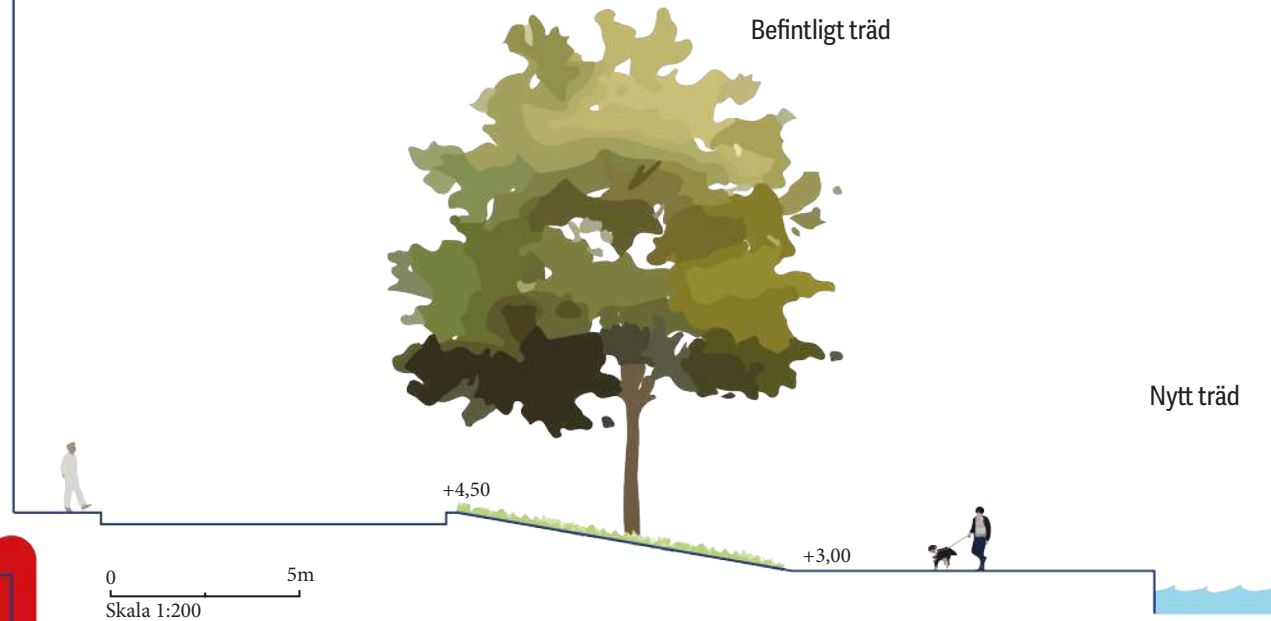
Även fast husfasaderna mot Ångkvarnskajen utgörs av tegel finns en arkitektonisk variation från olika historiska lager som också kan tala för varierande kvalitéter. Tegelsilons fasad från 1914 har

klassiska nationalromantiska drag med arkadbågar och indragen takgesims (Uppsala kommun 2022). Jästfabriken med fasad från 1902 går i liknande stil men har även medeltidsinspirerade fasaddekorationer. Kvarnbyggnadens fasad är från 1940 och frångår starkast från de två andra tegelbyggnaderna med en typisk funktionalistisk utformning. Byggnaden har symmetriskt upprepande fönstersättningar och få dekorationer (Uppsala kommun 2022). Dessa variationer i fasaderna utgör en detaljnivå som kan upplevas som stark hos dem med kunskapen och intresset för arkitektur men som även kan förbises av andra. De som inte uppfattar eller iakttar variationen i fasadernas utformning kan tänkas uppfatta fasaderna som stark sammanhängande med genomgående tegel.

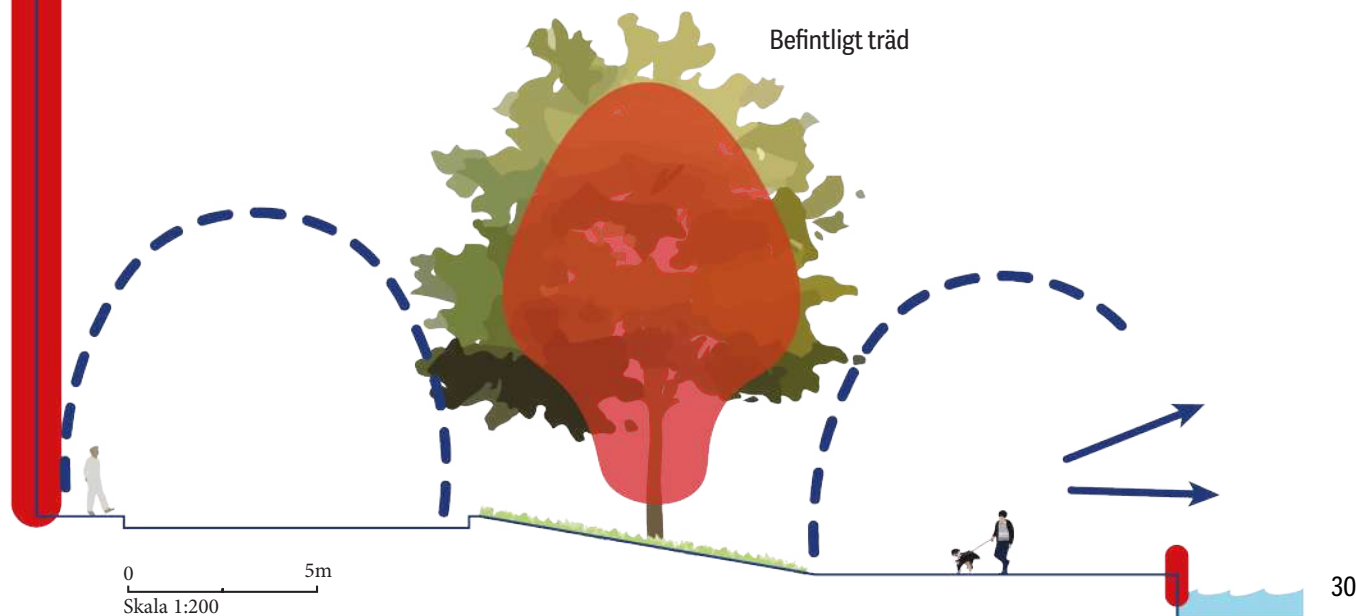

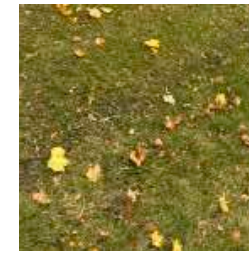
Figur 23. Principsektion som visar släntens nuvarande sammanhängande kvalité med den enkelskiktade vegetation och nuvarande höjdskillnad.

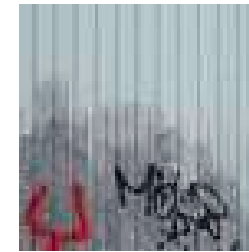
Figur 24. Principsektion som visar Ångvarnskajens sammanhängande elementen, fasaden och kajkanten som ramar in Ångvarnskajen med trädraden centralt som avgränsar bilvägen från kajstråket. Kajstråket upplevs öppnare med siktlinjer ut över ån, än bilvägen som omsluts på båda sidor om vägen.

Figur 25. Foto på rödbrun tegelfasad som utgör tegelsilon, kvarnbyggnaden och jästfabriken. Tegelfasader varierar från tidigt 1900-tal med klassisk inspirerad utformning till 1940-talets funktionalism.

Figur 26. Foto på bruksgräsmatta under trädraden som är kortklippt och slitet. På vissa platser har stigar slitits upp.

Figur 27. Foto på ljusblå plåtfasad på skeppslevatorn som bryter av mot teglet. Plåten har också klotter i rött och svart som sticker ut tydligt från den ljusa fasaden.

Figur 28. Foto på Fyrisåns mörka grumliga vatten som ger reflektion och rörelse åt platsen. Vattnet får även skumbildningar i organiska former.

Figur 29. Foto på grå råhuggna granitblock som utgör kajkanten. Vissa block har stora järnringar i sig från hamnverksamhet.

Figur 30. Foto på grå asfalt som utgör trottoarerna och bilvägen.

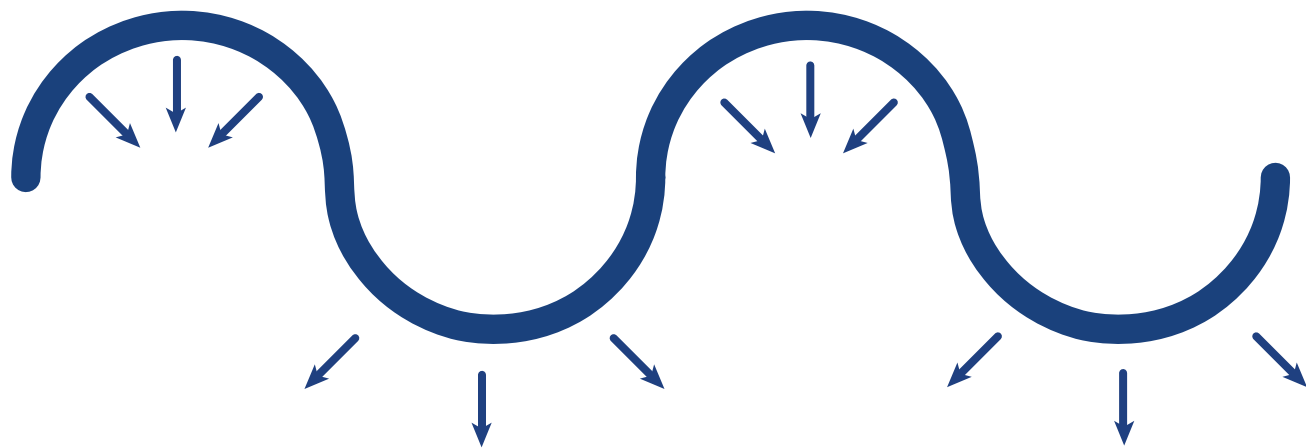
Figur 31. Principsektion som utforskar effekten av flerskiktad vegetation. Slänten blir en tydligare barriär som kan avgränsa kajstråket starkare från bilvägen. Vegetationen blir mer varierad och kan med denna lösning stärka platsens varierande kvalité.

Skyddande

Med låga kvaliteter från varierande och högre från sammanhängande innehåller Ångkvarnskajen inga skyddande möjligheter eller mindre omslutna rum. Ångkvarnskajen är starkt överskådlig och besökare på platsen syns från långt håll vilket belyses i figurerna 32–34. Analysplanerna visar platsens obrutna siktlinjer vid tre placeringar inom området. Detta resulterar i att platsen fungerar som en passage där människor passerar genom och sällan stannar upp i. Genom att införa skyddande rum i gestaltningen kan platsen få en varierande rumslighet med platser för människor att stanna upp i och vara på. Omslutande rum kan skapas genom att använda konkava bågar som kan skapa inskjutningar och/eller utskjutningar (se figur 35). Platsen kan även upplevas som tryggare om det finns omslutande rum som ger en skyddande känsla. En skyddande upplevelse kan också vara sittplatser med skydd för ryggen och skydd från exponering bakifrån (se figurerna 36–37). Sittplatserna med skydd i ryggen får en tydlig riktning och fokus framåt.

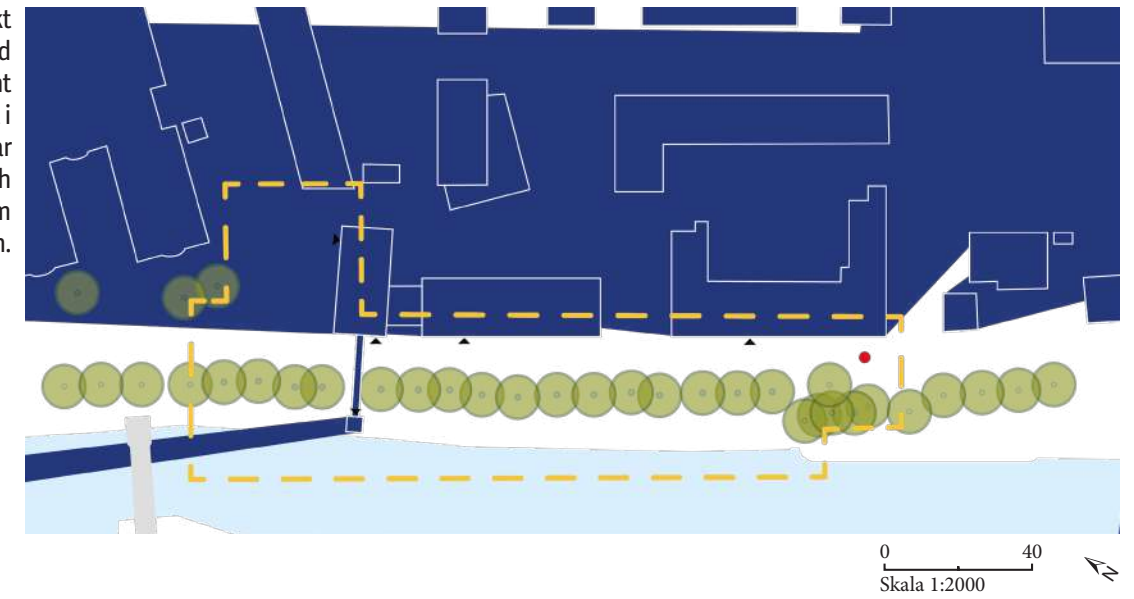

Figur 35. Skiss på hur rumslighet kan skapas med konkava och konvexa bågar.

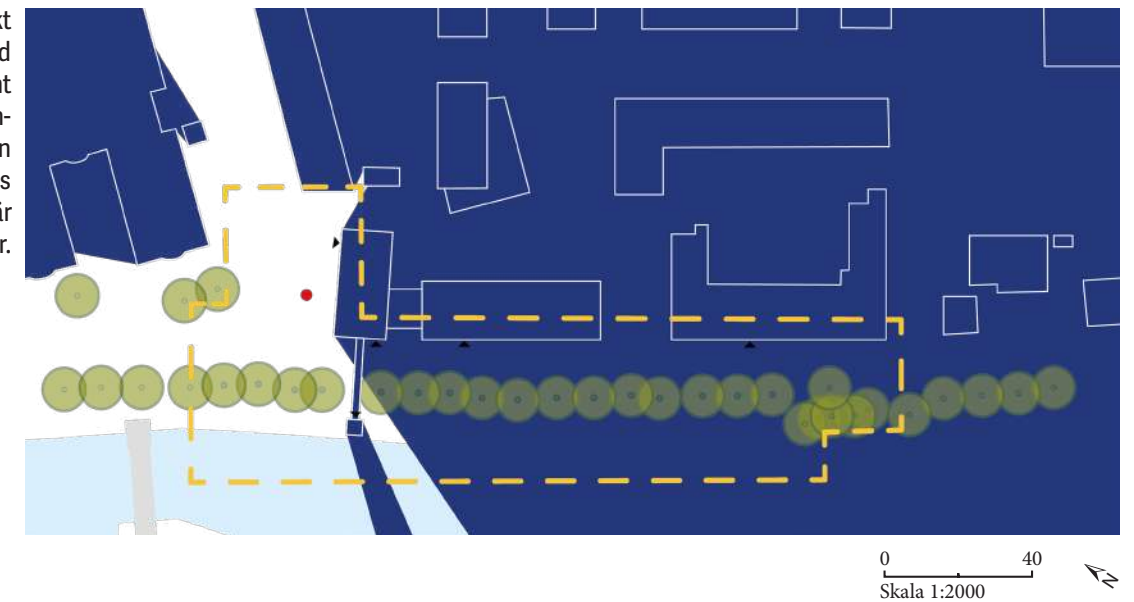
Öppenhet

Den öppna kvalitén medför obrutna siktlinjer, som panoramautblickar vilket Ångkvarnskajen har. Fyrisån medför långa obrutna siktlinjer längst med årummet och ut över andra sidan ån (se figurerna 32–34). Siktlinjerna kan medföra en trygghetskänsla eftersom de medför möjligheter till att överblicka platsen och omgivningen. Besökaren kan ha uppsyn över vad som händer på platsen vilket kan uppfattas som en trygghet. Öppenheten kan även ge en känsla av iakttagelse och exponering för de som föredrar skyddade och omslutna rum. En del besökare kan därför uppleva öppenheten som en trygg miljö samtidigt som andra upplever den skyddande kvalitén som tryggt. I figurerna 38–39 testas och undersöks hur slänten kan byggas upp med hjälp av stödmur för att ge skydd åt sittande besökare på kajen men som då riskerar skymma siktlinjerna ut över årummet för gående besökare upptill.

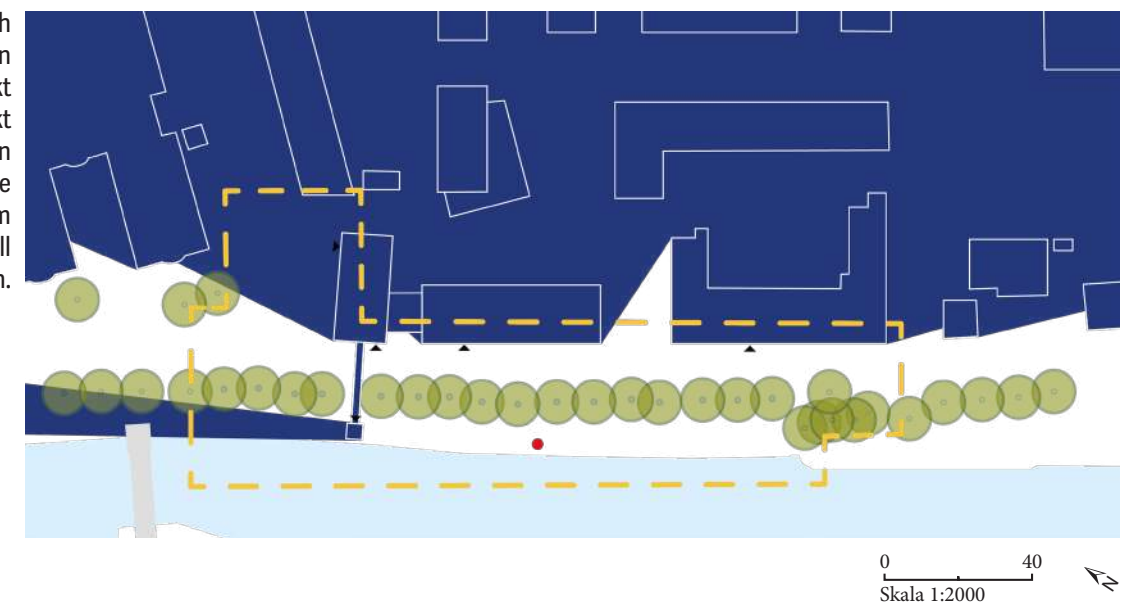
Figur 32. Analysplan över utsikt och siktlinjer från markerad position med röd prick samt skymd sikt och skugga i marinblått. Planen visar Ångkvarnskajens öppenhet och överskådlighet, rakt igenom platsen samt ut över ån.

Figur 33. Analysplan över utsikt och siktlinjer från markerad position med röd prick samt skymd sikt och skugga i marinblått. Planen visar hur tegelsilon skymmer Ångkvarnskajens södra del och hur platsen är exponerad från norr.

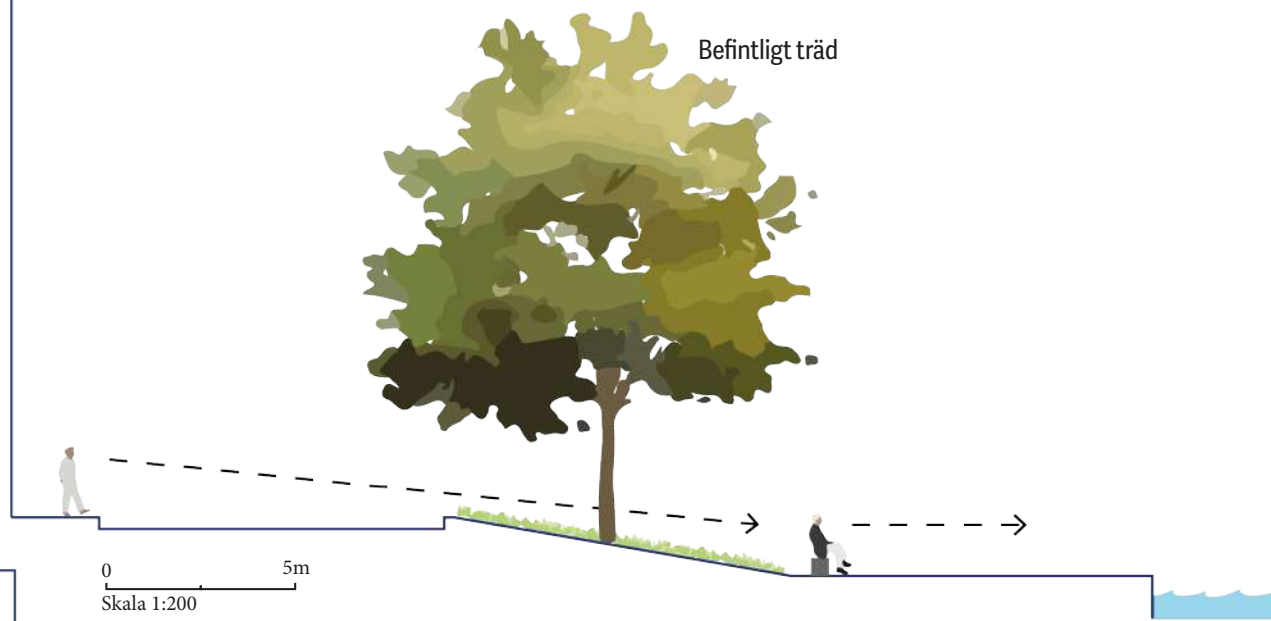

Figur 34. Plan över utsikt och siktlinjer från markerad position med röd prick samt skymd sikt och skugga i marinblått. Likt tidigare plan är Ångkvarnskajen öppen och genomgående exponerad med siktlinjer genom platsen samt ut över åvattnet till andra sidan.

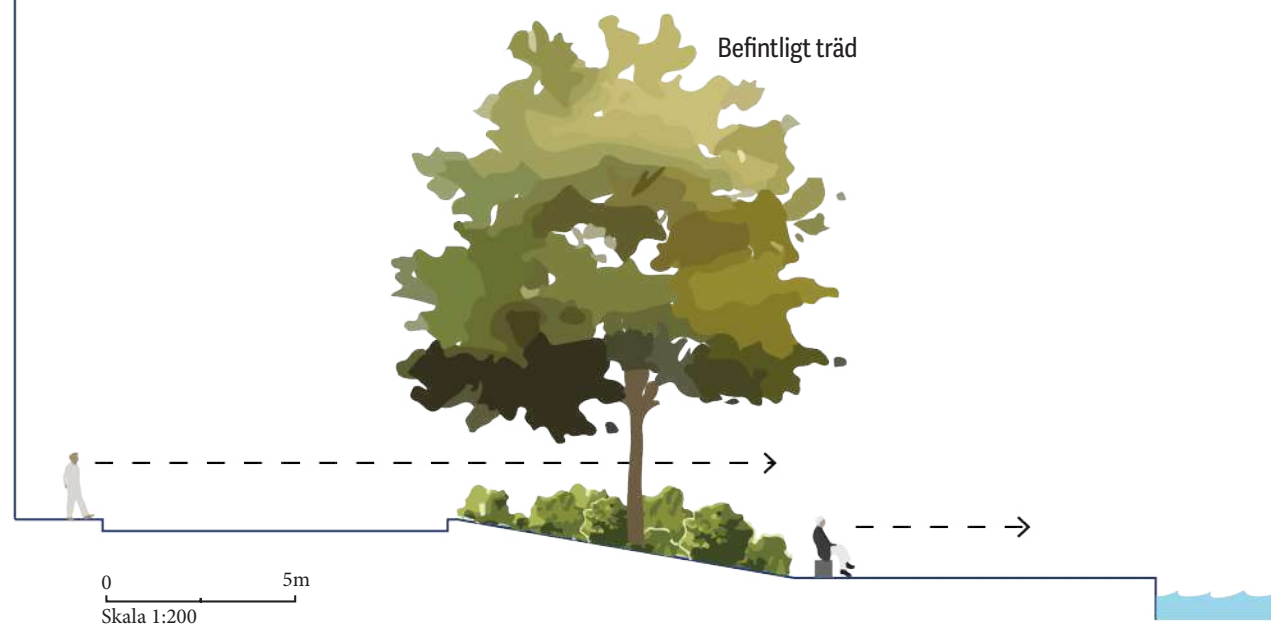

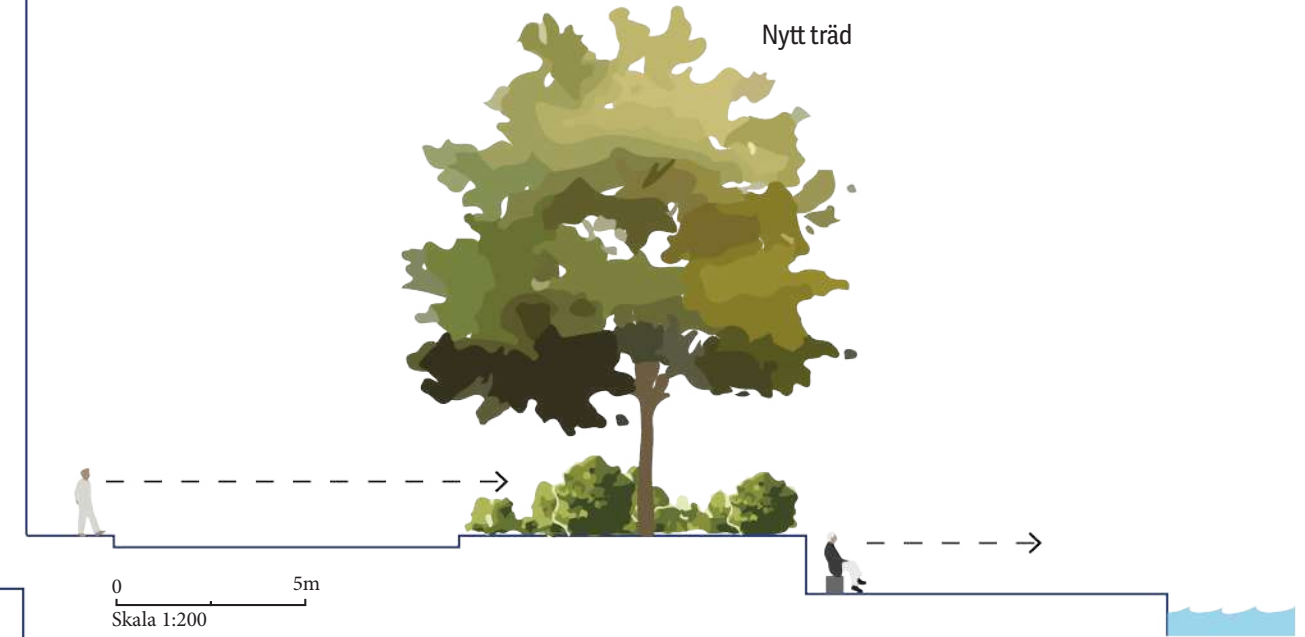
Figur 36. Principsektion som testar placering av sittelement på kajen. Som platsen ser ut idag med enkelskiktad vegetation riskeras den upplevas som en otrygg sittmiljö där ryggen är exponerad för bilvägen och rörelsen upptill.

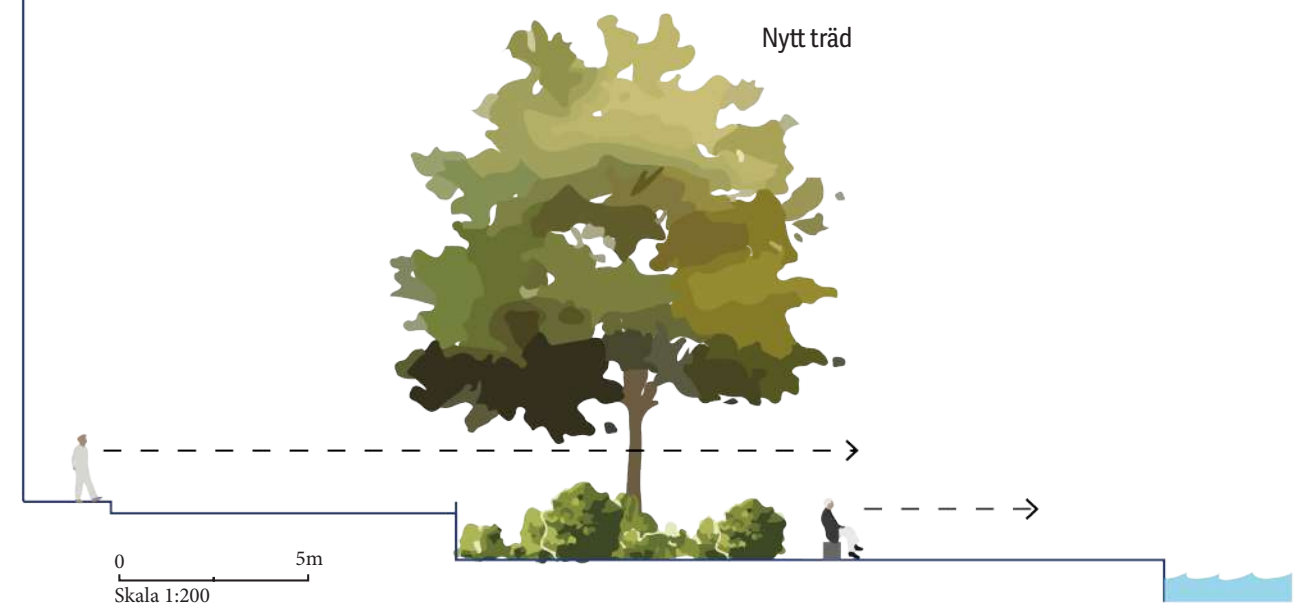
Figur 37. Principsektion som testar hur införande av mer och högre undervegetation, exempelvis buskar kan ge skydd i ryggen till sittande besökare på kajen utan att skymma utsikten för trafikanter övertill.

Figur 38. Principsektion som undersöker förslag på hur slänten kan byggas upp med stödmur vilket ger starkare skydd för sittandes på kajen men som riskerar skymma siktlinjer ut över årummet från trafikanter upptill om vegetationen blir för hög.

Figur 39. Principsektion som undersöker förslag på hur slänten kan byggas upp med stödmur där vegetationen planteras nedtill och stödmuren placeras närmare vägen. Vegetationen ger skydd åt sittandes och riskerar inte skymma siktlinjer för trafikanter upptill.

Rofyllighet

Rofylligheten är mycket svag i Ångkvarns kajen eftersom den saknar skyddande rum och är en starkt urban präglad miljö. Med årummet och vattenmiljön finns potential till att skapa platser för rekreation och avslappning, främst utmed kajstråket om buller från bilvägen kan minskas och förhindras (se figur 40). Genom att erbjuda rofyllda platser i urbana sammanhang finns möjlighet att minska ner stressen och öka en plats attraktivitet och trivsamt. I figurerna 41-42 undersöks hur slänten kan utformas för att skapa en rofylldare upplevelse och motarbeta trafikbullret från Östra Ågatan.

Social

Ångkvarns kajen saknar idag funktioner och innehåll som får människor att stanna upp och mötas vilket minskar den sociala kvalitén trots platsens urbana placering. Med en gestaltning som medför möjligheter till umgänge och sittplatser kan den sociala kvalitén stärkas och platsen kan dra nytta av närheten till andra aktiviteter och funktioner som idrottseven på Studenternas IP eller konserter vid Parksnäcken. Tegelsilon planeras även bli en konsthall samt cafe- eller restaurangverksamheter vilket kan ge Ångkvarns kajen mer rörelse och stärka platsen som en social mötespunkt.

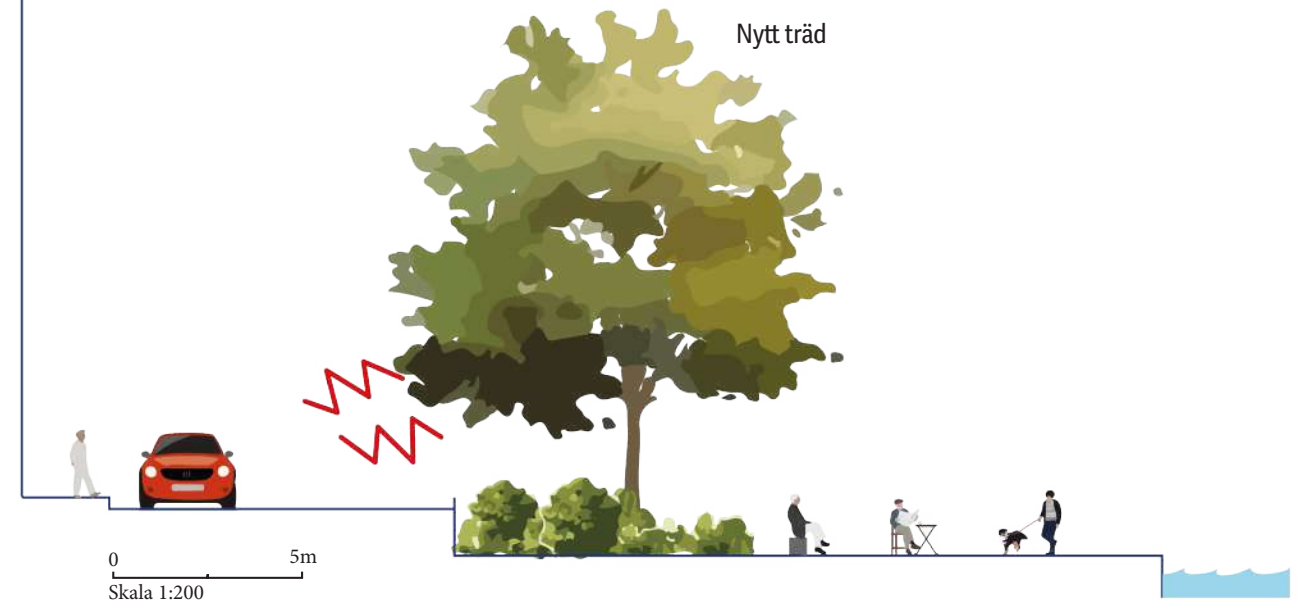
Figur 40. Planen visar hur buller från vägen stör vistelsen på kajstråket som annars har möjlighet att vara ett rekreativt stråk med vattnet längst ena sida. Noder som identifierats i Kevin Lynch-analys har markerats som goda platser för sociala möten och mötesplatser.

Figur 41. Principsektion som testar hur slänten kan byggas upp med stödmur och mer vegetation för att ge skydd åt sittande på kajstråket från buller. Ytan som bildas upptill exponeras dock för buller men ger möjlighet för verksamheter i bottenvåningen att breda ut sig.

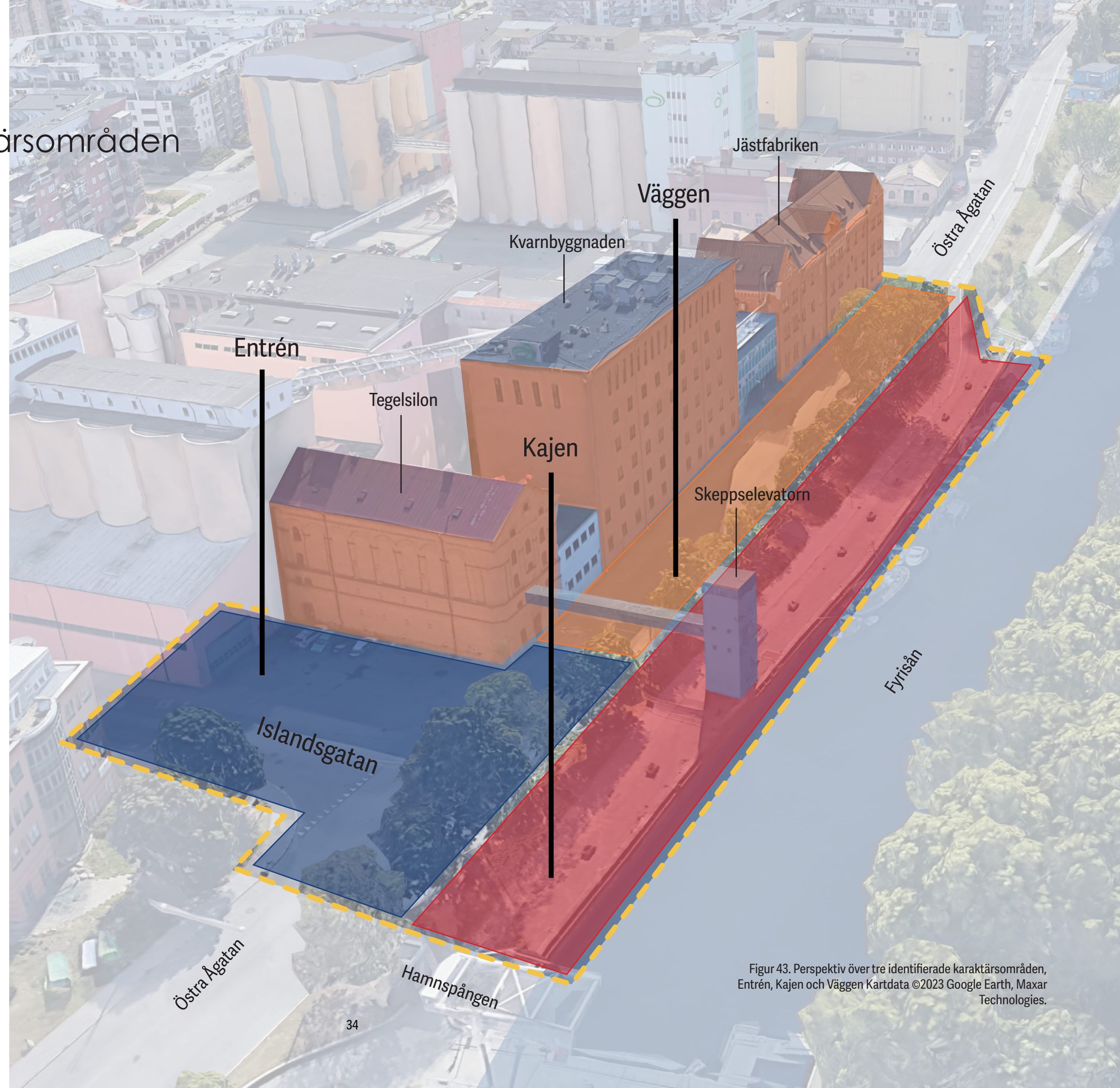
Figur 42. Principsektion som testar hur placering av stödmuren närmare vägen ger skydd från buller åt sittande besökare och mer utrymme på kajstråket för eventuell uteservering eller andra aktiviteter. Aktiviteterna tappar dock kontakten med verksamheterna i bottenvåningen i husen upptill.

Identifiering av karaktärsområden

Utifrån insamlat analysmaterial har tre karaktärsområden identifierats, Entrén, Väggen och Kajen. Identifieringen av karaktärsområden är en sammanställning som sammanför både visuella och strukturella aspekter. Varje område urskiljer sig inom någon eller flera aspekter som ger områdets karaktär och identitet och som gestaltningen bygger vidare på. Slutligen resulterar analysen i potential och utmaningar samt programpunkter som knyter ihop av avslutar platsanalysen.

Figur 43. Perspektiv över tre identifierade karaktärsområden, Entrén, Kajen och Väggen Kartdata ©2023 Google Earth, Maxar Technologies.

Entrén

Entrén är det första besökare till Ångkvarns kajen möts av när de anländer från norr och är hela Ångkvarnen och Kungsängens norra entré. Entrén utgörs av T-korsningen mellan Östra Ågatan och Islands gatan och den öppna asfalterade ytan framför tegelsilon. Marken består av asfalt blandat med grus närmare tegelsilon och är en plan och tom yta (se figur 44). Tomheten ger området en kal och kylig utstrålning. Avsaknaden av element och möblering inom ytan låter tegelsilons 16 meter höga tegelfasad resa sig över området och ta stor plats. Tegelfasadens klassiska nationalromantiska stil skänker platsen en detaljrikedom och skönhet (se figur 45). Som besökare i Entrén kan man därför känna sig liten och överväldigad av tegelbyggnaden som drar åt sig uppmärksamheten.

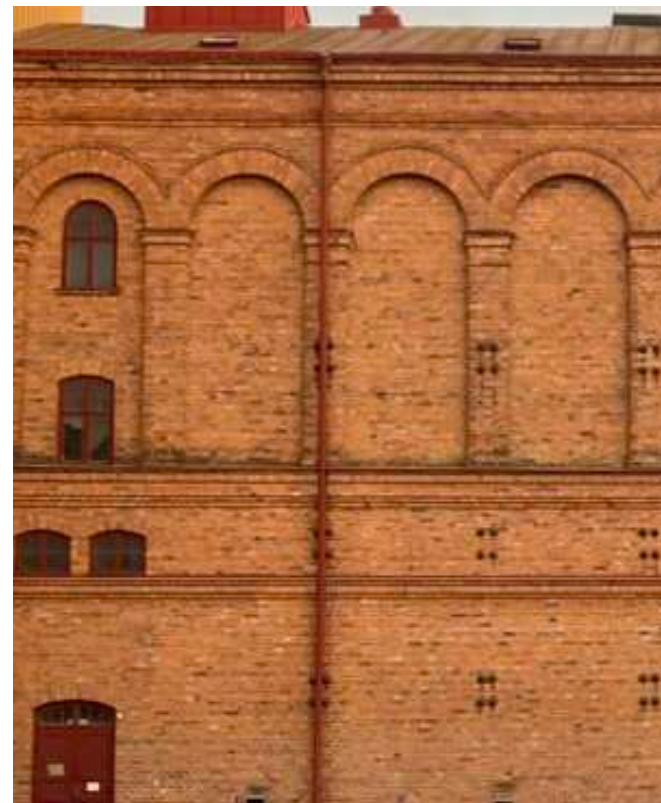
Platsens nordliga läge skänker skugga större delen av dygnet vilket förstärker den kyliga känslan. I Entrén har man god uppsikt över platsen och sin omgivning då Entrén syns från långt håll när man anländer längst Fyrisån från norr. Det finns även goda siktlinjer över ån till Stadsträdgårdens grönskande vegetation. Kommande verksamheter i tegelsilon bedöms ha stor potential till att synas och annonseras från håll och locka till sig besökare. De goda siktlinjerna och uppsikten över platsen kan skapa trygghet hos besökare men de kan även medföra en känsla att vara bevakad eller iakttagen. Skuggan på platsen kan också öka på den upplevda otryggheten.

Sammanfattande punkter

- Möjlighet till att verka som entré för Ångkajen, Ångkvarnen och Kungsängen
- Saknar innehåll och möblering
- Teglet som tar stor visuell plats
- Kylig, hård och kal utstrålning
- Goda siktlinjer

Figur 44. Foto över Entrén från norr som visar platsens avsaknad av möblering och den hårda och kala utstrålningen. Tegelfasaderna ges mycket utrymme och tar stor visuell plats.

Figur 45. Foto på tegelfasadens karaktäristiska arkadbågar samt tegelfärgen i skymningsljus.

Väggen

Väggen utgörs av Östra Ågatans gaturum utmed kvarnbyggnaden och jästfabriken samt trädraden. Detta område har liknande drag som Entrén men skiljer sig genom att vara en långsmal rak korridor med översikt över årummet (se figur 46). Väggen har fått sitt namn från tegelfasaderna som strikt leder besökaren, antingen norrut mot stadskärnan eller söderut mot bostadskvarter.

Teglet som material tar stor visuell plats. Fasaderna skiljer sig i höjd och utformning med kvarnbyggnaden på 25 meter och jästfabriken på 16 meter men har teglet som genomgående karaktärselement. Fasadernas höjd i proportion till vägens bredd ger en storskalig känsla där man som besökare känner sig liten, ännu mindre än i Entrén. Fasadernas fönster är placerad cirka 2 meter upp från gatunivå och över ögonhöjd vilket också förstärker den storskaliga känslan (se figur 47). Majoriteten av fönsterna är frostade eller försatta vilket gör att man inte får någon uppsikt av vad som sker inne i byggnaderna. Träden ger Väggen ett något mjukare uttryck och kontrasterar mot tegelfasaderna. Trädraden utgörs av skogslönnar som under hösten får röd-gula blad vilket samspelar med teglets varma toner. Väggens solida och genomgående fasader skapar en trygghet och en riktning att förhålla sig till som besökare. Med exploateringen av Ångkvarnen och uppbyggnaden mellan kvarnbyggnaden och jästfabriken kommer Väggen få ett mer dynamiskt flöde och området kan komma upplevas mindre strikt och rakt. Det gör att Väggen har en entré i norr, en i söder samt i öppningen mellan kvarnbyggnaden och jästfabriken.

Sammanfattande punkter

- Storskaligheten
- Möjlighet till bottenvåningsverksamheter
- Tegelväggarna breder ut sig vertikalt och horisontellt
- Korridorskänslan

Figur 46. Foto som visar Väggens korridorskänsla med höga fasader till höger och trädraden som ramar in till vänster.

Figur 47. Foto som visar fönsternas placering i relation till mänsklig skala vilket bidrar till den storskaliga känslan och som besökare känner man sig liten.

Kajen

Kajen är Ångkvarns kajens tredje karaktärsområde som karaktäriseras av skeppselevatorn och åvattnet som avgränsar Kajen i väster och trädraden med grässlätten som avgränsar i öster (se figur 48). Skeppselevatorn, med sin 13 meters höjd sticker upp som ett blått plåt-landmärke på en övrigt plan och tom yta (se figur 49 och 50). Kajen utgör ett långsmalt rum som löper parallellt med Väggen och saknar också, liksom de andra områdena, möblering. Trädskronorna minskar ner Väggen husfasader som reser sig i öster och skalan på Kajen kan upplevas mer som mänsklig. Träden ger även delvis visuellt skydd från bilvägen upptill.

Vattnet i ån har ett konstant flöde söder ut vilket ger Kajen en känsla av rörelse, ibland en lugn känsla när vattnet flödar långsamt och ibland en snabbare känsla när flödet är högre. Kajen har utrymme för småskalig hamnverksamhet och småbåtshamn men som inte nyttjas idag. Stora järnringar på kajen finns kvar från tidigare hamnverksamhet som möjliggör för båtar att lägga till vid.

Kajen har ett gynnsamt solläge men som är svårt att nyttja i avsaknaden av sittelement. Trotts vattenläget och solläget fungerar Kajen som en transportsträcka för cyklister och gående som båda samsas längst med kajstråket. Från Kajen har besökare god uppsikt utmed Fyrisån och över till Studenternas IP och Stadsträdgården. Precis som inom Entrén kan uppsikten och siktlinjerna både skapa trygghet och otrygghet.

Sammanfattande punkter

- Saknar möblering och innehåll
- Homogen genomgående rumslighet
- Goda siktlinjer
- Gynnsamt solläge
- Hamnmöjligheter
- Mänsklig skala
- Skeppselevatorn som landmärke

Figur 48. Foto som visar stigbildningarna i grässlätten som avgränsar Kajen från Väggen.

Figur 49. Foto över Kajen som belyser platsens tomhet och avsaknad av möblering. Enbart skeppselevatorn som tar plats på kajen.

Figur 50. Foto som visar skeppselevatorn som mittpunkt och landmärke på Kajen.

Utmaningar

Ångkvarnskajens nuvarande trafiksystem är bristfälligt. Cyklisterna behöver säkrare och smidigare framkomlighet genom platsen utan att utsätta gående och sig själva för onödig fara och konflikt.

Ångkvarnskajen är idag ingen egen plats utan tillhör tegelbyggnaderna och saknar därför en egen identitet. I avsaknaden av funktion och innehåll tappar platsen sammanhang och blir endast en transportsträcka. Utmaningen är hur man kan skapa en egen identitet och attraktivitet både för besökare och för verksamheter att flytta hit.

Som urban och central plats och som utgörs av en bilväg behöver delar av området vara hårdgjort för framkomlighet och tillgänglighet. Samtidigt behövs mer grönytor för en renare och trivsammare stad. Utmaningen ligger i avvägningen kring hur mycket grönytor platsen kan utgöras av utan att minska på framkomlighet och funktionella behov.

Utmaningar finns även inom estetiska val, om platsen ska gestaltas utifrån nytt och trendigt formspråk och koncept eller förhålla sig till och bygga vidare på tegelbyggnadernas historiska utformningar. Gestaltningssval kring om platsen ska kontrastera eller smälta in behöver tas.

Potential

Ångkvarnskajens centrala läge och placering i staden gör att platsen har ett dagligt naturligt flöde av besökare och fungerar som Kungsängens norra entré.

Variationen av funktioner i närområdet är en potential. Närheten till boende, verksamheter, rekreativa områden och sportaktiviteter skapar en naturlig mångfaldig mötesplats.

Fyrisån med tillhörande promenadstråk är en stark potential då vattnet bidrar med rekreativa värden och möjlighet för hamnverksamhet och besökare kan även besöka platsen via vattenvägen.

Gynnsamt eftermiddagssol- och vattenläge för rekreation och umgänge.

Höjdskillnaden bidrar med en variation och dynamik till platsen och kan skapa avgränsningar och barriärer för mindre rumsligheter och aktiviteter.

Tegelbyggnadernas utformning och material är en stark potential eftersom det ger platsen karaktär och belyser kulturhistorien från tidigare industrier.

Skeppslevatorn har en unik utformning och placering vilket kan ge kajstråket en ny huvudfunktion och aktivitet, exempelvis restaurang- och caféverksamhet. Byggnaden kan också utnyttjas som utkikstorn och ta vara på platsens goda siktlinjer utmed Fyrisån.

I avsaknaden av funktioner och element på platsen att förhålla sig till finns möjligheten att skapa något nytt och ge platsen en helt ny funktion och liv.

Programpunkter

Dynamik

Riktningen och flödet på och genom platsen ska vara dynamiskt, pulserande och varierande. Nuvarande riktningen som löper parallellt med husfasaderna behöver justeras så att fokus och blicken riktas ner mot och utöver Fyrisån för att koppla samman årummet med tegelhusen (se figur 51). Höjdskillnaden som utgörs av slänten har potential till att brytas upp och skapa ett nytt flöde med varierande rumslighet som drar nytta av nivåskillnad. Uppbrytningen ska utgöras av mjuka former som ger platsen identitet och karaktär, inspirerat av vattenflödet i Fyrisån.

Funktioner

För en livfull gatumiljö behöver verksamheterna i bottenvåningarna kunna "spilla ut" och öppna upp sig mot Östra Ågatan och Islandsgatan. Torgytan framför tegelsilon ska vara flexibel och öppen för marknader och större event. Skeppselevatoren ska vara en attraktiv plats för restaurang och caféverksamhet med uteservering. Kajstråket ska också erbjuda ytor i sol-läge för rekreation och umgänge (se figur 52).

Möblering

Genom att erbjuda sittmöjligheter kan eftermiddagssolen nyttjas och sociala respektive rekreativa kvalitéer stärkas. Med en variation av bänkar, solstolar och bord för uteservering erbjuds umgänge för olika sammanhang och behov.

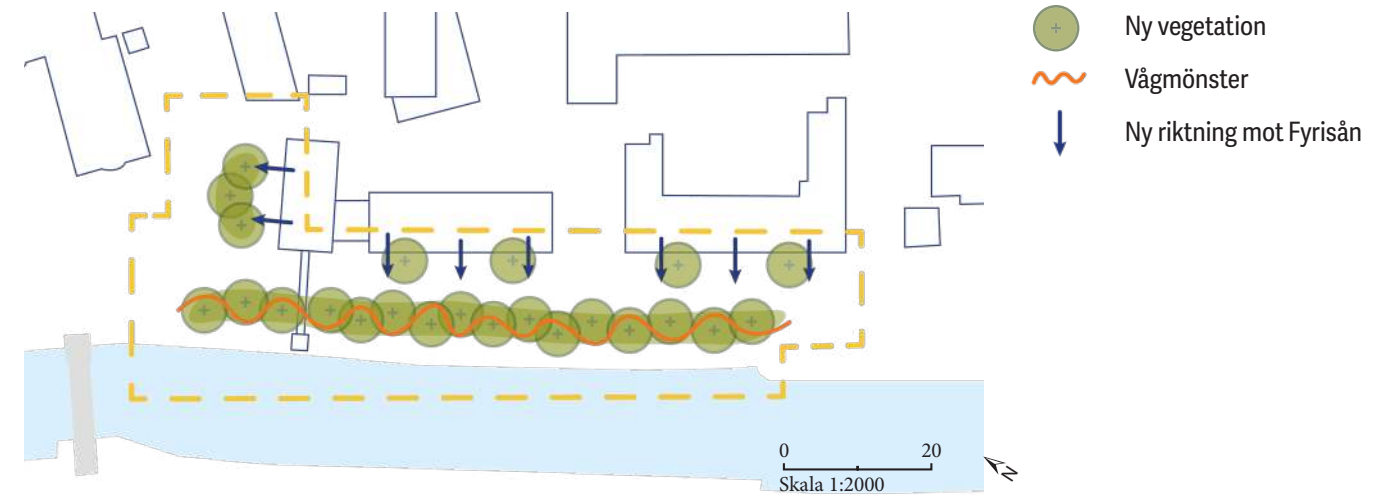
Trafiken

Kajstråket ska vara tillför gående för en säker framkomlighet och lugnare flöde (se figur 53). Cykelbanan som ansluter i söder dras längs med bilvägen ovanför kajstråket med en nedfart i norr till Hamnspången för att underlätta för cyklister att ta sig vidare över bron. Torgytan och T-korsningen framför tegelsilon behöver bli ett gångfartsområde där biltrafiken och cyklister anpassas efter gående.

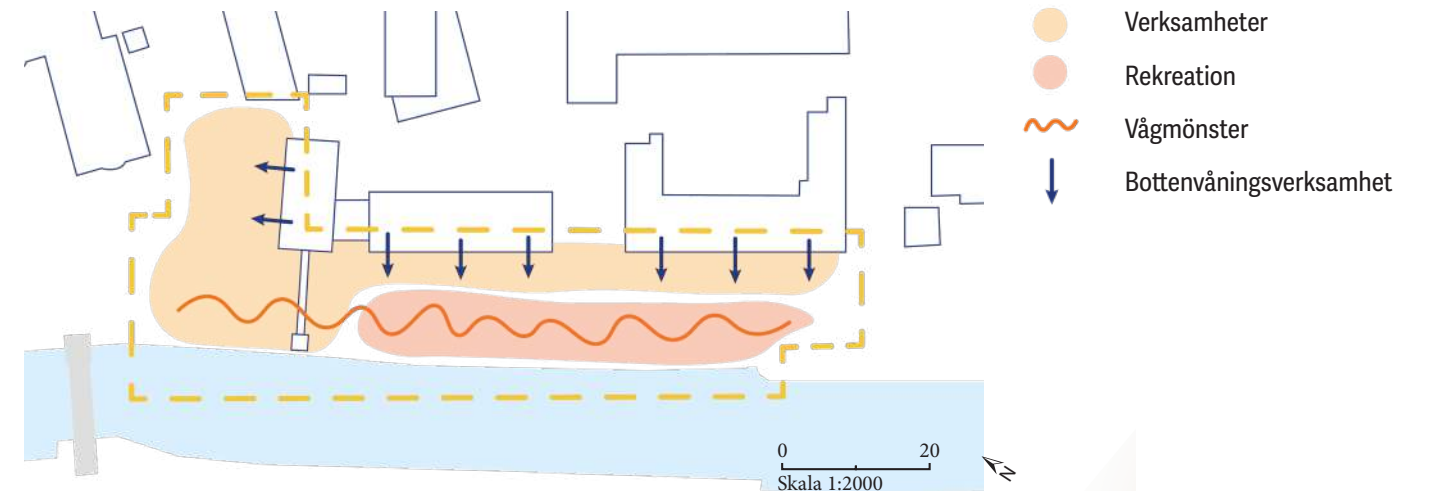
Vegetation

Genom mer och varierad växtlighet i flera skikt kan den upplevda stora skalan på platsen minskas ner till mänsklig skala och även underlätta för dagvattenhantering. Växtligheten kan ge skydd åt promenadstråket på kajen från bilvägen upptill och skapa en mjukare övergång mellan fasaderna och årummet. Grönskan kontrasterar även från de hårda tegelfasaderna och ge ett mjukare och livfullare intryck.

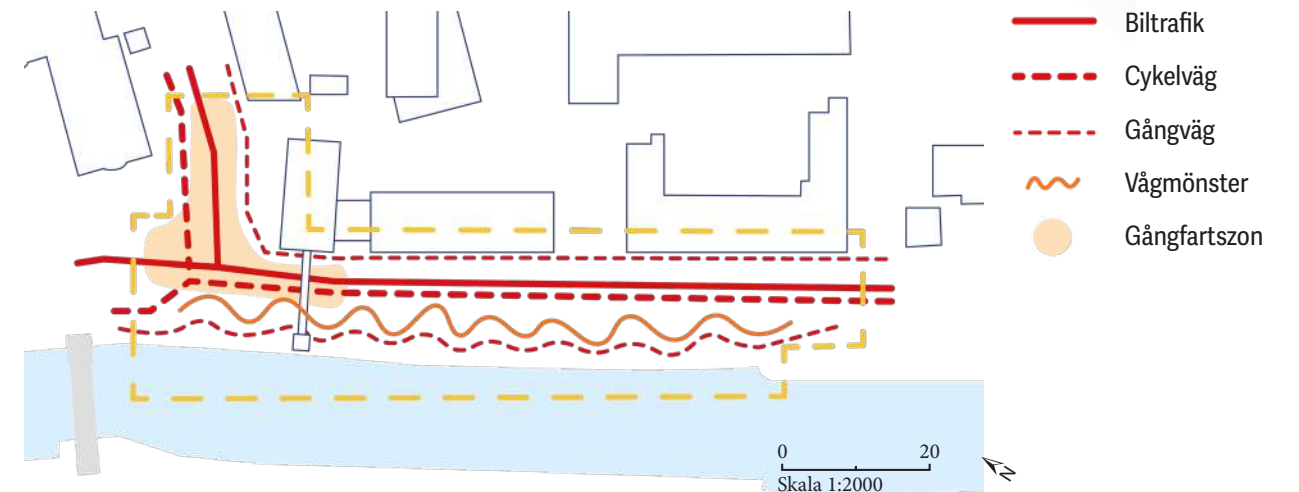
Figur 51. Programplan över hur Ångkvarnskajen får mer och varierande vegetation som bryts upp av vågmönstret genom slänten. Vegetationen sprids ut och träden placeras i gaturummet intill husen och intill tegelsilon. Riktningen på platsen bryts av och riktas mot ån och årummet.

Figur 52. Programplan över hur funktioner kan fördelas för att tillgodose olika behov och ge möjlighet till sociala möten samt rekreation och verksamheter där olika ytor möbleras olika utifrån aktivitet.

Figur 53. Programplan över hur trafiken och rörelsen på platsen kan lösas med separat cykelväg längst med Östra Ågatan vilket lämnar kajstråket enbart till gående. Trädraden och grässlätten bryts upp av ett vågmönster som återkommer i underliggande planer också.

Gestaltningen

I detta kapitel redovisas det färdiga gestaltungsförslaget i plan, sektioner, och perspektivbilder. Kapitlet inleds med att redovisa gestaltningens koncept och vision följt av illustrationsplan och tematiska planer. Därefter redovisas växtval och slutligen presenteras karaktärområdenas aktiviteter och funktioner med sektioner och perspektivbilder.

Koncept - Följa flödet

Konceptet för Ångkvarnskajen är ett vågmönster som i detta arbete har döpts till "Följa flödet" och som inspirerats från Fyrisåns vattenflöde och vågrörelser (se figurerna 55-57).

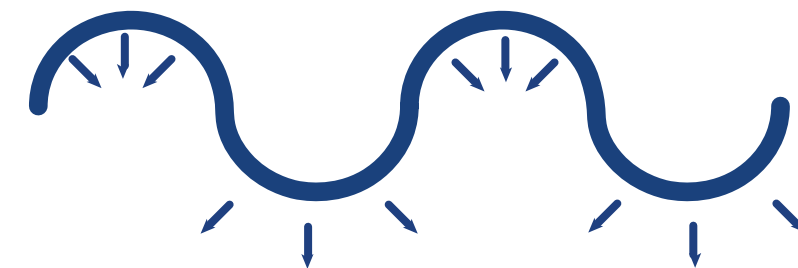
Vågmönstret utgörs av organiska former som bildar konkava och konvexa rum i olika nivåer (se figur 54). Konceptet avser skapa en varierad

rumslighet med plats för olika aktiviteter och bryta upp platsens nuvarande strikta riktning vilket förtydligas genom konceptskissen, figur 58. Med de böljande formerna får Ångkvarnskajen ett mjukare intryck som bjuder in besökare till att stanna upp och svepas med. Vågmönstret böljar från huskropparna, ut över slänten och ned mot årummet vilket skapar nya riktningar mot ån istället för parallellt med ån.

Förutom vattnets vågor står också vågen för rättvisa och balans. Vågen som verktyg att väga och balansera är ständigt närvarande i gestaltningen mellan det nya och det historiska. Balansgången

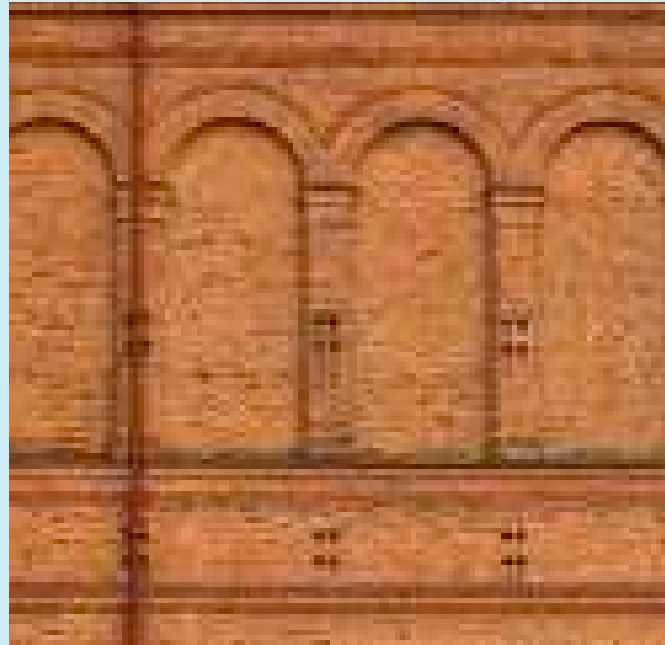
mellan att förnya och bygga om eller bevara och återställa har genom gestaltningsprocessen varit både utmanande och inspirerande. Genom konceptet har platsen fått en ny funktion men där fortfarande estetiska drag från kulturhistorien får vara kvar och ta plats. Här har teglet fått en stor betydelse i utformningen och byggnationen av vågmönstret men även som symbol för kulturhistorien som nu breder ut sig inte enbart vertikalt med tegelfasaderna, utan också nere på marken.

Ångkvarnskajens nya gestaltning vill ge möjlighet att svepas med till nya okända ändamål där varje våg är unik och sin egen. Mötena mellan de böljande tegelformerna och de strikta tegelfasaderna skapar en spännande balansgång mot nya som gamla möten.

Figur 54. Skiss från PSD-analysen som visar hur rumslighet kan skapas genom bågar vilket inspirerat till konceptet och vågrörelserna.

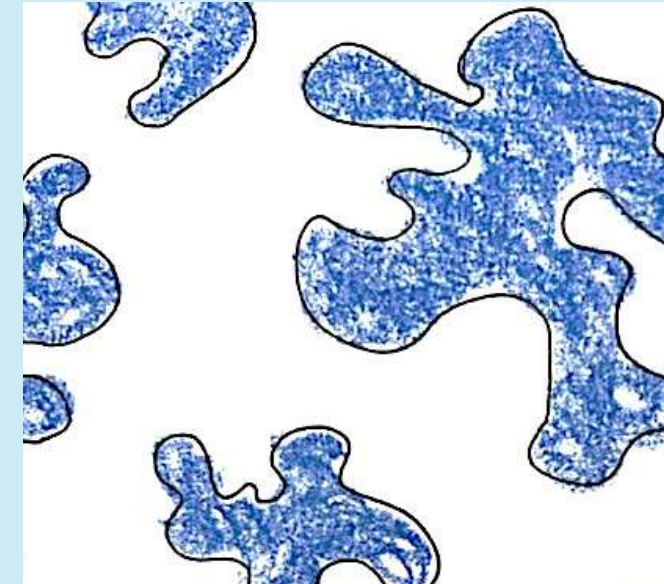

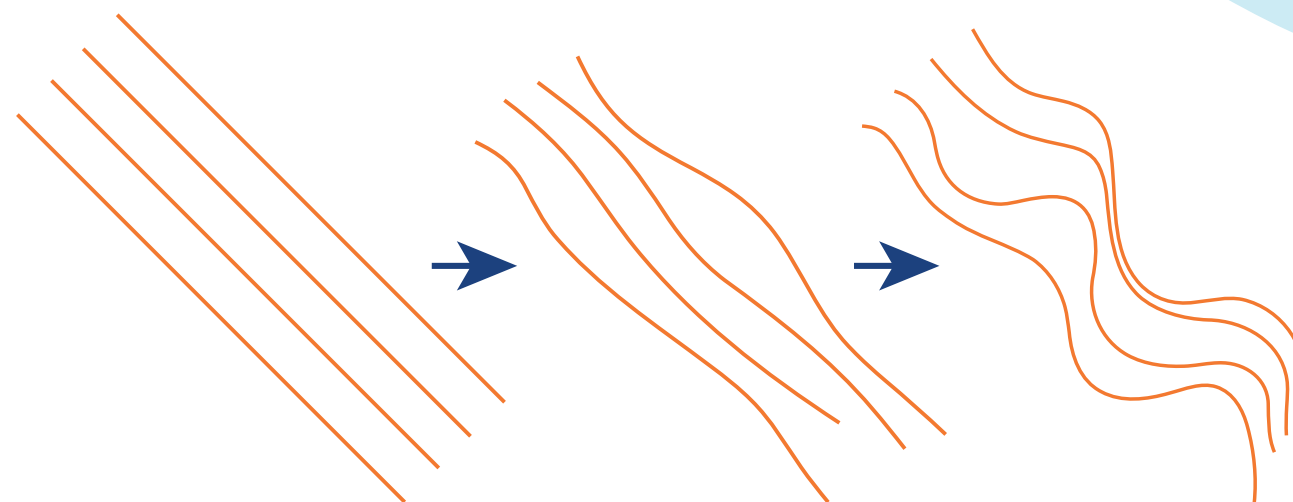
Figur 55. Foto på tegelsilons arkadbågar som var första kontakten med bågar och inspirationen till vågmönstret.

Figur 56. Foto på åvattnet vars skum bildar flödande varierande former som inspirerat till det organiskt vågiga formspråk gestaltningen växt fram genom.

Figur 57. Foto på tidig fri handskiss där de organiska formerna fått flöda och växa fram intuitivt på skisspapper.

Figur 58. Konceptuell skiss på hur vågmönstret utgått ifrån platsens raka linjer för att bryta av till ett vågmönster som skapar varierande rumsbildningar

Vision

Ångkvarnskaajens nya gestaltning möter kulturhistoriens vingslag med nutidens sociala och estetiska behov. Gestaltningens estetik utgår ifrån balansen mellan att kontrastera och väva samman där teglet utgör sammanvävningen och vågmönstret kontrasterar mot omgivningens raka och strikta former. Här finns utrymme för både den sociala i större och mindre sammanhang och för den som behöver koppla av och vara för sig själv. Omgiven av ett böljande organiskt formspråk finns en varierad och spännande rumslighet som lockar besökare att stanna upp på platsen och nyttja sol- och vattenläget. Utmed kajen har även två flyttbara bryggkonstruktioner lagts till för att bredda och möjliggöra mer plats längs kajen. Med ett utbud av olika aktiviteter, som konstutställningar, marknader, café- och restaurangverksamhet, sol- och picknickplatser får Ångkvarnskaajen nytt liv och funktion. Med gestaltningen bildar Ångkvarnskaajen södra Uppsalas nav med sitt attraktiva läge för boende, verksamheter och båtlivet som binder samman Kungsängen med stadskärnan.

Tegelsilon

Kvarnbyggnaden

Upphöjd korsning och gångfartszon

Marktegel

Markbetongplattor

Smågatsten i röd granit

Markbetong

Nya träd

Skeppselevatorn

Figur 59. Illustrationsplan som visar hela gestaltningen samt adult växtlighet med teglet som bygger upp vågmönstret och ger platsen en ny karaktär och identitet. Skala 1:300 (A3).

Materialval

Ångkvarns kajens huvudmaterial och byggsten är tegelstenen som är inspirerad av tegelfasaderna som ramar in platsen. Ensam är tegelstenen rak och kantig men i grupp kan de bygga upp mjuka böljande former vilket gör byggstenen både spännande och flexibel. Färgen på teglet går i samma toner som fasaderna, i röd-orange och brunt. Med olika toner och färgskiftningar får platsen en livfullhet och dynamik. Teglet återfinns både som stödmur i terrasseringen och i vågmönstret på marken. I stödmurarna ligger teglet i halvförband samtidigt som teglet på marken är placerat i ett fiskbensmönster med riktning mot

Fyrisån. Genom att stödmurarna i terrasseringen är uppbyggt av tegel förlängs tegelfasaderna ner horisontellt ut mot kajen och markteglet i vågmönstret låter tegelfasaderna breda ut sig på marken likt att husen smälter ned mot årummet.

Röd granit används som kantsten till bilvägen och som smågatsten som ramar in tegelvågorna i marken. Smågatstenen lyfter fram markvågorna och skapar en mjukare övergång mellan teglet och asfalten respektive markbetongen på kajstråket. Den röda graniten samspelar också med teglets varma toner

Entrén framför tegelsilon samt solplatån utgörs av ljusbeige kalksten för att lyfta fram och urskilja dessa platser från övriga. Entrén är betonad eftersom denna plats bildar en mötesplats och nod för kulturverksamhet och solplatån lyfts fram som en mindre upphöjd platå för umgänge i mindre grupper. Kalkstenen kontrasterar från teglet både i färg och i mönster och är placerat i ett oregelbundet mosaikmönster som skiljer sig från teglets regelbundna mönster.

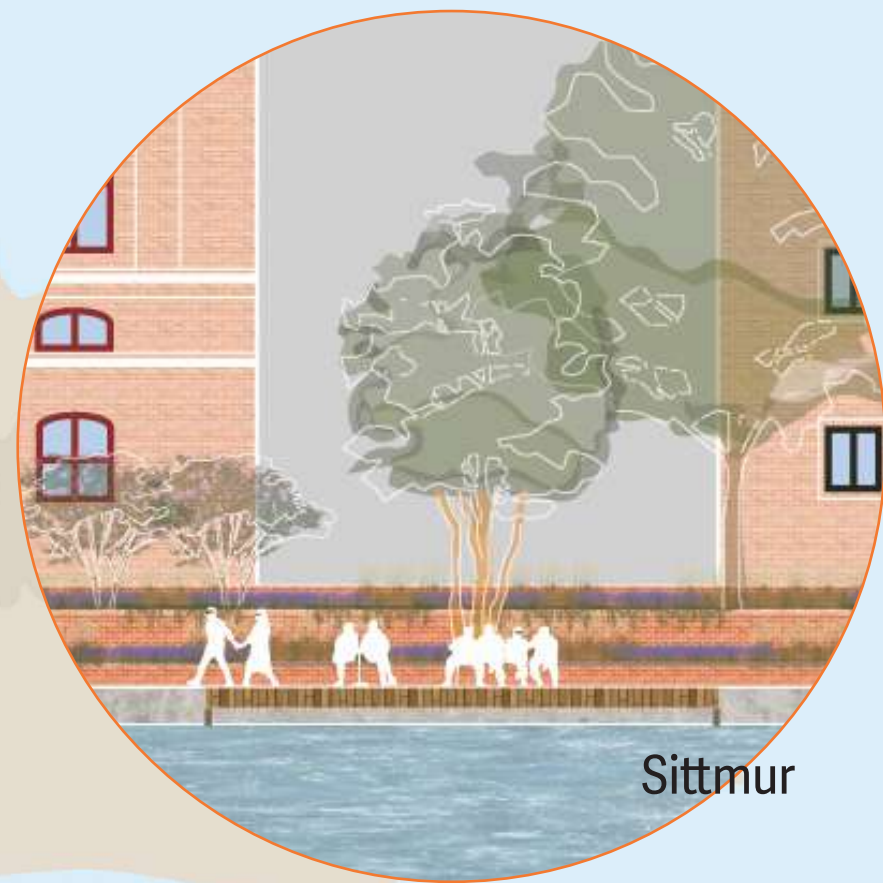
Markbetongen platsgjuts för kajstråket i stora sömlösa plattor för att bilda en genomgående enkel gångväg och hamnkant. Betongen symboliserar hamnverksamheten och industriverksamheten som tidigare funnits på platsen. I sitt enkla och till synes anonyma utseende låter betongen övriga material ta plats och synas. För bilvägen och cykelvägen har asfalt valts för att binda ihop anslutande vägar. På övrig mark som trottoar, ramper och torgmark mellan asfalten och vågorna av marktegel läggs ljusgrå markbetong i korsförband.

Konstväggen

Sittmur

Skeppslevatorn

Tegelsilon

Kvarnbyggnaden

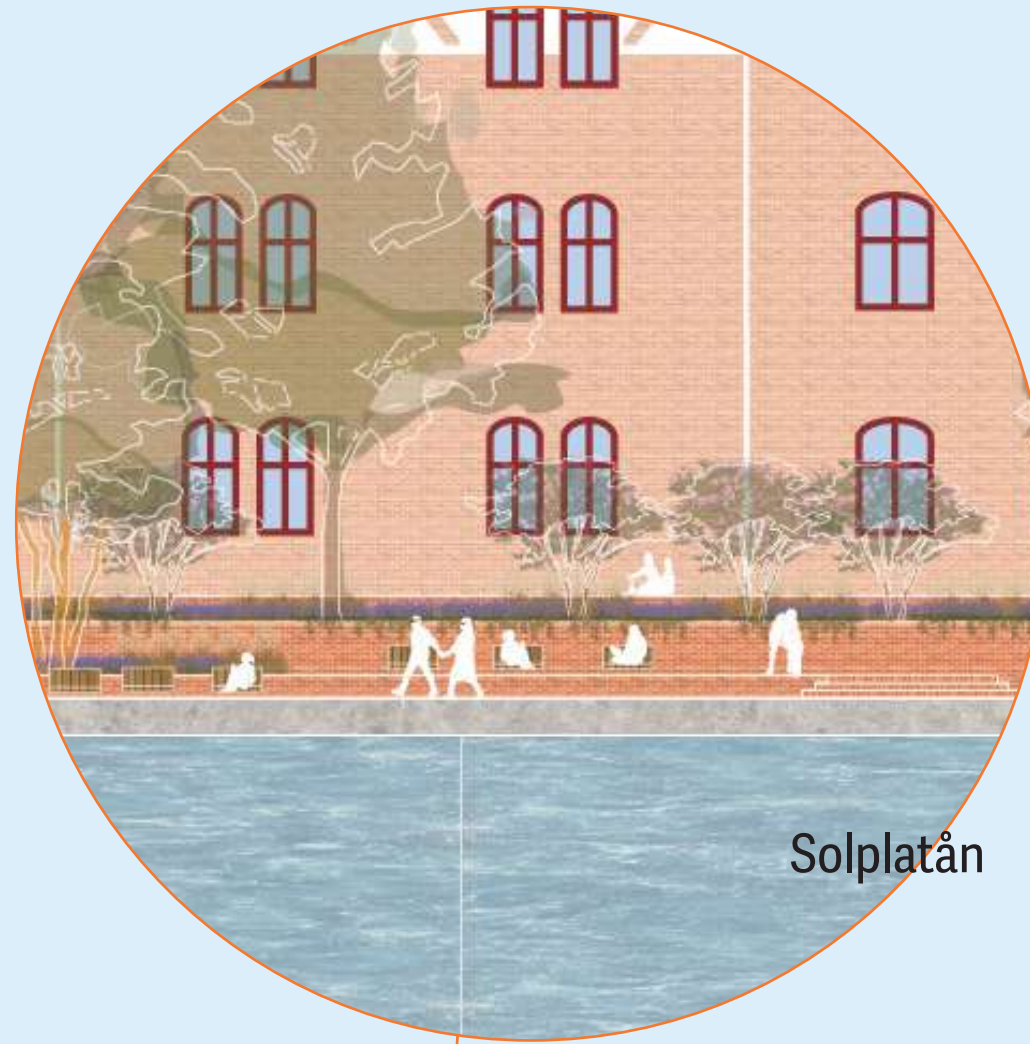
Figur 60. Längdsektion A-a som visar gestaltningen sett från andra sidan ån. Stödmurarna byggs upp av tegel som förlänger tegelbyggnaderna ner på kajen. Skala 1:300 (A3).

0 Skala 1:300 10m

Sittgradäng

Solplatån

Jästfabriken

Flöde och dynamik

Som motreaktion på platsens nuvarande strikta riktning utgår den nya gestaltningen från vågmönstret och konceptet Följa flödet (se figur 61). Syftet med ett mer dynamiskt formspråk är att bryta riktningen som idag löper parallellt med husfasaden och Fyrisån, vilket också styr och leder besökarnas uppmärksamhet. Genom vågmönstret bryts riktningen upp och uppmärksamheten riktas ner mot årummet i stället som också ge platsen en ny identitet och karaktär. Flödet och dynamiken i formspråket låter besökare följas med och upptäcka platsen i stället för att enbart passera genom den.

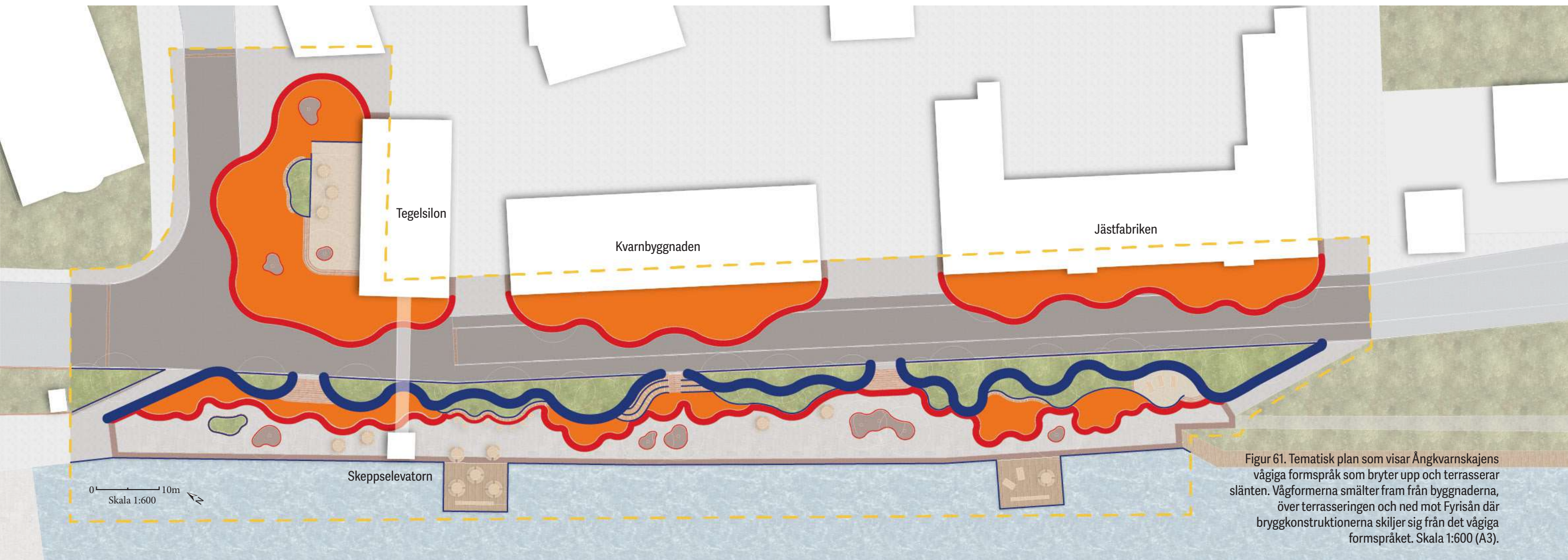
Barriären som tidigare utgjordes av grässlätten och trädraden fungerar fortfarande som en avgränsning mellan promenadstråk och trafiken men har brutits upp i böljande former. Vågorna pulserar genom platsen både på marken genom markteglet som flyter ut i organiska former samt horisontellt genom stödmurarna som slingrar sig fram i olika nivåer. Markteglet förstärker tegelfasaderna som tillåts breda ut sig ner mot ån men i ett organiskt flödande mönster som kontrasterar mot fasaderna strikta respektive klassiska utformningar.

De organiska formerna skapar en varierad rumslighet genom konkava och konvexa kurvor.

Variationen i kurvorna ger Ångkvarns kajen en dynamik och spänning som möjliggör besökare att stanna upp på platsen och använda platsen för umgänge och rekreation. Utmed kajstråket finns trädplanteringar i organiskt rundade former som också ämnar bryta upp och sakta ner flöde genom platsen.

Bryggkonstruktionerna som är utplacerade utmed kajen är utformade som raka rektanglar och skiljer sig från det organiska formspråket. Detta beror på att bryggorna samverkar med kajkantens raka form som bevarats för att lyfta de kulturhistoriska spåren från tidigare hamn- och industriverksamheter.

- Smågatsten
- Marktegel
- Stödmur 0,5-2m hög
- Stödmur 0,5m hög

Funktioner

Gestaltningen för Ångkvarns kajen ger möjlighet till en ny och effektivare markanvändning som visas i figur 62. Torgytan framför tegelsilon höjs delvis upp och skapar en entréyta med möjlighet för kulturell och kommersiell verksamhet. Det finns utrymme för uteservering som genom plåtåbildningen åtskiljs från trafiken runtomkring. T-korsningen kan även stängas av från trafik för större event som marknader eller exempelvis konstutställningar. Norra delen av kajstråket utgörs av en konstvägg där slänten brutits upp och skjutits in till en stödmur. Muren kan både vara en tillfällig canvas för temporära verk och utställningar men

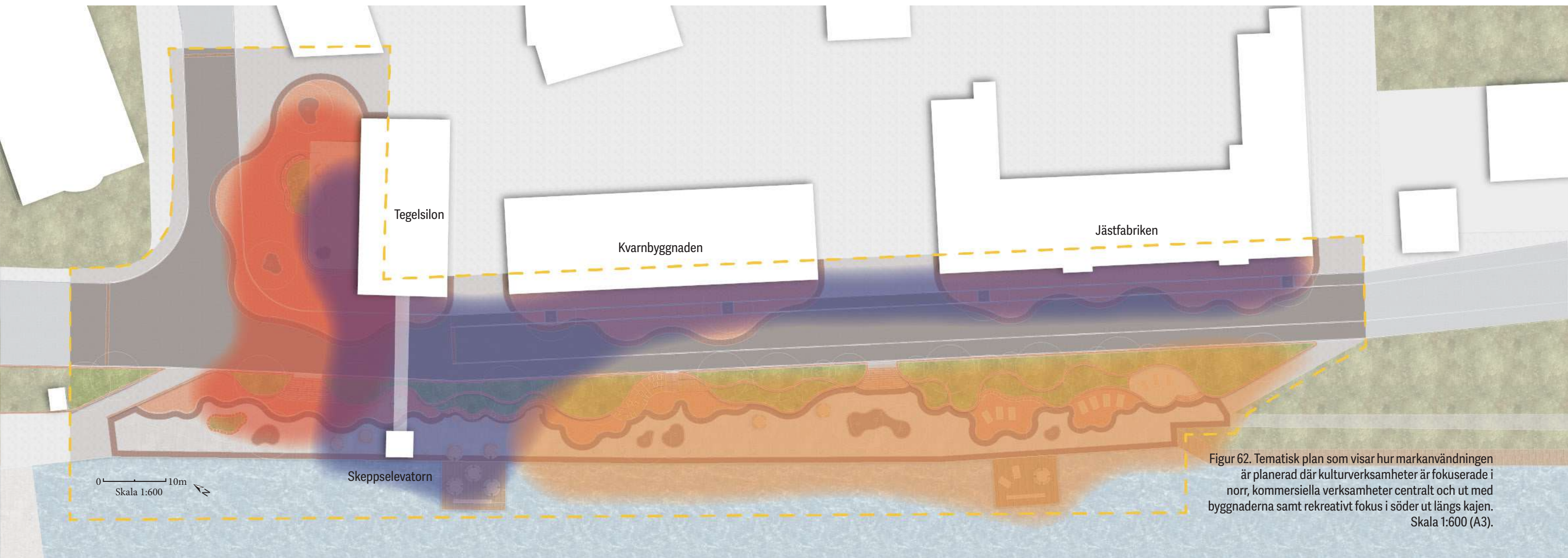
också för permanenta verk som samspelar med eventuella konstverksamheter i tegelsilon.

Skeppselevatoren med omnejd är planerad för restaurang- samt caféverksamhet med uteservering i gynnsamt sol- och vattenläge. Även skeppselevatoren kan samverka med verksamheterna i tegelsilon då dessa sammanlänkas genom en glasövergång över Östra Ågatan. Här finns möjlighet för möblering längs långsidorna i övergången med utsikt över Ångkvarns kajen och närområdet. Marken utanför kvarnbyggnaden och jästfabriken

reserveras för verksamheter med utrymme för öppna skyltfönster och entréannonsering mot trottoaren. En flexibel möbelzoon mellan trottoaren och bilvägen har lagts till för gatuparkering och tillfällig utflyttning av verksamheter från byggnaderna.

Söder ut längst ån övergår Ångkvarns kajen från kulturell och kommersiell verksamhet till rekreation med varierande sittplatser och umgängesytor. Övergången till rekreation skapar en naturlig övergång till parkstråket som anknyter till Ångkvarns kajen i söder.

- Kulturverksamheter
- Kommersiell verksamhet
- Rekreation

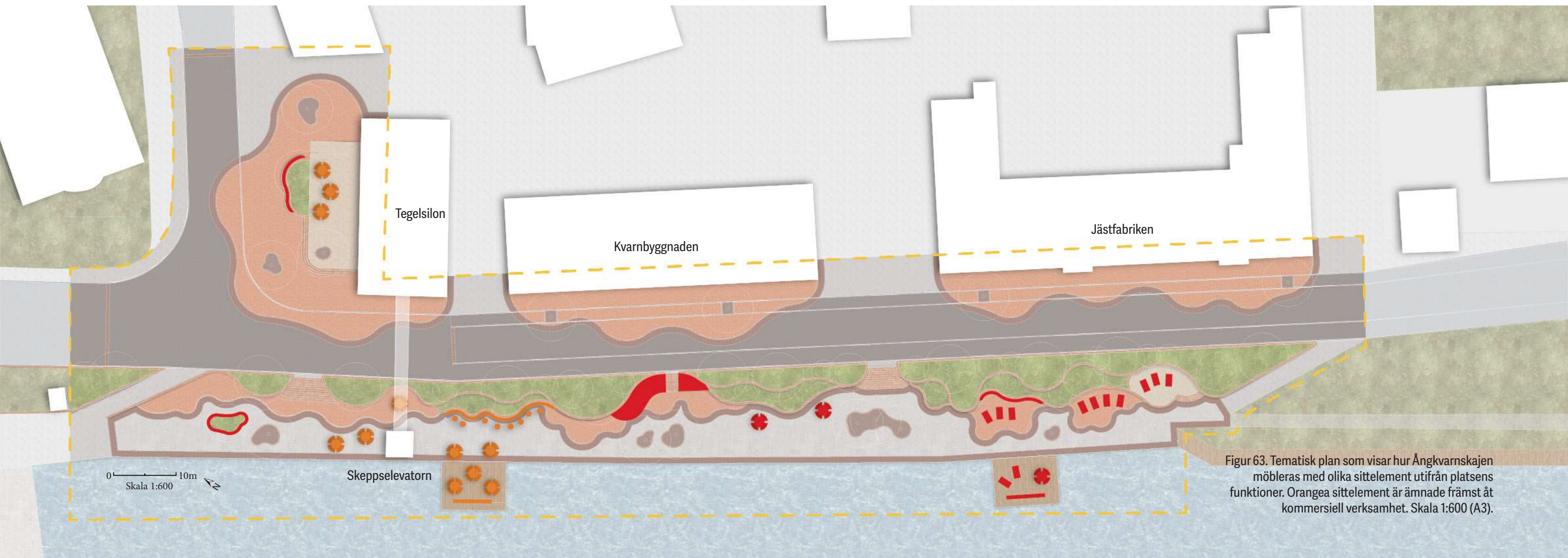
Möblering

I Ångkvarns kajen finns varierande sittplatsmöjligheter och serveringsplatser för restaurang- och caféverksamhet. Möblemanget utgörs av enklare utformade bänkar på bryggorna och utmed stödmurarna, runda picknickbord med tillhörande bänkar, trapputformad sittgradäng samt solstolar. Solstolarna är placerade i den södra delen av rekreativa motiv där flödet är något lugnare. Picknickborden är främst placerade mot serveringsverksamheterna vid skeppselevatorn och tegelsilon men finns även utplacerade ett mindre antal i den södra delen.

Utmed kvarnbyggnaden och jästfabriken finns inga utplacerade möbler där utrymme lämnas åt verksamheterna och deras individuella behov av markytan.

Möblerna utmed kajstråket är främst placerade i sol där träden kan skänka delvis tillfällig skugga beroende på tidpunkt på dygnet och möblerna framför tegelsilon på platån skuggas under dagen av byggnaden men får sedan kvällssol under sommarhalvåret.

Möblerna utformas efter platsens estetik där sittgradängerna följer stödmurarnas böljande former och picknickborden är rundade för att även de ha mjuka former. Undantag är bryggornas rektangulära form där sittbänkarna följer bryggans raka linjer. Dessa bänkar är främst ämnade åt att ge möjlighet till besökare att ta sig ut över åvattnet och slå sig ned med god utsikt över Stadsträdgården och grönskan.

Figur 63. Tematisk plan som visar hur Ångkvarns kajen möbleras med olika sittlelement utifrån platsens funktioner. Orangea sittlelement är ämnade främst åt kommersiell verksamhet. Skala 1:600 (A3).

Trafiken

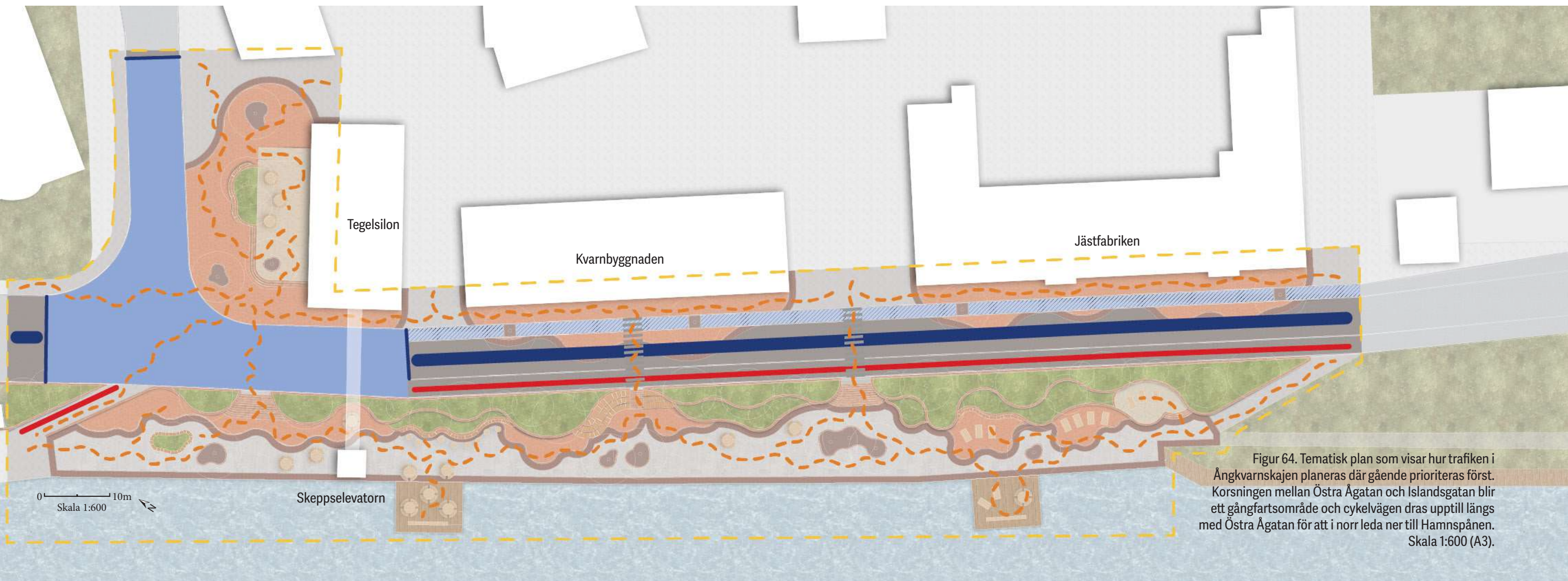
Ångkvarns kajens trafik behålls i stora drag som den är, med några betydande justeringar. Den ena modifieringen utgörs av att T-korsningen mellan Östra Ågatan och Islandsgatan framför tegelsilon höjs upp till samma nivå som trottoarkanten och bildar en gångfartszon där både bilar, gående och cyklister samsas i låg hastighet. Upphöjningen förstärker torgkänslan och ytan upplevs som enad och sammanhållen. Här prioriteras gående och deras tempo bestämmer platsens hastighetsbegränsning.

Den andra modifikationen är en förändring på strukturell nivå där cyklister omdirigeras från kajstråket upp till Östra Ågatan. Cykelvägen som ansluter i söder har tidigare letts ner på kajstråket men fortlöper nu längs bilvägen. Detta leder till att kajstråket blir fritt från cyklister och flödet samt hastigheten anpassas även här utifrån gående. Cyklisterna får sedan en ny nedfart i norr mot Hamnspången, som under säkrare förhållanden ska leda cyklister in och ut genom Ångkvarns kajen. Genom att cykelvägen avskiljs från gående underlättas också cyklisternas framfart genom

området eftersom de får en egen fil att förhålla sig till utan hinder.

Längs bilvägen finns utrymme för en möbleringszon med exempelvis cykelparkering och gatuparkering. Denna yta kan verksamheter också utnyttja tillfälligt för gatustånd eller liknande aktiviteter. Zonen avgränsar också trottoaren med gående från bilvägen och skapar en säkerhetsövergång samt utrymme för trädplantering.

- Biltrafik
- Cykelväg
- Gångstråk
- Möbleringszon
- Gångfartszon
- Upphöjning/farthiner

Vegetation

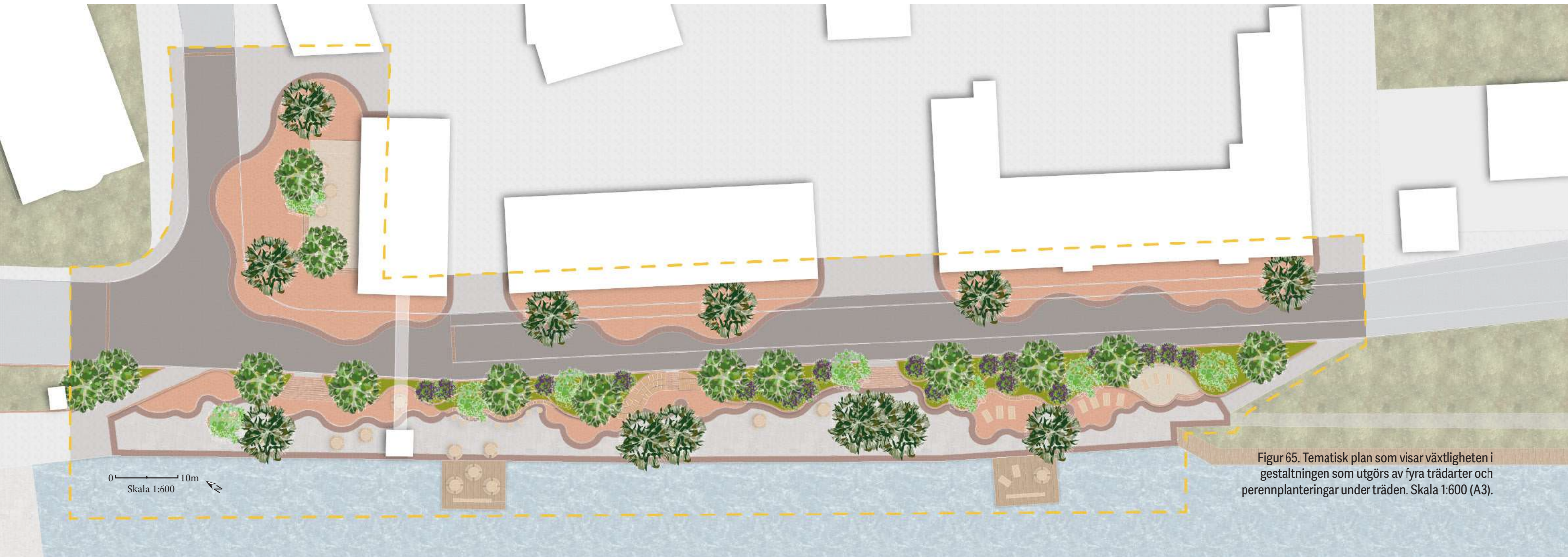
Med Ångkvarnskajens nya gestaltning har platsen fått en varierad, flerskiktad växtlighet som underlättar hanteringen och fördröjningen av dagvatten. De befintliga träden tas bort och ersätts med nya träd och undervegetation som anpassas till den urbana kontexten (se figur 65). Om de befintliga träden kan flyttas till närliggande platser eller kommande projekt, ska detta undersökas för att möjliggöra bevaringen av träden och deras ekosystem. Med ny vegetation ges möjligheten att bygga nya, effektiva växtbäddar på skelettjord, vilket ger bättre förutsättningar för den nya vegetationen samt hanteringen av dagvatten.

Med en flerskiktad växtlighet får gående på kajstråket skydd från bilvägen och omgärdas av grönska på ena sidan och vatten på andra sidan. Skikten utgörs av blandade marktäckande perenner och högre accentperenner undertill, med varierande träd och buskträd overtill. Trädskiktet består av en blandning mellan barr- och lövträd för kontrast och dramatik, där barrträden speglar tegelhusens raka och hårdare uttryck och lövträden vågornas mjukare utstrålning.

Växtlighetens blomning går i vita, lila och blå nyanser som sticker ut från teglets röd-orangea

toner. Blomningen är utspridd över sommarhalvåret och under vinterhalvåret ska vinterståndare finnas kvar.

Den varierande växtligheten ger Ångkvarnskajen en artrikedom med gömställen för mindre gnagare i buskagen samt fågelliv bland trädkronorna. En utspridd och varierad blomning ger också goda förutsättningar för pollinerare och andra insekter, vilket i sin tur stärker platsens livfullhet.

Figur 65. Tematisk plan som visar växtligheten i gestaltningen som utgörs av fyra träddarter och perennplanteringar under träden. Skala 1:600 (A3).

Val av växter

Pinus nigra - svarttall

Svarttallen är en stor och mäktig trädart som med sina barr bryter av från lövträden. Barrträdet kontrasterar med sin mörkgröna långa barr från lövträdens mjukare och friskt gröna bladverken. Blandningen mellan lövträd och barrträd ger gestaltningen variation och livfullhet. Svarttallen med en hård och vass utstrålning binder ihop fasadernas robusta tegel med vegetationen. Arten är anspråkslös och tål vind och sol bra vilket är lämpligt för Ångkvarnskaajens miljö (Tönnersjö plantskola 2023a).

Quercus palustris - kärrek

Kärreken bidrar med en stor men luftig konformad krona och rödviolett höstfärg (Tönnersjö plantskola 2023c). Bladen är djupt flikade och friskt gröna som under hösten övergår till rödvioletta varma toner som lyfter fram och samspelar med tegelfasaderna. Arten passar bra i både park och gatumiljö och med sin genomgående stam bidrar den även under vinterhalvåret med arkitektoniska kvaliteter (Tönnersjö plantskola 2023c).

Deschampsia cespitosa 'Goldschleier' - tuvtåtel

Tuvtåteln bidrar med sirliga vippor från täta tuvor som ger ett luftigt och vajande uttryck. Tuvtåteln blommar i juni-juli med guldgula vippor och föredrar soliga till halvskuggiga lägen (Perenner, se u.å.). Prydnadsgräset sätts i större grupper för en starkare effekt, likt guldgula fluffiga moln som kompletterar vågornas mjuka former.

Prunus maackii 'Honey' E - näverhägg

Näverhäggen har valts som mindre flerstammat träd till Ångkvarnskaajen för sin glänsande orangefärgade stam och försommarblomning. Stammen bidrar med färg och skönhet året runt och bildar ett fint komplement mot tegelstödmurarnas varma toner som bygger upp planteringsytorna. Trädet blommar i maj med vita blomklasar och har ett friskt grönt bladverk. Arten är ett anspråkslöst pionjärträd som klarar tuffa urbana miljöer och vindexponerade platser (Tönnersjö plantskola 2023b).

Lavandula angustifolia 'Hidcote' – lavendel

Med lavendeln får planteringsytorna färg och en aromatisk doft. Lavendeln blommar i juli-augusti med blåviolettera blomax och klarar tuffa och gärna varma soliga lägen (Hasselfors u.å.a). De blåviolettera blomaxen kontrasterar från tegelfärgen och sätts i större grupper för en starkare effekt. Lavendeln är även uppskattad av pollinerare vilket bidrar till det lokala ekosystemet (Hasselfors u.å.a).

Syringa josikaea 'Oden' E - ungersk syren

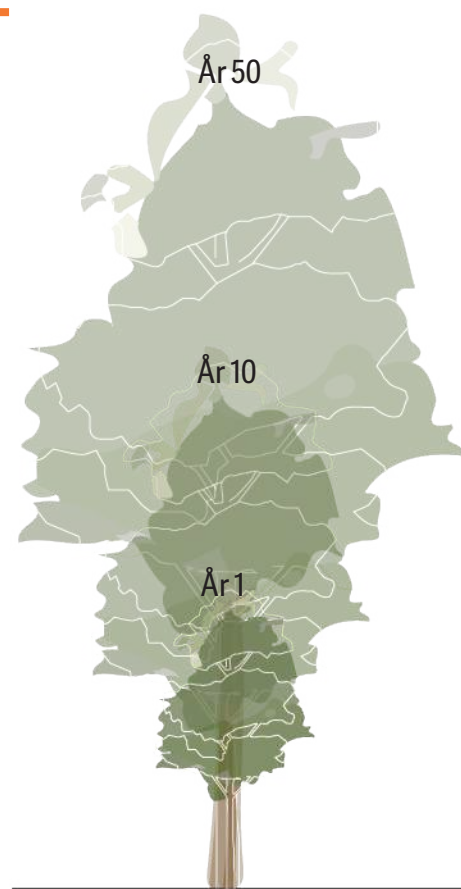
Ungersk syren är en liten och kompakt syren med skiftande mörklila till lilarosa blommor (Tönnersjö plantskola 2023d). Arten är vald specifikt för blomningen som tillfaller i juni och som ger platsen färg, doft och prakt. Syrenen ses som en typiskt nationalromantisk art (Fritidsodlingens riksorganisation 2023) vilket samspelar med de klassiskt utformade tegelfasaderna. Syrener finns även i parkstråket som tar vid efter Ångkvarnskaajens södra gräns vilket knyter samman Fyrisåns sydöstra strand. Ungersk syren är en anspråkslös vind- och värmotålig art och klarar hårdgjorda urbana miljöer vilket passar bra för Ångkvarnskaajen (Tönnersjö plantskola 2023d).

Hedera helix - murgröna

Murgröna är en städsegrön marktäckare och klättrväxt som bidrar med grönska året runt. Murgrönan trivs bäst i halvskugga till skuggiga lägen vilket passar bra som undervegetation under övriga växter som ger skydd från solen (Hasselfors u.å.b). Som klättrväxt har murgrönan möjlighet att klättra mellan planteringsytorna och binda samman terrasseringen. Planteringen får då ett livligare uttryck och förstärker det böljande och oregelbundna formspråket.

Figur 66. Principsektion som visar växtlighetens höjd i relation till varandra ifrån planteringsår 1 till år 50.

Höjd: 15-30m

Pinus nigra

Höjd: 15-20m

Quercus palustris

Höjd: 8-12m

51 Prunus maackii 'Honey' E

Höjd: 80cm

Deschampsia cespitosa 'Goldschleier' - tuvtåtel

Höjd: 40-60cm

Lavandula angustifolia 'Hidcote' - lavendel

Höjd: 20cm

Hedera helix

Höjd: 1,5-3m

Syringa josikaea 'Oden' E

Perenner

Entrén

Entréns huvudsakliga funktion är att vara en karaktärsfull entré till Kungsängen och Ångkvarnen samt en mötesplats för sociala och kulturella sammanhang. Gående är prioriterade här och står högst i hierarkin då T-korsningen har höjts upp till trottoarhöjd och bildar en gångfartszon. Entrén är en flexibel yta med möjligheter för marknader, evenemang och större folksamlingar genom möjligheten att kunna stänga av korsningen för fordonstrafik. Entréytan intill tegelsilon höjs upp ytterligare och utgör en plattform och tydligare entré till tegelsilon, vilket ger en distinkt avgränsning (se figur 68). Detta förtydligar också för bilister var de får och inte får köra.

Entréplattformen har möjlighet att husera uteserveringar som under sommaren får kvällssol samt fungera

som utrymme för tillfälliga utställningar med konstväggar, där kulturen kan flyttas ut och tillgängliggöras för allmänheten (se figur 69). Från tegelsilons fasad kan en markis eller liknande takelement byggas ut, vilket kan ge skydd åt aktiviteterna från regn. Plattformen nås antingen genom trappan som följer plattformens norra och västra sida eller via rampen på den östra sidan. Detta gör plattformen tillgänglig och lätt att nå för alla besökare i Ångkvarnskaian.

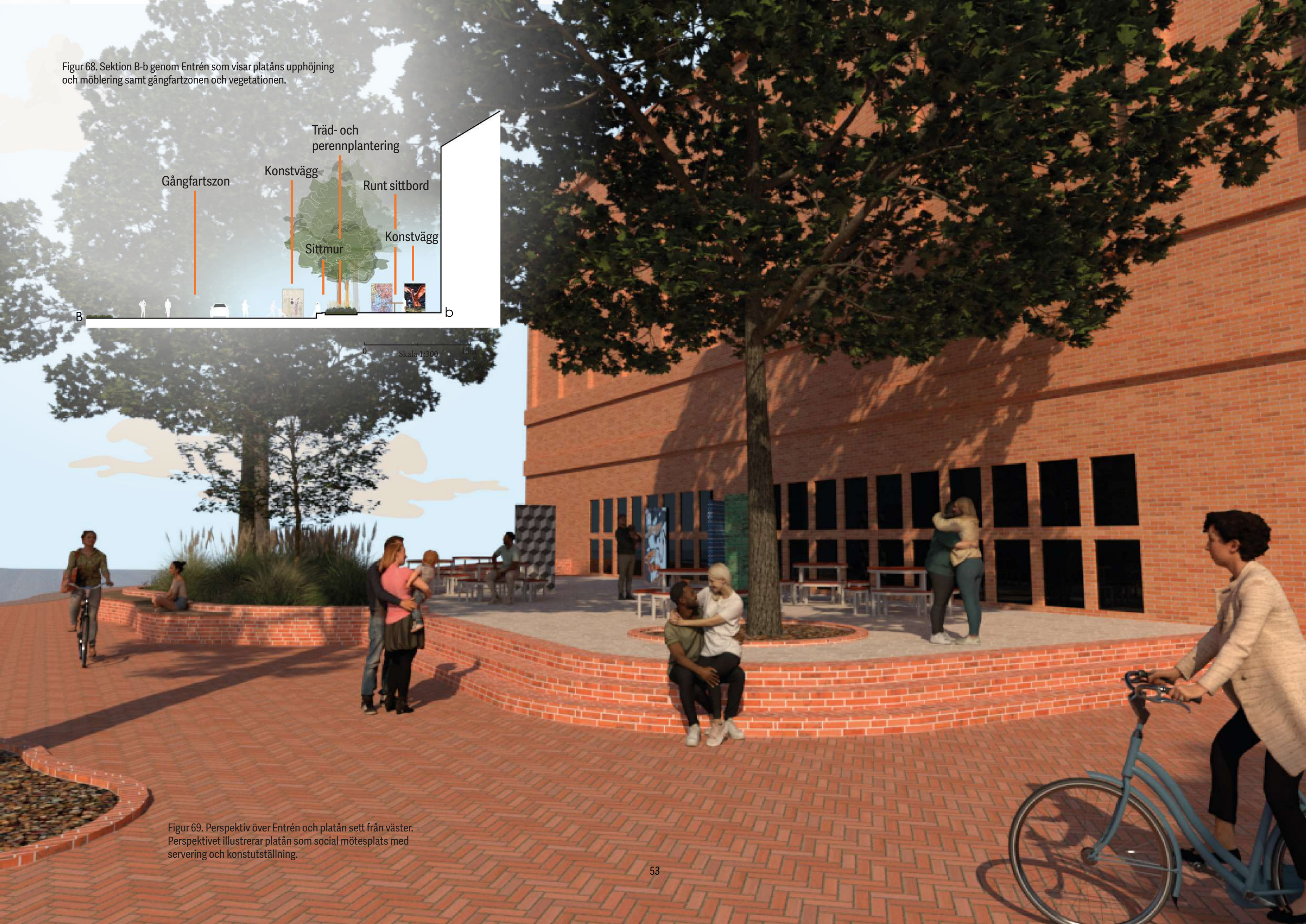
I Entrén har viss vegetation tillförts, med några träd samt en perennplantering intill plattformen (se figur 67). Genom att Entrén möblerats och fått vegetation har den tidigare upplevda kala och kalla känslan försvunnit. De goda siktlinjerna som Entrén har norrut behålls i största mån och ger platsen möjlighet att synas från håll. Träden som sätts i gaturummet och på plattformen kommer att skymma delar av tegelfasaden från håll men samtidigt ger grönskan en mjukare och varmare inbjudan till den annars kala och hårdgjorda plats som Entrén tidigare var.

Markteglat i fiskbensmönster förstärker tegelsilons utsmyckade fasad och låter byggnaden smälta ut och breda ut sig i gaturummet. Vågmönstret tar upp tegelbyggnadens arkadbågar men låter bågarne flyta ut och flöda friare i det organiska mönstret. Teglet förstärker kulturhistorien som tegelsilon utstrålar men på ett flexibelt och flödande sätt som ger platsen ett mjukare och varmare intryck.

Figur 67. Illustrationsplan som visar Entrén med torget framför tegelsilon. Skala 1:300 (A3).

Figur 68. Sektion B-b genom Entrén som visar platås upphöjning och möblering samt gångfartzonen och vegetationen.

Figur 69. Perspektiv över Entrén och platån sett från väster. Perspektivet illustrerar platån som social mötesplats med servering och konstutställning.

Väggen

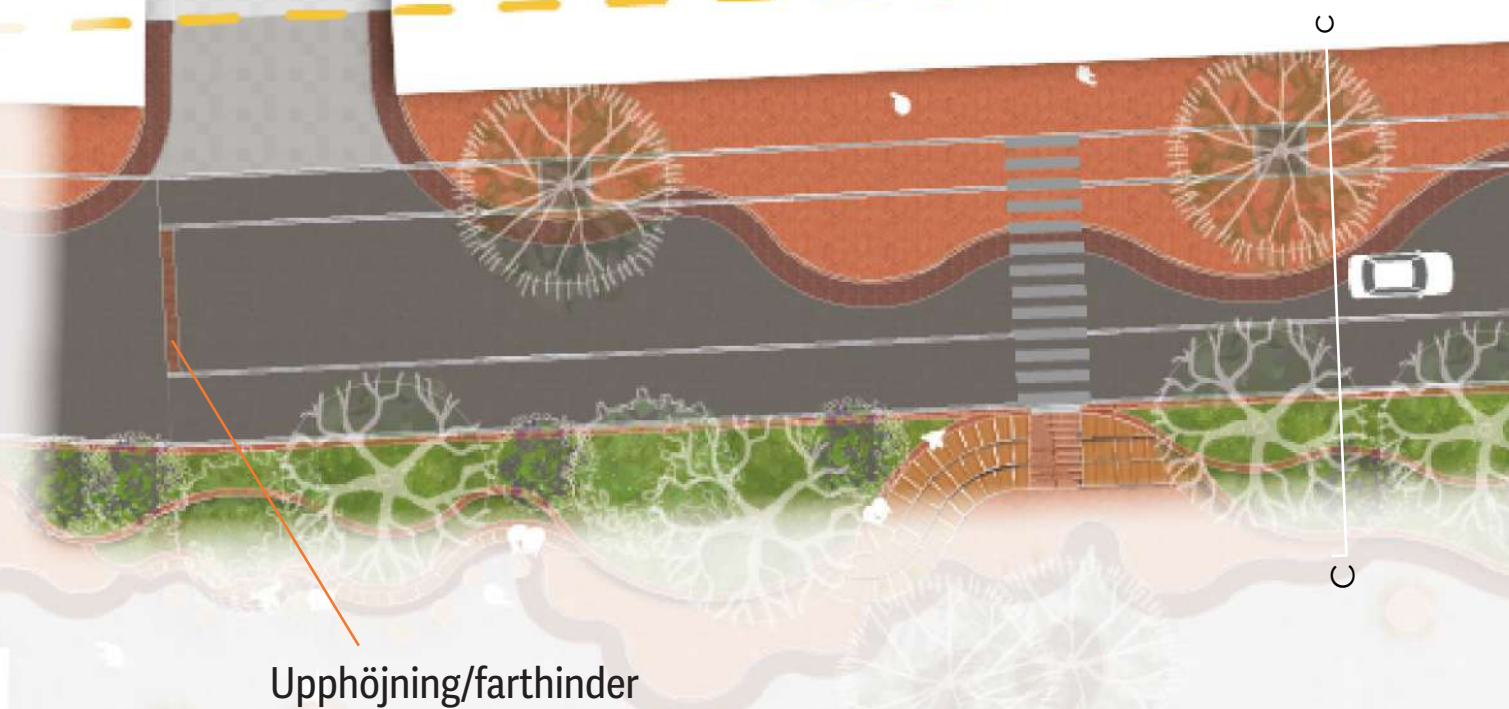
Väggens huvudsyfte är att vara en attraktiv plats för kommersiella verksamheter, främst i bottenvåningarna, samt en smidig framkomlig passage för trafiken (se figur 70). Cykelvägen, som tidigare var neddragen på kajstråket, följer nu Östra Ågatan (se figur 73) och en möbleringszon har lagts till. Möbleringszonen skapar en säkerhetsövergång mellan trottoar och bilväg och är ett utrymme för gatuparkering, cykelställ eller möjligheter för verksamheter att nyttja med stånd och annonsering (se figur 71). Möbleringszonen är även ett utrymme för trädplantering.

Vegetationen i den tidigare grässlätten har ersatts med ny växtlighet som skapar en starkare avgränsning från kajen nedtill. Den flerskiktade vegetationen tillsammans med trädplanteringarna i gatan medför att skalan på platsen, som tidigare

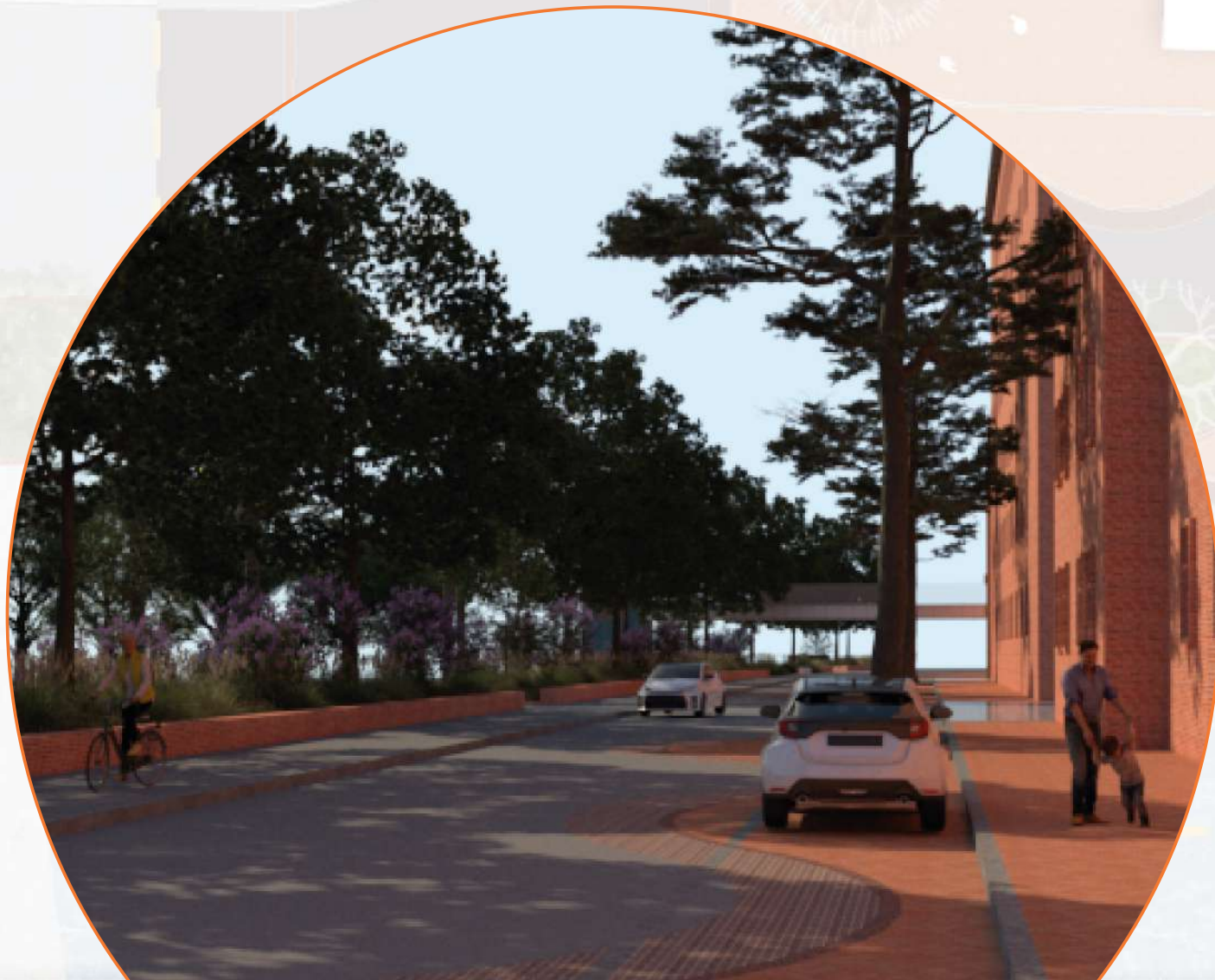
upplevdes som storskalig, nu har tagits ner till mänsklig skala (se figur 72). Detta sker främst genom mellanskiktet i planteringarna som innehåller växtlighet i ögonhöjd, och tallarna i möbleringszonen bidrar också till att få ner fasadernas skala. Korridorskänslan som Väggen tidigare utstrålade kvarstår genom att vegetationen i den tidigare slänten vid cykelvägen hjälper till att rama in platsen men ger också ett mjukare och böljande intryck.

Likt i Entrén framhäver markteget tegelfasaderna genom att låta husen breda ut sig på marken, inte enbart horisontellt och vertikalt. Markteget symboliserar kulturhistorien och genom sitt böljande formspråk samtidigt bryter av och skapar en ny identitet och karaktär. Husen nästan smälter ner mot ån genom vågorna av tegel.

Figur 70. Illustrationsplan som visar Väggen och gaturummet med vågformerna som flyter ut i vägen från tegelhusen. Skala 1:300 (A3).

Figur 71. Perspektiv över Väggens gaturum sett från söder med möbelzonen som bildar en säkerhetsövergång mellan trottoaren och bilvägen samt utrymme för exempelvis gatuparkering.

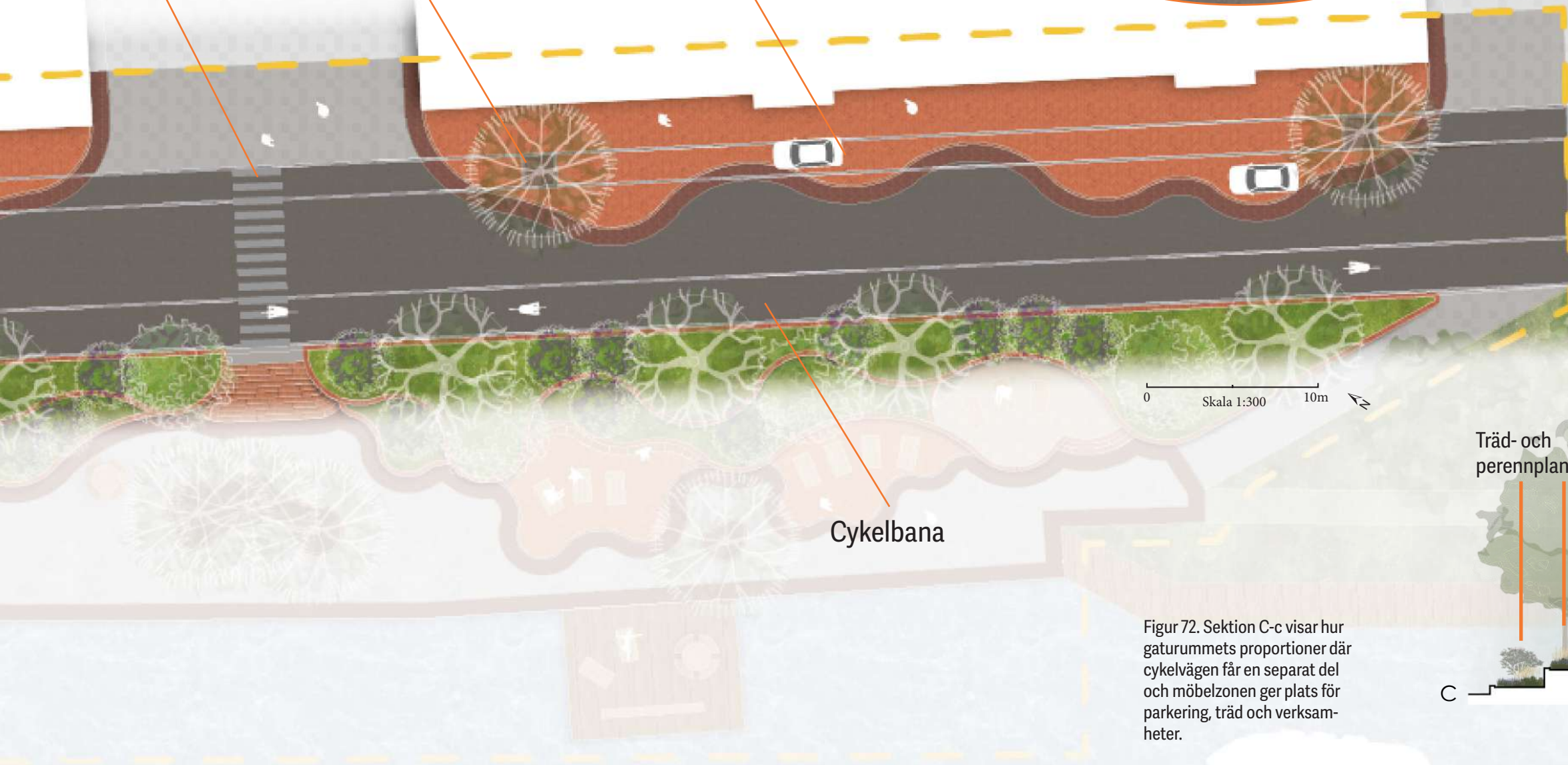

Figur 73. Perspektiv över Väggen och cykelvägen som följer Östra Ågatan med terrasserade planteringen till höger.

Övergångsställe

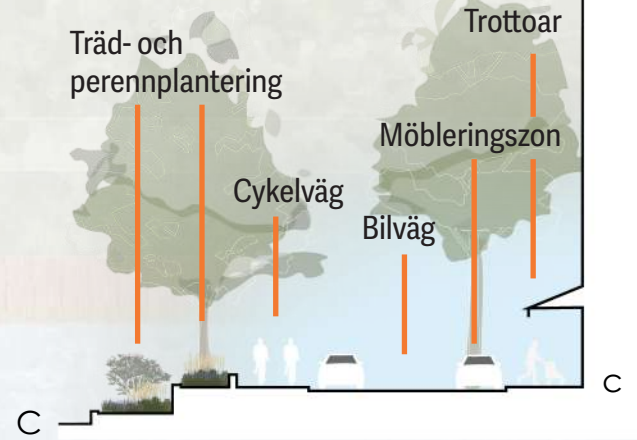
Gatuträd

Möbleringszon

0 Skala 1:300 10m

Cykelbana

Träd- och perennplantering

Trottoar

Cykelväg

Möbleringszon

Bilväg

Figur 72. Sektion C-c visar hur gaturummets proportioner där cykelvägen får en separat del och möbelzonen ger plats för parkering, träd och verksamheter.

0 Skala 1:300 10m

Kajen

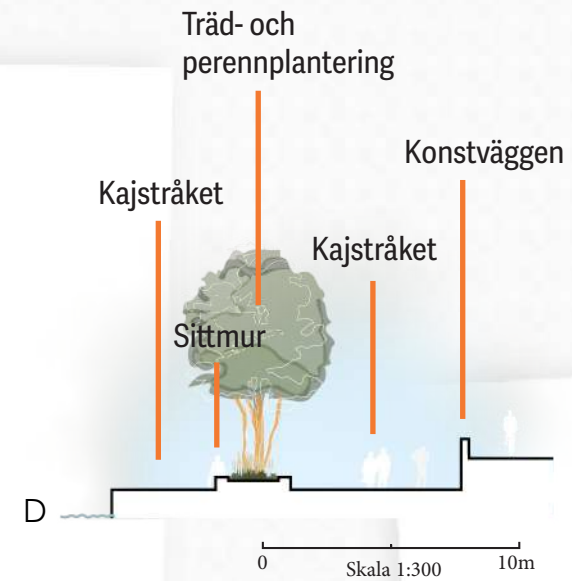
Kajen, som tidigare var ett tomt och enformigt stråk, har nu fått en varierande rumslighet och flera olika aktiviteter (se figur 74). Grässlätten och trädraden som tidigare avgränsade området har brutits upp med hjälp av stödmurar i tegel som slingrar och böljar sig fram. Vågmonstret skapar en dynamisk rumslighet med inskjutningar som bildar mindre, intimare rum. Även här böljar markteglet fram och smälter ner från stödmurarna på kajen. Markteglet flödar ner med riktning mot Fyrisån för att uppmärksamma och leda blicken mot årummet.

I norr finns konstväggen som sammanlänkar kajen med tegelsilons kulturverksamheter, med utrymme för tillfälliga eller mer permanenta verk (se figur 75 och 81). Vid skeppselevatorn finns plats för serveringar och utbyggbara bryggor där besökare kan avnjuta solen till mat och sällskap (se figur 76 och 80). Skeppselevatorn ger en unik utformning och är en attraktiv miljö för verksamheter att husera i. Muren intill utnyttjas som sittplats med vegetation i ryggen som skydd. Genom att cyklister hänvisas till cykelvägen blir flödet lugnare och kajen enbart till för gående.

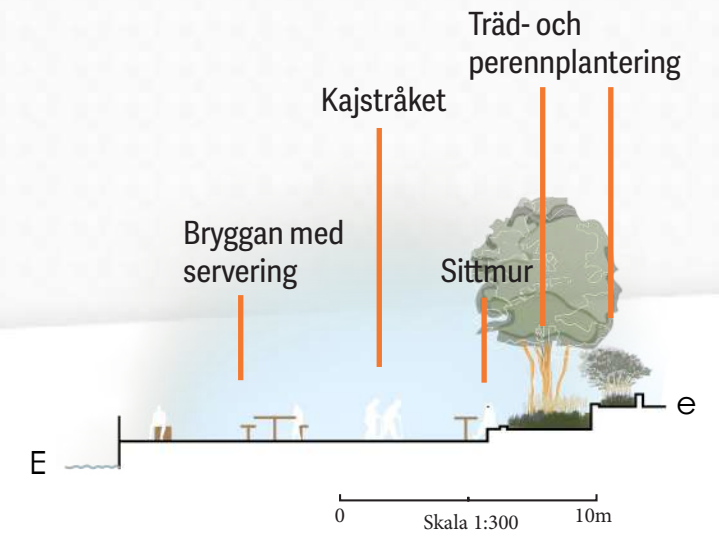
Längre söderut finns en sittgradäng som skapar ett eget avskilt rum för olika sociala sammanhang (se figur 78). Sittgradängen följer stödmurarnas vågformer som bildar en inskjutning där gradängen tar form. Från denna del och vidare söderut övergår kajen från kultur och kommersiell verksamhet till ett rekreativt område med solbäddar, fler bänkar och sittbord. I söder finns en platåbildning, solplatån, med solstolar som bildar ett eget intimare rum (se figur 77 och 79).

Förutom sociala och avslappnande aktiviteter finns här möjlighet för vattenaktiviteter. Från kajkanten kan SUP- eller paddelboard sjösättas och trambåtar eller mindre båtar kan förankras.

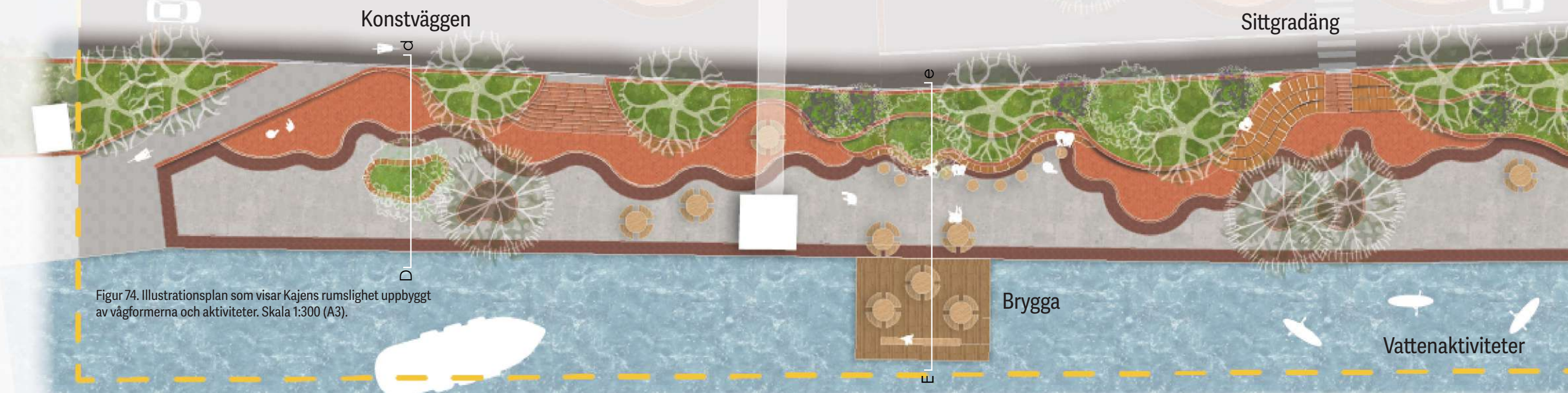
Vegetationen utgörs av flerskiktad växtlighet som avgränsar området från bilvägen upptill. Växtligheten följer stödmurarnas böljande vågor och sätts i varierande, spridda grupper. Träd planteras också på kajen för att bryta upp det tidigare raka flödet samt skänka delvis skugga och svalka en varm sommardag.

Figur 75. Sektion D-d visar konstväggen som sammankopplar Kajen med Entrén genom kulturverksamhet samt en planteringsyta centralt med sittmur.

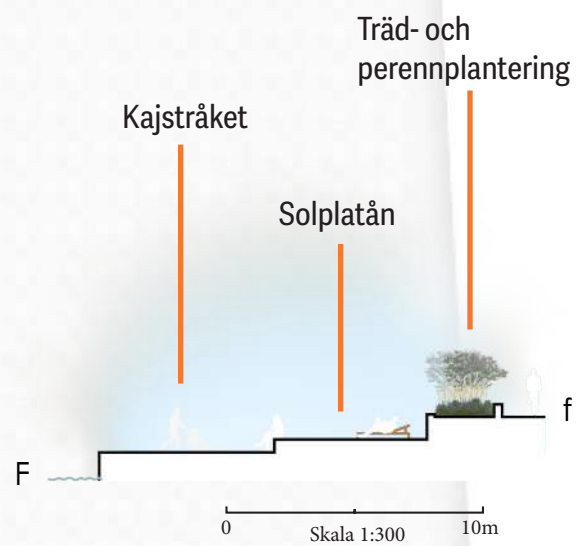

Figur 76. Sektion E-e visar hur bryggan intill skeppselevatorn breddar kajen och kan erbjuda mer serveringsyta samt sittmuren som också kan nyttjas för servering.

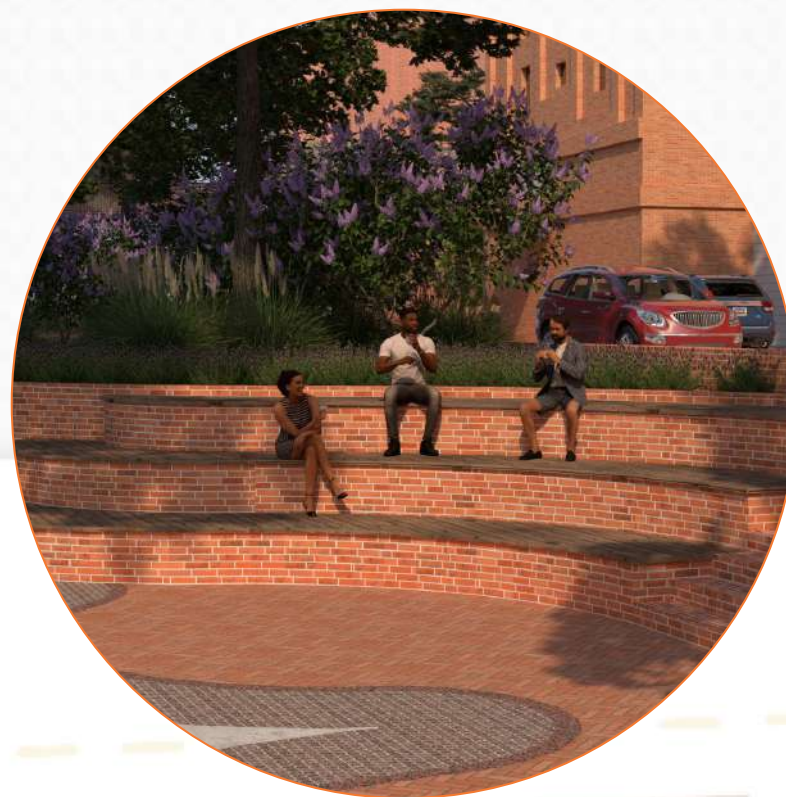

Figur 74. Illustrationsplan som visar Kajens rumslighet uppbyggt av vågformerna och aktiviteter. Skala 1:300 (A3).

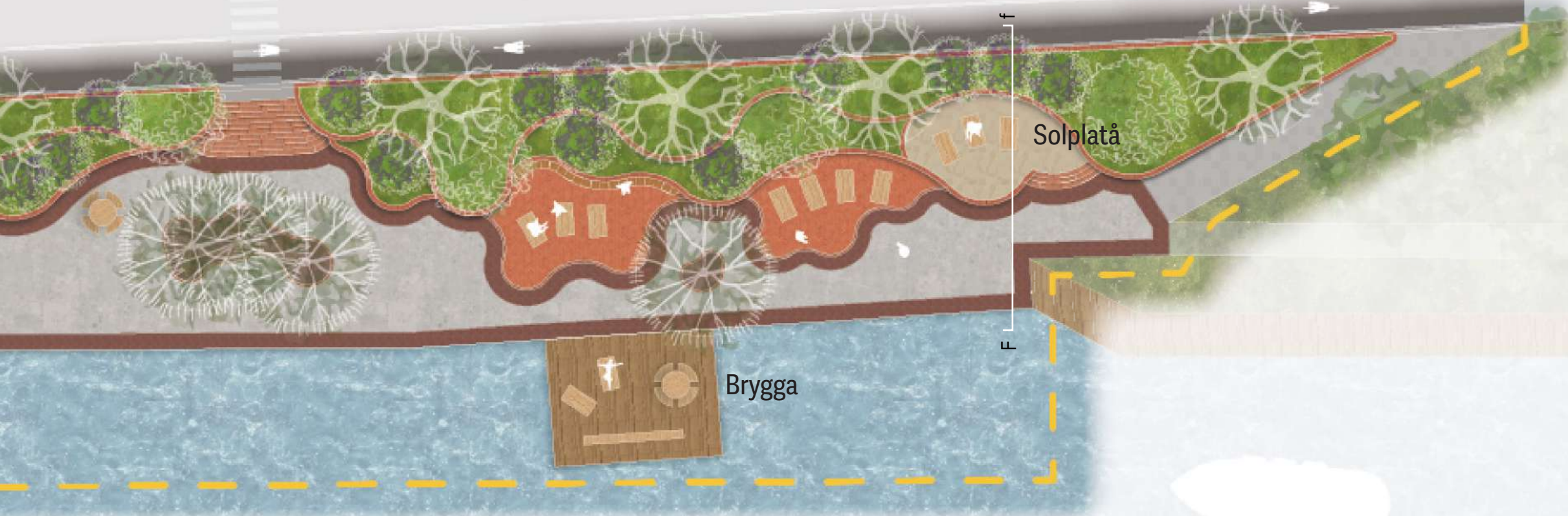
Figur 77. Sektion F-f visar solplatån som byggd upp av stödmur och bildar en upphöjd rumslighet där solstolar placerats ut.

Figur 78. Perspektiv över Kajens sittgradäng och rumslighet som utgörs av tre större trappsteg.

Figur 79. Perspektiv över Kajens solplatå som bildar ett upphöjt rum med utsikt över ån.

Figur 80. Perspektiv över Kajens serveringsyta intill skeppselevatorn som bildar en social mötesplats och nod.

Figur 81. Perspektiv över Kajens konstvåg sett från norr med planteringsyta och tillhörande sittmur centralt.

Diskussion och avslutning

I det avslutande kapitlet diskuteras arbetets designteori, metoder och analysverktyg samt gestaltungsförslaget. Diskussionen utgår ifrån utmaningar och tankar som påverkat arbetets riktning och framfart samt faktorer som fungerat bra eller mindre bra. Slutligen avslutas hela arbetet med en framtidsblick.

Gestaltungsforlaget

Syftet:

Syftet med arbetet är att presentera ett mångfunktionellt gestaltungsforlag för Ångkvarns kajen, ett outnyttjat stadsrum i en förtätad miljö.

Frageställningarna:

- *Hur kan Ångkvarns kajens vattenläge och solläge tillgängliggöras och nyttjas för att bli en livfull social mötesplats?*
- *Hur kan Ångkvarns kajen gestaltas för att bli ett karaktärsfullt stadsrum med estetiska kvalitéer samtidigt som kulturhistorien lyfts fram?*

Uppsala stads visioner (Uppsala kommun 2015, 2017b, 2022a, 2022b):

- *Stadspuls, livfullhet och rörelse dag som natt*
- *Variationer i verksamheter, bostäder och aktiviteter*
- *Arkitektoniskt varierande bebyggelse, gamla blandat med nya byggnader, möten och kontraster inom utformning och estetik*
- *Tillgängliggöra årummet och ta vara på den stadsnära vattenmiljön för rekreation och aktiviteter*
- *Tillfälliga evenemang, kultur- och handelsaktiviteter*

Genom att presentera en gestaltning som bildar en urban mötesplats med fokus på sociala och estetiska värden, inspirerade av industribyggnaderna och som nyttjar Ångkvarns kajens eftermiddagssol och vattenläge längs Fyrisån, bidrar arbetet med ett exempel på hur syftet kan bemötas och frågeställningarna

besvaras. Gestaltningen går även i linje med Uppsalas stadsvisioner, som förespråkar en varierad bebyggelse, livfullhet dag som natt och att tillgängliggöra årummet för aktiviteter och rekreation. Samtidigt är gestaltningen ett forslag, ingen komplett plan, och har utrymme för diskussion och vidare bearbetning. I diskussionen kring gestaltningen vill jag lyfta fram fyra utvalda punkter som alla varit utmanande, spännande och givande.

Den första punkten berör Ångkvarns kajens T-korsning mellan Östra Ågatan och Islandsgatan, som varit den svåraste utmaningen att hantera och resulterat i en prioriteringsfråga. Gestaltningen ger platsen en förbättrad trafiksituation genom att höja upp området till trottoarnivå och bilda ett gångfartsområde där gående prioriteras högst. Detta ger förutsättningar för stadspuls och livfullhet, vilket bland annat förespråkas i Innerstadsstrategin (2017a). Men i gångfartsområdet samt på Östra Ågatan finns risken att bilister upplever ytan som otydlig kring var man får köra. Dels för att bilvägens filer och kanter suddats ut när nivåskillnaden jämnats ut mellan trottoar och körfält, dels på grund av vågmönstret som sväller ut i gaturummet på marken och kan riskera att upplevas som störande och missvisande. Samtidigt kan störande moment och navigeringssvårigheter för bilisterna påkalla deras uppmärksamhet och därmed få dem att sänka hastigheten. Eftersom området är prioriterat utifrån gåendes upplevelser, kommer bilisternas behov och trivsamhet prioriteras därefter.

I den andra punkten vill jag lyfta fram det faktum att jag valt att inte spara några befintliga träd. Två

nackdelar med detta är att befintliga ekosystem och habitat kommer att försvinna samt att flera år kommer att behöva gå innan gestaltningen upplevs som färdig, i väntan på att växtmaterial ska växa till sig. Å andra sidan bedömdes trädens kondition som låg (Stål 2020), vilket gör träden extra utsatta vid påfrestningar från anläggning och inom snar framtid kan de behöva bytas ut ändå. Genom att ta bort träden kan nya kvalitativa växtbäddar anläggas, uppbyggda med skelettjord som även kan magasinera stora mängder dagvatten. Tillsammans med nytt växtmaterial som från början ges goda förutsättningar med kvalitativa växtbäddar har gestaltningen ett längre hållbarhetsperspektiv än vad nuvarande träd kan erbjuda.

Den tredje punkten handlar om mig och min roll som gestaltare i relation till boende, vilket har väckt tankar kring vem jag gestaltar för i strävan att skapa en trivsam och social mötesplats. Eftersom jag själv bor i Kungsängen och är uppvuxen i Uppsala, gestaltar jag även för mig själv. Emellertid har det varit utmanande att urskilja vad som är mina personliga åsikter respektive vad andra boende kan anse och önska.

Som boende känner jag till platsen väl och genom de ostrukturerade platsbesöken har jag upplevt platsen under flera tidpunkter på dygnet, vilket har varit en stor fördel. Genom vänner och bekanta i Kungsängen har även informella diskussioner förts kring platsens framtid. Å andra sidan finns risken att med en personlig koppling till platsen förbise andra boendes åsikter och önskemål när jag själv är den som gestaltar. I avsaknad av intervjustudier där andras åsikter får möjlighet att lyftas fram har jag i detta arbete utgått från mina egna tolkningar

och önskemål och enbart kunnat försöka föreställa mig andra medborgares önskemål. Kommunala dokument för Uppsalas stadsvisioner är relativt vaga vilket också leder till vaga önskemål och riktlinjer för platsen. Med det sagt har dokumenten varit en grund att utgå ifrån, men de ger inga designlösningar. Samtidigt har jag träning och utbildning inom landskapsarkitektur och gestaltning, vilket är en styrka och trygghet. Därför vill jag i sista punkten lyfta fram det personliga och intuitiva i gestaltningen, som främst tar form genom konceptet och formspråket.

Konceptet utgörs av vågmönstret, som både är en kontrasterande och sammanbindande faktor. Inspirationen till mönstret grundas i Fyrisåns flöde och tegelsilons arkadbågar. Idén att kontrastera och skapa något nytt har vuxit fram från platsens avsaknad av befintliga element att förhålla sig till, men också från en intuitiv känsla. Ett annat alternativ för gestaltningen var att följa tegelbyggnadernas, främst tegelsilons, klassiskt nationalromantiska utformning och återspegla det på kajen. Efter olika skisser och tester följde jag den intuitiva känslan att prova något helt annat som bröt av från det strikta, vilket upplevdes som både intressantare och livfullare. Vågmönstret blev också en reaktion på den raka riktningen som löper parallellt med husfasaderna och Fyrisån, och som jag upplevde tog fokus från årummet och vatten- och solkvaliteterna. I enlighet med gestaltningens syfte utvecklades testerna och det vågformade konceptet tog form, med intuitionen som ledande motor tillsammans med strävan att rikta fokus ner mot Fyrisån.

Metoderna och analysverktygen

Design teorien analys genom syntes (Lawson 1983; Krupinska 2016) har under min arbetsprocess möjliggjort en frihet i undersökningarna och designtesterna, vilket har uppmuntrat mig att experimentera och lita på processen. Det har ibland varit utmanande att själv förstå mina tankar och handlingar, men genom att känna igen mig i andras förklaringar av designprocessen har jag fått ökat självförtroende och tillit.

Med det sagt är varje process och designer individuell. Design teorin ger inte en steg-för-steg-guide för hur en designprocess bör se ut, och den målar inte upp ett detaljerat ramverk. Teorin beskriver endast designprocessens övergripande drag, analys och syntes samt deras förhållande till varandra (Lawson 1983; Krupinska 2016). Genom att vara en relativt övergripande teori lämnar den utrymme för olika tolkningar och för individualitet. För vissa individer kan det vara tryggt att ha tydliga ramar och tillvägagångssätt, men personligen finner jag friheten stärkande, vilket har speglats i mitt skissarbete.

Skissandet har fungerat som den primära och kontinuerliga arbetsmetoden. Som tidigare nämnts har den intuitiva delen varit en betydande drivkraft i arbetets framsteg. Enligt Krupinskas beskrivning av skissarbetet ”befriar visioner” och ”blir föremål för reflektion och överväganden om en möjlig lösning” (Krupinska 2016:161), betonas vikten av skissprocessen och dess roll.

Metoderna platsbesök och litteraturgenomgång verkade förhållandevis smidigt. Eftersom jag bor i Kungsängen, bara fem minuters promenad

från Ångvarnskajen, kunde platsbesöken genomföras utan svårigheter. Genom att spontant och ostrukturerat besöka platsen fick jag snabba visuella svar på idéer och tankar som uppstod under processen, vilket underlättade flödet i gestaltningsprocessen.

I platsanalysen av Ångvarnskajen har flera analysverktyg använts: figure-ground, Lynch-analys, PSD och identifiering av karaktärsområden. För att anpassa analysverktygen till Ångvarnskajen har de vid vissa tillfällen modifierats och anpassats efter platsens och projektets specifika ramar.

Figure-ground ger en grundläggande introduktion till platsens rumslighet men utelämnar flera viktiga aspekter. Därför behövde detta arbete kompletteras med en flödesanalys. Ensam visar figure-ground platsens objektiva och fysiska rumslighet men inte hur rumsligheten faktiskt fungerar och upplevs i praktiken (Carmona 2021). Flödesanalysen visar hur rumsligheten används, men den utelämnar å andra sidan hur den upplevs.

Med hjälp av Lynch-analysen kunde Ångvarnskajens objektiva rumslighet undersökas, hur den befintliga rumsligheten upplevs i praktiken och hur den orienterar besökaren genom platsen (Lynch 1964). Även detta analysverktyg har dock sina brister och utelämnar viktiga aspekter. Till skillnad från figure-ground och flödesanalysen lämnar Lynch-analysen betydligt mer utrymme för subjektivitet. Eftersom Lynch-analysen utgick från mina egna uppfattningar om orienterbarhet, är analysresultatet i hög grad min personliga tolkning. Om Lynch-analysen hade genomförts enligt Kevin

Lynchs metoder, med intervjustudier (Stahlschmidt 2017), hade analysresultatet möjligen kunnat visa något annat och varit mer tillförlitligt.

En annan viktig faktor som påverkar analysresultatet och tolkningen är skalan på vilken Lynch-analysen genomförs. Element som områden och barriärer har jag upplevt som svårtolkade vid olika tillfällen beroende på skalor. Ibland ansåg jag att hela Ångvarnskajen utgör ett sammanhängande område, medan jag vid andra tillfällen delade upp det i mindre områden. Mina beslut i sådana situationer grundade sig främst på min intuition om gestaltningsresultatets betydelse. Hur många områden Ångvarnskajen kan delas upp i enligt Lynch-analysen ansåg jag inte vara avgörande för gestaltningen, eftersom jag fann andra element mer intressanta och relevanta.

PSD (Stoltz & Grahn 2021) som analysverktyg delar liknande utmaningar med Lynch-analysen, där analysresultaten också reflekterar mina egna tolkningar och uppfattningar. Även resultaten från PSD-analysen varierar beroende på skala och perspektiv.

PDS-analysen är uppbyggd kring motsatspar där motsatta kvaliteter kan skapa spänning och konflikt med varandra (Stoltz & Grahn 2021). Detta resulterade i tolkningssvårigheter då både den sammanhängande och varierande kvaliteten kunde identifieras samtidigt, trots att de är varandras motsatser. Den skyddande kvaliteten och den öppna kvaliteten lämnade också utrymme för egen tolkning, då båda kvaliteterna kan upplevas som trygga respektive otrygga. Jag insåg att detta

berodde på vilket perspektiv och vilken skala jag utgick ifrån, vilket skapade osäkerhet men också spänning kring användandet av analysverktyget.

En annan aspekt med användandet av PSD var valet att utesluta den kulturella kvaliteten respektive den naturliga kvaliteten. Slutsatsen som låg till grund för detta var att den kulturella kvaliteten identifierades som så pass stark att den inte lämnade utrymme för sin motsats, den naturliga kvaliteten. Dessa resultat bidrog inte framåt i min gestaltningsprocess, vilket gjorde att fokus riktades mot de återstående kvaliteterna som då mer ingående kunde analyseras. Dock är även detta en tolkningsfråga som kan variera beroende på skalor och perspektiv. Till exempel kan en maskros som tränger upp mellan gatstenar och vattenflödets ljud anses vara naturliga kvaliteter som i stället kan vara tongivande aspekter för ett annat gestaltningsarbete med annat syfte. Denna insikt påminde mig om landskapets komplexitet och att det upplevs olika beroende på vilket perspektiv och bakgrund man har.

Som avslutande analysverktyg sammanfördes analysmaterialet i identifiering av karaktärsområden, vilket var en egen tolkad och anpassad metod. Efter att ha undersökt och testat platsen fann jag det givande att sammanställa det mest intressanta materialet. Jag upplevde metoden som befriande då den tillät mig att tolka materialet utifrån mina egna upplevelser av vad som var mest karaktäristiskt. Mina tolkningar och uppfattningar baserades på insamlade analysdata men är i slutändan fortfarande mina personliga bedömningar.

Framtidsblick

Ju mer vi förtätat desto högre krav ställer vi på våra urbana stadsrum (Boverket 2016). De offentliga rummen kan vara mötesplatser för sociala sammanhang och rekreation om de nyttjas och görs tillgängliga. Platsen Ångkvarnskajen, som ligger intill och delvis ingår i det pågående exploateringsprojektet Ångkvarnen, behöver erbjuda sociala och estetiska funktioner för att tillgodose behoven hos både befintliga och framtida boende. Med sitt fördelaktiga läge med sol och närhet till vatten har platsen stor potential att bli en del av Uppsalas ”finrum”, vilket binder samman Kungsängen med stadskärnan.

Att förtäta och bygga om i centrala stadsdelar kan många gånger medföra risken att kulturhistorien byggs bort eftersom det nya behöver plats. Genom att bevara de kulturhistoriska tegelhusen ges möjligheten att skydda och upprätthålla kulturhistoriska värden samtidigt som platsen kan få nya användningsområden och funktioner i staden. Platser som Ångkvarnskajen är just sådana områden som bör prioriteras för utveckling, eftersom de redan är tomma och underutnyttjade, innan man tar i anspråk redan bebyggd mark eller grönområden. Gestaltningförslaget för

Ångkvarnskajen kan ses som ett exempel på hur man kan hantera kulturhistoriska värden samtidigt som oanvänd mark utnyttjas för att skapa trivsamma och estetiska urbana stadsrum med sociala kvaliteter.

I samråd med Uppsala kommun kommer gestaltningen att presenteras för berörda tjänstemän och aktörer kort efter att arbetet har avslutats, med förhoppningen att lyfta platsens potential och inspirera kring Ångkvarnskajens framtid. Exploateringen av Ångkvarnen innebär att delar av Ångkvarnskajen planeras att byggas om, medan resterande delar utanför planområdet har en osäker framtid. Genom att integrera hela Ångkvarnskajen i arbetet kan platsens framtid eventuellt påskyndas och prioriteras samtidigt som Ångkvarnen omvandlas.

Gestaltningen ger ett första exempel på hur platsen skulle kunna se ut och användas, men som tidigare nämnts bygger delar av analysresultaten på mina personliga tolkningar. Nästa steg i gestaltungsprocessen skulle därför vara att involvera medborgarna genom olika former av medborgardialoger och workshops där de

boende ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och önskemål. Dialogerna kan även riktas till andra målgrupper, såsom befintliga och framtida verksamheter, för att inkludera det kommersiella och kulturella perspektivet.

Ett annat effektivt verktyg kopplat till medborgardialog är tillfällig arkitektur och platsutveckling, där Ångkvarnskajen kan aktiveras i väntan på permanent byggnation. En sådan aktivering skulle kunna vara att tillfälligt ställa ut konstavväggar under en kortare period för att annonsera kommande kulturverksamheter, samt placera ut enklare möblemang, likt tillfälliga sommargator inne i centrala Uppsala.

I slutändan är varje beslut som tas, oavsett ämne och område, en prioriteringsfråga och en fördelning av resurser. Som uppsalabo och landskapsarkitekt vill jag vara en del av utvecklingen och bidra till hur våra offentliga rum utformas och hur resurserna fördelas. Slutligen vill jag avsluta detta arbete med en hoppfull framtidstro för Uppsala som en trivsam och hälsosam stad att bo i, med flera spännande projekt inom landskapsarkitektur att se fram emot.

Figur 86. Vy över Uppsala stadssiluett (Uppsala 2024).

Referenser

Källförteckning

Boverket (2015). *Rätt tätt - en idéskrift om förtätning av städer och orter*. (Dnr: 1523/2015). <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskrift-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> [2024-01-31]

Carmona, M. (2021). *Public places urban spaces: the dimensions of urban design*. Third edition. Routledge.

Fritidsodlingens riksorganisation (2023). *Bevara vårt gröna kulturarv*. FOR - Fritidsodlingens riksorganisation. <https://for.se/2023/05/24/bevara-vart-grona-kulturarv/> [2024-01-19]

Hasselfors (u.å.a). *Lavendel*. Hasselforsgarden.se. <https://www.hasselforsgarden.se/vaxtbibliotek/lavendel/> [2024-01-22]

Hasselfors (u.å.b). *Murgröna*. Hasselforsgarden.se. <https://www.hasselforsgarden.se/vaxtbibliotek/murgrona/> [2024-01-22]

Krupinska, J. (2016). *Att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade*. 1. uppl. Studentlitteratur.

Lafrenz, A.J. (2022). *Designing Multifunctional Urban Green Spaces: An Inclusive Public Health Framework*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19 (17), 10867. <https://doi.org/10.3390/ijerph191710867>

Lawson, B. (1983). *How designers think*. Paperback ed. Architectural Press.

Lynch, K. (1964). *The image of the city*. M.I.T. Press & Harvard Univ. Press.

Perenner.se (u.å.). *Tuvtåtel*. perenner.se. <https://perenner.se/vaxt/deschampsia-cespitosa-goldschleier-tuvtatel/> [2024-01-17]

SGU (u.å.). *Jorddjupskarta*. <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jorddjup.html?zoom=647829.6419027033,6637557.012903254,648837.6439187073,6638131.014051256> [2023-11-01]

Stahlschmidt, Per. (2017). *Landscape analysis: investigating the potentials of space and place*. Routledge.

Stoltz, J. & Grahn, P. (2021). *Perceived sensory dimensions: An evidence-based approach to greenspace aesthetics*. Urban forestry & urban greening, 59, 126989, Article 126989. Elsevier GmbH. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1618866721000145> [2023-10-01]

Stål, Ö. (2020). *Östra Ågatan Kv Ångkvarn*. (2016–000384). Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden. <https://www.uppsala.se/contentassets/a2dba3708fc244e1bb62dfba10cd1284/-tradinventering-ostra-agan-18-september-2020.pdf> [2023-10-01]

Tönnersjö plantskola (2023a). *Pinus nigra*. Tönnersjö Plantskola. <https://tonnersjo.se/pinus-nigra/> [2024-01-19]

Tönnersjö plantskola (2023b). *Prunus maackii 'Honey' E*. Tönnersjö Plantskola. <https://tonnersjo.se/prunus-maackii-honey-e/> [2024-01-19]

Tönnersjö plantskola (2023c). *Quercus palustris*. Tönnersjö Plantskola. <https://tonnersjo.se/quercus-palustris/> [2024-01-19]

Tönnersjö plantskola (2023d). *Syringa josikaea 'Oden' E*. Tönnersjö Plantskola. <https://tonnersjo.se/syringa-josikaea-oden-e/> [2024-01-19]

Uppsala (2024). Wikipedia. <https://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Uppsala&oldid=54304414> [2024-01-15]

Uppsala kommun (2015). *Områdesprogram Södra åstråket*. Plan- och byggnadsnämnden, Stadsbyggnadsförvaltningen. <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/2018/omradesprogram-sodra-astraket/> [2023-10-11]

Uppsala kommun (2017a). *Uppsalas innerstadsstrategi*. Kommunfullmäktige, kommunstyrelsen. <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/2017/uppsalas-innerstadsstrategi/> [2023-10-02]

Uppsala kommun (2017b). *Översiktsplan 2016*. Kommunstyrelsen, Stadsbyggnadsförvaltningen. <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/2017/oversiktsplan-2016> [2023-10-11]

Uppsala kommun (2022a). *Planbeskrivning Detaljplan för Ångkvarnen*. Plan- och byggnadsnämnden. PBN 2016-000384. <https://www.uppsala.se/contentassets/a2dba3708fc244e1bb62dfba10cd1284/planbeskrivning3.pdf> [2023-10-02]

Uppsala kommun (2022b) *Detaljplan för Ångkvarnen*. Plan- och byggnadsnämnden. Diarienummer: 2016-000384. <https://www.uppsala.se/contentassets/a2dba3708fc244e1bb62dfba10cd1284/plankarta3.pdf> [2023-10-02]

Uppsala kommun (2023). *Befolkningsprognos Uppsala kommun 2023*. (Diarienummer: KSN-2023-00114). Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/2023/befolkningsprognos-uppsala-kommun-2023/> [2023-12-18]

Uppsala kommun (u.å.). Statistik om Uppsala kommun 2022. Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/contentassets/f09f9e6b994f41408c66064a2da8470b/statistik-2022-webb.pdf> [2023-10-11]

Figurförteckning

Om inget annat anges ©Louise Zetterling (2024), gällande foton, illustrationer och bearbeta kartor

Figur 1 är baserad på kartunderlag från Lantmäteriet (2023), Skala 1:10 000 SWEREF 99 TM, RH 2000 Flygbild [Kartografiskt material]. <https://minkarta.lantmateriet.se> [2023-10-05]

Figur 2, 6, är bearbetade kartor baserade på kartunderlag från Lantmäteriet (2023), Skala 1:1000 SWEREF 99 TM, RH 2000 Flygbild [Kartografiskt material]. <https://minkarta.lantmateriet.se> [2023-10-08] och Plankarta Detaljplan för Ångkajen (2021) [Kartografiskt material]. <https://www.uppsala.se/contentassets/a2d-ba3708fc244e1bb62dfba10cd1284/plankarta3.pdf> [2023-10-06]

Figur 3. 4 och 46 är alla bearbetade figurer med kartunderlag från Google Earth Pro (2024), Image ©2024 Airbus [Kartografiskt material]. <https://www.google.com/earth/about/versions/#earth-pro> [2024-01-08]
Figur 12 är illustrerad utifrån Stoltz & Grahn (2021) Perceived sensory dimensions: An evidence-based approach to greenspace aesthetics. [Illustration]. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1618866721000145?via%3Dihub> [2023-9-30]

Figur 20-25, 36-38, 43, 54-56, 62, 65-69, 71, 75 och 78 är alla baserade på kartmaterial från Lantmäteriet (2023), Skala 1:1000 SWEREF 99 TM, RH 2000 Flygbild [Kartografiskt material]. <https://minkarta.lantmateriet.se> [2023-10-08] samt dwg-underlag Baskarta SWEREF 99 18 00 tillhandahållen från Uppsala kommuns kartportal <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/kartor-och-statistik/baskarta/> [2023-10-08]

I figur 62, 63, 65-69, 71, 75, 78 har texturer och mönster skapats och hämtats från <https://architextures.org> samt skalfigurer modifierade och hämtade från <https://skalgubbar.se>

I figur 63 och 72 och 85 har konstmotiven till konstväggarna hämtats från <https://pixabay.com>